http://www.dhammadownload.com

Dhamma Download မိသားစု

စက်ာပူနိုင်ငံ

အဘိဓမ္မာသင်တန်းသား/သူများအား

(ပထမအကြိမ်)

ဓမ္မာစရိယတက္ကသိုလ် နာယကချုပ်ဆရာတော်

ဘဒ္ဒန္တသုစိတ္တာဘိဝံသ

ပို့ချသင်ကြားအပ်သော

လူတိုင်းအတွက်

လက်တွေ့အသုံးချ အဘိဓမ္မာ

အမှတ် (၁)

"စာလုံးဆင့်ဖတ်နည်းလင်္ကာ"

၁။ နှစ်လုံးဆင့်မှာ၊ အထက်သာ၊ သတ်ပါ မြဲကေန်။

၂။ သဝေလည်းထိုး၊ တ–သတ်မျိုး၊ ဖတ်ရိုး စ–သတ်သံ။

၃။ သဝေလည်းထိုး၊ န–သတ်မျိုး၊ ဖတ်ရိုး င–သတ်သံ။

၄။ သဝေရေးချ၊ သတ်မြင်က၊ မှတ်ကြ ဝ–ဆွဲသံ။

၅။ ဟထိုး ဝဆွဲ၊ ရရစ် ယပင်း၊ တွေ့လျှင်းက၊ နှစ်ဝတာဝန်၊
ကျေပွန်စေရန်၊ အသံ အသတ် ယူမြဲမှတ်။

၁။ အမိပ္ပါယ်မှာ - အက္ခရာ ၂-လုံးဆင့်တွေ့လျှင် အပေါ်တွင်ရှိသော အထက် အက္ခရာကို အသတ်တင်၍ ဖတ်၊ အသံသေပြီ၊ ရှေ့အက္ခရာနှင့် တွဲ၍ ဖတ်ရမည်။

ဥပမာ။ ။ **သမန္တာ** = သမန်တာ
စက္ကဝါဠေသု = စက်ကဝါဠေသု
သဒ္ဓမ္မံ = သဒ်ဓမ်မံ

၂။ အမိပ္ပါယ်မှာ - သဝေထိုးနှင့်တွဲသော တ-သတ်ကို စ-သတ် အသံထွက်၍ ဖတ်ရမည်။

ဥပမာ။ ။ **မေတ္တာ** = မေတ်တာ (မစ်တာ-ဟုဖတ်)
ခေတ္တရာ = ခေတ်တရာ (ခစ်တရာ-ဟု ဖတ်)
သေတ္တာ = သေတ်တာ (သစ်တာ-ဟု ဖတ်)

မှတ်ချက်။ ။ သဝေထိုးကို ပါဠိ၌ ဧ–သရဟု ခေါ်သည်။

၃။ အမိပ္ပါယ်မှာ - သဝေထိုးနှင့်တွဲသော န-သတ်ကို င-သတ်အသံထွက်၍ ဖတ်ရမည်။

ဥပမာ ။ ။ **ပူရေန္တံ** = ပူရေန်တံ (ပူရင်တံ-ဟု ဖတ်)
သမေန္တု = သမေန်တု (သမင်တု-ဟု ဖတ်)
ဒသေန္တိ = ဒသ်သေန်တိ (ဒသ်သင်တိ-ဟု ဖတ်)

၄။ အမိပ္ပါယ်မှာ - သဝေထိုးရေးချကို ဝဆွဲအသံထွက်၍ ဖတ်ရမည်။

ဥပမာ။ ။ **သောတ္ထာနံ** = သောတ်ထာနံ(သွတ်ထာနံ-ဟု ဖတ်)

http://www.dhammadownload.com

ကောဏ္ဍည = ကောဏ်ဍည (ကွဏ်ဍင်ည-ဟု ဖတ်)
ဟောန္တု = ဟောန်တု (ဟွန်တု-ဟု ဖတ်)
မှတ်ချက်။ ။ သဝေထိုးရေးချက် ပါဠိ၌ ဩ–သရဟု ခေါ်သည်။

၅။ အဓိပ္ပါယ်မှာ - ဟထိုး, ဝဆွဲ, ရရစ်, ယပင့် အက္ခရာစာလုံးများနှင့်တွဲသော အက္ခရာသည် အသတ်တာဝန်ကိုလည်း ယူရသည်။ မိမိ၏ မူလအသံကို လည်း ထွက်ရသည်။

ဥပမာ။ ။

အမှ	=	အမ်မှ	**ကဏှ**	=	ကဏ်ဏှ
တုမှ	=	တုမ်မှ	**သဏှ**	=	သဏ်ဏှ
ပုဗ္ဗန္ဟ	=	ပုဗ်ဗန်နှ			

ဤပြယုဂ်တို့၌ ဟထိုးနှင့်တွဲသော မ၊ ဏ၊ န-အက္ခရာတို့သည် အသတ်တာဝန်ကိုလည်း ယူရသည်။ မိမိ၏ မူလဗျည်းအသံလည်း ထွက်ရမည်၊ အသတ်နှင့် အသံ တာဝန် ၂-မျိုးကို ယူထားသည်။

သကျ	=	သက်ကျ	**ဝါကျ**	=	ဝါက်ကျ
နိသျ	=	နိသ်သျ(နိသ်သယ)			

ဤပြယုဂ်တို့၌ ယပင့်နှင့်တွဲသော ကနှင့် သ-တို့သည် အသတ်နှင့် အသံ တာဝန် ၂-မျိုးကို ယူထားသည်။

စကြာ	=	စက်ကြာ	**အတြာ**	=	အတ်တြာ
မတြာ	=	မတ်တြာ			

ဤပြယုဂ်တို့၌ ရရစ်နှင့်တွဲသော ကနှင့် တ-အက္ခရာတို့သည် အသတ်နှင့် အသံ တာဝန် ၂-မျိုးကို ယူထားသည်။

ကတွာ	=	ကတ်တဝါ	ဒတွာ	=	ဒတ်တဝါ
ပတွာ	=	ပတ်တဝါ	ဝတွာ	=	ဝတ်တဝါ

ဤပြယုဂ်တို့၌ ဝ-ဆွဲနှင့်တွဲသော တ-အက္ခရာတို့သည် အသတ်နှင့် အသံ ၂-မျိုးကို ယူထားသည်။
မှတ်ချက်။ ။ ဟထိုးသည် ဟ၊ ယပင့်သည် ယ၊ ရရစ်သည် ရကောက်၊ ဝ–ဆွဲသည် ဝ–အက္ခရာ၏ ကိုယ်စားလှယ်ဟု အသီးသီးမှတ်။

====================

http://www.dhammadownload.com

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

“ပဏာမ = ဝန္ဒနာ” ရတနာသုံးပါးရှိခိုးခြင်း

✔ အဘိဓမ္မာဒေသနာကို ထုတ်ဖော်ဟောကြား မြတ်စွာဘုရားကို၎င်း၊

✔ မဂ် ၄-တန်, ဖိုလ် ၄-တန်, နိဗ္ဗာန်, ပရိယတ်ဟူသော ဆယ်တန် ထင်ပေါ် တရား တော်ကို၎င်း၊

✔ မဂ္ဂဋ္ဌာန်, ဖလဋ္ဌာန် ရှစ်တန်သတ်မှတ် ပရမတ္ထအရိယာ မြတ်သံဃာ နှင့် သမ္မုတိနွယ်ဝင် ထေရ်အရှင်မြတ်တို့ကို၎င်း အန္တရာယ် ကင်း ပျောက် ကျမ်းပြီးမြောက်ရန် လွန်စွာကြည်နူး အထူးရှိခိုးပါ၏။

မြတ်စွာဘုရား ဟောကြာပညတ်တရားတော်မြတ်သည် အကျဉ်းအားဖြင့် ဓမ္မ, ဝိနယဟူ၍ နှစ်မျိုးသာတည်း။

ထိုတွင် - ရဟန်းတော်များအတွက် ပညတ်ခဲ့သည့် ဝိနည်းပိဋကမှာ “ဝိနယ”ဖြစ်ပြီး၊ သုတ်, အဘိဓမ္မာ တရားအားလုံးကား “ဓမ္မ”ဖြစ်သည်။

“ဓမ္မနှင့် အဘိဓမ္မ”

၁။ ဓမ္မ = သာမန်တရား။

၂။ အဘိဓမ္မ = သာလွန်ထူးကဲသော တရား။

✔ သတ္တဝါများနှင့် သင့်လျော်ရုံ လိုအပ်သလောက်သာ သာမန်ဟော ကြားအပ်သော သုတ္တန်ပိဋကတရားတော်များကို “ဓမ္မ”ဟု ခေါ်သည်။

✔ ပုဂ္ဂိုလ်အကြိုက် အလိုမလိုက်ဘဲ (ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာန် မဘက်) ဓမ္မာဓိ ဋ္ဌာန်နည်းဖြင့် ပြည့်ပြည့်စုံစုံ (သုတ္တန်တရားထက်) သာလွန်ထူးကဲစွာ ဟောကြားအပ် သော တရားတော်များကို “<u>အဘိဓမ္မာ</u>”ဟု ခေါ်သည်။

(၂)

"ပရမတ္ထတရား ၄–ပါး"

အလွန်နက်နဲသိမ်မွေ့လှသော အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်၏ အနက်တို့သည် မဖောက် မပြန် မှန်ကန်တည့်မတ်, မြတ်သော ပရမတ္ထအားဖြင့်

၁။ စိတ် ၂။ စေတသိက်

၃။ ရုပ် ၄။ နိဗ္ဗာန်ဟူ၍ လေးပါးရှိ၏။

"ပရမတ္ထတရားလေးပါး၏ သဘောလက္ခဏာ"

စိတ် ။ ။ အာရုံကို သိတတ်သော သဘောတရား

[အဆင်း(ရူပါရုံ)ကို သိခြင်း၊ အသံ (သဒ္ဒါရုံ)ကို သိခြင်း၊ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ)ကို သိခြင်း၊ အရသာ (ရသာရုံ)ကို သိခြင်း၊ အတွေ့အထိ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)ကို သိခြင်း၊ သဘာဝဓမ္မရုပ်နာမ်မျိုးစုံ (ဓမ္မာရုံ)ကို သိခြင်းသဘောသည် စိတ်၏ သဘော ဖြစ်သည်။]

➢ **အာရမ္မဏံ စိန္တေတီတိ စိတ္တံ။**

စေတသိက် ။ ။ စိတ်၌မှီတွယ်၍ စိတ်ကို ခြယ်လှယ်တတ်သော စိတ်နှင့် အမြဲ ယှဉ်စပ်နေသော သဘောတရား။

ရုပ် ။ ။ ပူခြင်း, အေးခြင်းစသော ဆန့်ကျင်ဘက်အကြောင်းများကြောင့် (ရှေ့ရုပ်အစဉ်နှင့် နောက်ရုပ်အစဉ်မတူအောင်) ဖောက်ပြန်တတ်သော သဘောတရား။(ဖောက်ပြန်သော သဘောမှ မပြောင်းလဲခြင်းသည်ပင် ရုပ်ပရမတ်။)

နိဗ္ဗာန် ။ ။ ဒုက္ခခပ်သိမ်းချုပ်ငြိမ်းရာ ဖြစ်သော သဘောတရား။

ပရမတ္ထ ။ ။ မိမိတို့၏ ပင်ကိုယ်ပကတိသဘောမှ မဖောက်မပြန် မှန်ကန်တည့် မတ် မြတ်သော အနက်သဘော။

စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်တို့သည် သီးခြားသဘာဝရှိသော တရားများ ဖြစ်ကြသည်။ အာရုံကို သိခြင်းစသော မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်သဘောလက္ခဏာမှ ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲမှု မရှိကြ။

http://www.dhammadownload.com

ဥပမာ ။ ။ လောဘသည် လိုချင်တပ်မက်ခြင်း သဘောလက္ခဏာရှိ၏။ ထိုလောဘသည် လူ, နတ်, ဗြဟ္မာအမျိုးမျိုး၌ ဖြစ်သော်လည်း လိုချင်တပ်မက်ခြင်း သဘောမှ မဖောက်မပြန်ကြ။ တိရစ္ဆာန်လောဘနှင့် လူ, နတ်, ဗြဟ္မာတို့၏ လောဘသည် လိုချင်တပ်မက်မှုသဘောချင်းတူမျှ၏။ ထိုသို့ မဖောက်မပြန် မှန်ကန်တည့်မတ်သည်ကိုပင် "ပရမတ္ထ = မြတ်သောတရား" ဟု ခေါ်ဆိုရလေသည်။

ဆောင်။ ။ မဖောက်မပြန်၊ မှန်ကန်တည့်မတ်၊ ဂုဏ်သကတ်၊ အမြတ်(ပရမတ်)
ဟူ၍ခေါ်။

(တစ်နည်း) လူ, နတ်, ဗြဟ္မာ သတ္တဝါအထွေထွေ မြေ,ရေ,တောတောင်-စသည်ဖြင့် အထည်ဝတ္ထုပညတ်စုတွေ မည်မျှပင် များသော် လည်း လိုရင်းအချုပ် အသားတင် စစ်ထုတ်လိုက်လျှင် စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်မှ တပါး တမျိုးတခြား ရှာမရပေ။ ထို့ကြောင့် ဤလေးပါးကိုသာ **"ပရမတ္ထ"** ဟူ၍ ခေါ်ဆိုရသည်။

ဆောင်။ ။ အထည်ဝတ္ထု၊ ပညတ်စုတွေ၊ များပလေလည်း၊ အခြေအမြစ်၊
စိစစ်ထုတ်က၊ အချုပ်ပဓာန၊ တနည်းပြ၊ ပရမ—ဟုခေါ်။

"အဘိဓမ္မတ္ထနှင့် ပရမတ္ထ အရ တူ/မတူ"

အဘိဓမ္မတ္ထ-အရ ။ ။ စိတ်နှင့် စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်, ပညတ်။ (၅-ပါး)
ပရမတ္ထ-အရ ။ ။ စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်။ (၄-ပါး)

"နိစ္စပရမတ်နှင့် အနိစ္စပရမတ်"

✔ နိဗ္ဗာန်သည် ဥပါဒ်, ဌီ, ဘင်-ဟူသော ခဏတ္တယနှင့် မယှဉ်သောကြောင့် နိစ္စပရမတ် (အမြဲပရမတ်)ဖြစ်သည်။

✔ စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်တို့သည် ခဏတ္တယနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် အနိစ္စပရမတ် (မမြဲပရမတ်)ဖြစ်သည်။

http://www.dhammadownload.com

“ရုပ်နှင့်နာမ် ခွဲခြားချက်”

ပရမတ္ထတရားလေးပါးတွင် -

၁။ စိတ်, စေတသိက်, နိဗ္ဗာန်တို့သည် နာမ်တရား။

၂။ ရုပ် ၂၈-ပါးသည် ရုပ်တရား။

✔ စိတ်, စေတသိက်တို့သည် အာရုံသို့ ညွတ်တတ်၍ အာရုံကို ယူတတ်သောကြောင့် **“နာမ်”**မည်၏။

✔ နိဗ္ဗာန်သည် အာရုံပြုတတ်သော တရားတို့ကို မိမိသို့ ညွတ်စေတတ်သောကြောင့် **“နာမ်”**မည်၏။

✔ ရုပ် ၂၈-ပါးသည် ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲတတ်သောကြောင့် **“ရုပ်”** မည်၏။

“စိတ်အကျဉ်း ၈၉-ပါး၊ အကျယ် ၁၂၀-ပါး ဇယား”					
အသောဘနစိတ် ၃၀		သောဘနစိတ် ၅၉/၉၁			
အကုသိုလ်၁၂	အဟိတ် ၁၈	ကာမသောဘန၂၄	ရူပ ၁၅	အရူပ ၁၂	လောကုတ် ၈/၄၀
လောဘမူ ၈	အကုဝိပါက် ၇	မဟာကုသိုလ် ၈	ရူပကု ၅	အရူပကု ၄	မဂ်စိတ် ၄/၂၀
ဒေါသမူ ၂	အဟိတ်အကုသလဝိပါက်၈	မဟာဝိပါက် ၈	ရူပဝိ ၅	အရူဝိ ၄	ဖိုလ်စိတ် ၄/၂၀
မောဟမူ ၂	အဟိတ်ကြိ ၃	မဟာကြိယာ ၈	ကြိယာ ၅	ကြိယာ ၄	
ကာမစိတ် ၅၄			မဟာဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇		

http://www.dhammadownload.com

၁။ စိတ်ပိုင်း

စိတ်အကျဉ်း ၈၉–ပါး / အကျယ် ၁၂၁–ပါး။

၁။	ကာမာဝစရစိတ်	၅၄-ပါး
၂။	ရူပါဝစရစိတ်	၁၅-ပါး
၃။	အရူပါဝစရစိတ်	၁၂-ပါး
၄။	လောကုတ္တရာစိတ်	၈-ပါး
	ပေါင်း	၈၉-ပါး

(တစ်နည်း) လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် ၄၀-ယူလျှင် စိတ် ၁၂၁-ပါးဖြစ်သည်။

"အဓိပ္ပါယ်"

ကာမာဝစရစိတ် ။ ။ ကာမဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ်, ဖြစ်တတ်သောစိတ် (ဝါ) ကာမတဏှာ၏ အာရုံဖြစ်၍ ကာမဘုံ၌ သက်ဝင်၍ဖြစ်တတ်သောစိတ် (ဝါ) ကာမ (၁၁)ဘုံရှိသတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ အဖြစ်များသော စိတ်။

ရူပါဝစရစိတ် ။ ။ ရူပဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ်, ဖြစ်တတ်သောစိတ် (ဝါ) ရူပတဏှာ၏ အာရုံဖြစ်၍ ရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ဖြစ်တတ်သော စိတ် (ဝါ) ရူပ (၁၅)ဘုံရှိသတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ အဖြစ်များသောစိတ်။

အရူပါဝစရစိတ် ။ ။ အရူပဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ်, ဖြစ်တတ်သောစိတ် (ဝါ) အရူပတဏှာ၏ အာရုံဖြစ်၍ အရူပဘုံ၌ သက်ဝင်ဖြစ်တတ်သောစိတ် (ဝါ) အရူပ (၄)ဘုံရှိသတ္တဝါတို့၏သန္တာန်၌ အဖြစ်များသော စိတ်။

လောကုတ္တရာစိတ် ။ ။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟု ဆိုအပ်သော သံသရာလောကမှ လွန်မြောက်ဆဲဖြစ်သော မဂ်စိတ်နှင့်လွန်မြောက်ပြီးဖြစ်သော ဖိုလ်စိတ်။

http://www.dhammadownload.com

ကာမစိတ် ၅၄–ပါး

(က)	အကုသိုလ်စိတ်	၁၂-ပါး
(ခ)	အဟိတ်စိတ်	၁၈-ပါး
(ဂ)	ကာမာဝစရသောဘနစိတ်	၂၄-ပါး
	ပေါင်း	၅၄-ပါး

"အဓိပ္ပါယ်"

အကုသိုလ်စိတ် ။ ။အပြစ်နှင့်တကွ မကောင်းသော အကျိုးကို ပေးခြင်း သဘော ရှိသော စိတ် (ဝါ) ကုသိုလ်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သောစိတ် (ဝါ) အပါယ်ဒုဂ္ဂတိသို့ ကျရောက်စေတတ်သောစိတ်။

အဟိတ်စိတ် ။ ။ ဟိတ် ၆-ပါးကင်းသော (မယှဉ်သော) စိတ်။ အကုသိုလ်, ကုသိုလ်တို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော (အကြောင်းတရားများ ဖြစ်ကြသည့်) ဟိတ် ၆-ပါးနှင့် မယှဉ်ခြင်းဖြင့် ယှဉ်ဘက်ဟိတ်ကင်းသော စိတ်။

ကာမာဝစရသောဘနစိတ် ။ ။ တင့်တယ်ကောင်းမြတ်သော ကာမာဝစရစိတ်၊ သဒ္ဓါ, သတိစသော သောဘနစေတသိက်တို့နှင့် ယှဉ်၍ (အတူတကွဖြစ်၍) တင့်တယ်ကောင်းမြတ်သော ကာမာဝစရစိတ်။

(က) အကုသိုလ်စိတ် ၁၂–ပါး

၁။	လောဘမူစိတ်	၈-ပါး
၂။	ဒေါသမူစိတ်	၂-ပါး
၃။	မောဟမူစိတ်	၂-ပါး
	ပေါင်း	၁၂-ပါး

"အဓိပ္ပါယ်"

လောဘမူစိတ် ။ ။ လိုချင်တပ်မက်မှု လောဘအရင်းခံသော စိတ်။

ဒေါသမူစိတ် ။ ။ ကြမ်းတမ်းခက်ထန်မှု ဒေါသအရင်းခံသော စိတ်။

မောဟမူစိတ် ။ ။ အလွန်တွေဝေမှု မောဟအရင်းခံသော စိတ်။

http://www.dhammadownload.com

လောဘမူစိတ် ၈–ပါး ဆိုရိုးဇယား

၁။	သောမနဿသဟဂုတ်	ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်	အသင်္ခါရိကစိတ်
၂။	။	။	သသင်္ခါရိကစိတ်
၃။	။	ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်	အသင်္ခါရိကစိတ်
၄။	။	။	သသင်္ခါရိကစိတ်
၅။	ဥပေက္ခာသဟဂုတ်	ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်	အသင်္ခါရိကစိတ်
၆။	။	။	သသင်္ခါရိကစိတ်
၇။	။	ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်	အသင်္ခါရိကစိတ်
၈။	။	။	သသင်္ခါရိကစိတ်

လောဘမူစိတ် (၈)ပါး အဓိပ္ပါယ်ဇယား

ကာမဂုဏ်အာရုံကို လိုချင် တပ်မက်ရာ၌ (ဝါ) အကုသိုလ်အမှုလွန်ကျူးရာ၌			
၁။	ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ	အပြစ်မရှိဟု ခံယူလျက် (ဝါ)မှားယွင်းသောအယူ အဆနှင့် ယှဉ်ပြီး	တိုက်တွန်းမှုမပါပဲဖြစ်သောစိတ်။
၂။			တိုက်တွန်းမှုကြောင့်ဖြစ်သောစိတ်။
၃။	။	အပြစ်ရှိမှန်း သိလျက် (ဝါ)မှားယွင်းသောအယူ အဆနှင့် မယှဉ်ပဲ	တိုက်တွန်းမှုမပါပဲဖြစ်သောစိတ်။
၄။			တိုက်တွန်းမှုကြောင့်ဖြစ်သောစိတ်။
၅။	ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ မဖြစ်ပဲ	အပြစ်မရှိဟု ခံယူလျက် (ဝါ)မှားယွင်းသောအယူ အဆနှင့် ယှဉ်ပြီး	တိုက်တွန်းမှုမပါပဲဖြစ်သောစိတ်။
၆။			တိုက်တွန်းမှုကြောင့်ဖြစ်သောစိတ်။
၇။	။	အပြစ်ရှိမှန်း သိလျက် (ဝါ)မှားယွင်းသောအယူ အဆနှင့် မယှဉ်ပဲ	တိုက်တွန်းမှုမပါပဲဖြစ်သောစိတ်။
၈။			တိုက်တွန်းမှုကြောင့်ဖြစ်သောစိတ်။

၁။ ကာမဂုဏ်အာရုံကို လိုချင်တပ်မက်ရာ၌ (ဝါ)အကုသိုလ်အမှုလွန်ကျူးရာ၌ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ (သောမနဿသဟဂုတ်)အပြစ်မရှိဟု ခံယူလျက်

(ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်) တိုက်တွန်းမှုမပါပဲဖြစ်သော (အသင်္ခါရိက) လောဘမူစိတ်-စသည်ဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ဇယားကို ဆိုရိုးပြုပါ။

ဒေါသမူစိတ် (၂)ပါးဆိုရိုးဇယား

၁။	ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ်ဆင်းရဲခြင်းခံစားမှုနှင့်တကွ	ပဋိဃသမ္ပယုတ် အမျက်ဒေါသနှင့်ယှဉ်၍	အသင်္ခါရိကစိတ်
၂။	ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ်ဆင်းရဲခြင်းခံစားမှုနှင့်တကွ	ပဋိဃသမ္ပယုတ် အမျက်ဒေါသနှင့်ယှဉ်၍	သသင်္ခါရိကစိတ်

၁။ ပါဏာတိပါတစသော အမှုကို တိုက်တွန်းမှုမပါပဲ ထက်ထက် သန်သန် ပြုလုပ်သောအခါ ဒေါသမူပထမစိတ်ဖြစ်၏။

၂။ ပါဏာတိပါတစသော အမှုကို တိုက်တွန်းမှုကြောင့် နှုံးနှေးစွာပြုလုပ်သော အခါ ဒေါသမူဒုတိယစိတ်ဖြစ်၏။

မောဟမူစိတ် ၂-ပါး ဆိုရိုးဇယား

၁။	ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဝမ်းနည်းဝမ်းသာမဖြစ်ပဲ	ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ် ရတနာသုံးပါး, ကံ, ကံ၏အကျိုးကို ယုံမှားသံသယဖြစ်ခြင်းနှင့်ယှဉ်သောစိတ်
၂။	။	ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ်စိတ် ပျံ့လွင့်ခြင်း, မငြိမ်သက်မှုနှင့် ယှဉ်သောစိတ်

ဝေဒနာငါးပါး သဘောလက္ခဏာ

၁။	သုခဝေဒနာ	ကိုယ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာသည့် ခံစားခြင်းသဘော
၂။	ဒုက္ခဝေဒနာ	ကိုယ်၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲသည့် ခံစားခြင်းသဘော
၃။	သောမနဿဝေဒနာ	စိတ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာသည့် ခံစားခြင်းသဘော
၄။	ဒေါမနဿဝေဒနာ	စိတ်၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲသည့် ခံစားခြင်းသဘော
၅။	ဥပေက္ခာဝေဒနာ	ချမ်းသာသည်လည်း မဟုတ်၊ ဆင်းရဲသည်လည်းမဟုတ်၊ အလယ်အလတ်ခံစားခြင်းသဘော (ဝါ) မသိမသာမထင်မရှား အသင့်အတင့် ခံစားခြင်းသဘော။

"စကားဆစ်အဓိပ္ပါယ်"

သဟဂုတ်စိတ်။ ။(သုခ, ဒုက္ခ, သောမနဿ, ဒေါမနဿ, ဥပေက္ခာတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးနှင့်) အတူတကွဖြစ်သောစိတ်။

သမ္ပယုတ်စိတ်။ ။စေတသိက်အထူးတို့နှင့် ယှဉ်သော စိတ်။[ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်= (မကောင်းမှုအကုသိုလ်ကျူးလွန်ရာ၌ အပြစ်ရှိပါလျက် အပြစ်မရှိ-ဟု ယူဆသော)ဒိဋ္ဌိနှင့်ယှဉ်သော စိတ် . . စသည်။]

အသင်္ခါရိကစိတ် ။ ။(မိမိနှင့် သူတစ်ပါးတို့၏) တိုက်တွန်းနှိုးဆော်ပြုပြင်မှုကြောင့် အားတက်သရော စိတ်အား ထက်သန်စွာ မိမိသဘောဆန္ဒအလျောက်ဖြစ်သောစိတ်။

သသင်္ခါရိကစိတ်။ ။ (မိမိသူတစ်ပါးတို့၏) တိုက်တွန်းနှိုးဆော် ပြုပြင်မှုကြောင့် (ဝါ) ပြုပြင်မှုနှင့်တကွ ဖြစ်သောစိတ်။ (အားတက်သရော မရှိဘဲမလုပ်ချင်၊ လုပ်ချင် လုပ်နေရသောစိတ်။)

ဒိဋ္ဌိ(ဂတ) ။ ။(အပြစ်ရှိသည်ကို အပြစ်မရှိဟု) မှားယွင်းသောအယူအဆမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။

ပဋိဃ (ဒေါသ) ။ ။ ကြမ်းတမ်းခက်ထန်ခြင်း၊ မကျေနပ်ခြင်းသဘော။

ဝိစိကိစ္ဆာ ။ ။ ရတနာသုံးတန်, ကံ, ကံ-၏အကျိုး၌ ယုံမှားသံသယ ဖြစ်ခြင်းသဘော။

ဥဒ္ဓစ္စ ။ ။ စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်း၊ မငြိမ်သက်ခြင်းသဘော။

http://www.dhammadownload.com

ဒိဋ္ဌိဖြစ်ကြောင်း ၂-ပါး

၁။ အယူဖောက်ပြန်ပျက်စီးသူကို မှီဝဲပေါင်းသင်းခြင်း။
၂။ သဿတအယူ, ဥစ္ဆေဒအယူရှိခြင်း။

ဒေါမနဿနှင့် ပဋိဃ-အထူး

၁။ ဒေါမနဿသည် အနိဋ္ဌာရုံကို ခံစားခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၌ အကျုံးဝင်သော တရားဖြစ်၏။
၂။ ပဋိဃသည် ကြမ်းတမ်းသော သဘောလက္ခဏာရှိ၏။ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၌ အကျုံးဝင်သော တရားဖြစ်၏။

ဒေါမနဿနှင့် ပဋိဃဖြစ်ကြောင်းမှာ = အနိဋ္ဌာရုံအားလုံးနှင့် အာဃာတဝတ္ထု ၉-ပါးတို့ဖြစ်သည်။

အာဃာတဝတ္ထု = ဒေါသဖြစ်ကြောင်းတရား ၉-ပါး

(က) ဤသူသည် မိမိ၏ အကျိုးစီးပွားမဲ့ကို ရှေးကလည်းပြုခဲ့ဘူးပြီ၊ ယခုလည်း ပြုဆဲ၊ နောင်လည်းပြုမည်-ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု (၃)ပါး။
(ခ) ဤသူသည် မိမိချစ်သူ၏ အကျိုးစီးပွားမဲ့ကို ရှေးကလည်းပြုခဲ့ဘူးပြီ၊ ယခုလည်း ပြုဆဲ၊ နောင်လည်းပြုမည်-ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု (၃)ပါး။
(ဂ) ဤသူသည် မိမိရန်သူ၏ အကျိုးစီးပွားကို ရှေးကလည်းပြုခဲ့ဘူးပြီ၊ ယခုလည်း ပြုဆဲ၊ နောင်လည်းပြုမည်-ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု (၃)ပါး။

မှတ်ချက် ။ ။ မိုးရွာလွန်းသည်, နေပူလွန်းသည်စသည်ဖြင့် အရာမဟုတ်သည်၌ အမျက်ထွက်မှု (အဋ္ဌာနကောပ)ကိုပါ ထည့်ပေါင်းလျှင် အာဃာတဝတ္ထု ၁၀-ပါး ဖြစ်သည်။

http://www.dhammadownload.com

[ဒွါရ ၆-ပါး၌ အနိဋ္ဌာရုံနှင့် ကြုံတွေ့သည့်အခါ စိတ်ဆိုးခြင်း, စိတ်ဆင်းရဲခြင်း, ဝမ်းနည်းခြင်း, ငိုကြွေးခြင်း, စိတ်အားငယ်ခြင်း, ငြီးတွားခြင်း, ရန်ပြုခြင်း, ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း, မကောင်းကြံစည်ခြင်း, ဂလဲ့စားချေလိုခြင်း, သတ်ဖြတ်ချင်စိတ်ဖြစ်ခြင်း စသည် အားလုံးတို့သည် “ဒေါသမူစိတ်”ချည်းတို့ပင်တည်း။ ဒေါသမူစိတ်ဖြစ်တိုင်း စိတ်ပူလောင်ဆွေးမြေ့ရသောကြောင့် **“ဒေါမနဿဝေဒနာ”**ဖြစ်ပေါ်ခံစားရသည်။ **“ပဋိဃ”** ခေါ် **“ဒေါသ”**စေတသိက်နှင့်လည်း ယှဉ်၍ ဖြစ်ပေါ်ရသည်။]

ဒုစရိုက် ၁၀-ပါးတွင် -

(က) လောဘမူလကြောင့် လွန်ကျူးမိတတ်သော ဒုစရိုက် ၇-ပါး

၁။	အဒိန္နာဒါန	၂။	ကာမေသုမိစ္ဆာစာရ
၃။	မုသာဝါဒ	၄။	ပိသုဏာဝါစာ
၅။	သမ္ဖပ္ပလာပ	၆။	အဘိဇ္ဈာ
၇။	မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ		

(ခ) ဒေါသမူလကြောင့် လွန်ကျူးမိတတ်သော ဒုစရိုက် ၇-ပါး

၁။	ပါဏာတိပါတ	၂။	အဒိန္နာဒါန
၃။	မုသာဝါဒ	၄။	ပိသုဏာဝါစာ
၅။	ဖရုသဝါစာ	၆။	သမ္ဖပ္ပလာပ
၇။	ဗျာပါဒ		

- ➢ တေသု ပါဏာတိပါတော ဖရုသဝါစာ ဗျာပါဒေါ စ ဒေါသမူလေန ဇာယန္တိ။
- ➢ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရော အဘိဇ္ဈာ, မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ စ လောဘမူလေန။
- ➢ သေသာနိ စတ္တာရိပိ ဒွီဟိမူလေဟိ သမ္ဘဝန္တိ။ (ဝိထိမုတ်ပိုင်း၊ ၅၈၊ ၅၉၊ ၆၀။)

(ခ) အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါး

၁။	အကုသလဝိပါက်စိတ်	၇-ပါး
၂။	အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ်	၈-ပါး
၃။	အဟိကြိယာစိတ်	၃-ပါး
	ပေါင်း	၁၈-ပါး

http://www.dhammadownload.com

"အခ်ိဳပိုဒ္"

အကုသလဝိပါက်စိတ္ ။ ။ မေကာင္းမႈအကုသိုလ္ကံ၏ အက်ိဳးျဖစ္ေသာစိတ္။

အဟိတ္ကုသလဝိပါက္စိတ္။ ။ ေကာင္းမႈကုသိုလ္ကံ၏ အက်ိဳးျဖစ္ေသာ ယွဥ္ဘက္ ဟိတ္မရွိေသာ စိတ္။

အဟိတ္ႀကိယာစိတ္ ။ ။ ျပဳကာမတ္တ ျပဳရုံမွ်သာျဖစ္၍ အက်ိဳးေပးျခင္းသေဘာ မရွိေသာ, ယွဥ္ဘက္ဟိတ္မရွိေသာ စိတ္။

[ႀကိယာစိတ္-ဟူသည္မွာ ကုသိုလ္, အကုသိုလ္စိတ္မ်ားကဲ့သို႔ ကံေျမာက္ေသာ (အက်ိဳးကို ျဖစ္ေစေသာ)စိတ္မ်ားမဟုတ္၊ အက်ိဳးဝိပါက္မ်ားလည္း မဟုတ္။ ျပဳကာမတ္တသေဘာရွိေသာ စိတ္မ်ားသာ ျဖစ္ၾကသည္။]

အကုသလဝိပါက္စိတ္ ၇-ပါး

၁။	ဥေပကၡာသဟဂုတ္	စကၡဳဝိညာဏ္စိတ္ = အဆင္းရူပါရုံကို ျမင္သိစိတ္
၂။	။	ေသာတဝိညာဏ္စိတ္ = အသံသဒၵါရုံကို ၾကားသိစိတ္
၃။	။	ဃာနဝိညာဏ္စိတ္ = အနံ႔ဂႏၶာရုံကို နံသိစိတ္
၄။	။	ဇိဝွါဝိညာဏ္စိတ္ = ရသာရုံကို စားသိစိတ္
၅။	ဒုကၡသဟဂုတ္	ကာယဝိညာဏ္ = ေဖာ႒ဗၺာရုံကို ထိသိစိတ္
၆။	ဥေပကၡာသဟဂုတ္	သမၸဋိစၧိဳန္းစိတ္ = အာရုံငါးပါးကို လက္ခံေသာစိတ္
၇။	။	သႏၲီရဏစိတ္ = သမၸဋိစၧိဳန္လက္ခံထားေသာ အာရုံကို စုံစမ္းေထာက္လွမ္းေသာ စိတ္။

"အခ်ိဳပိုဒ္"

ေရွ႕အကုသိုလ္ကံ၏ အက်ိဳးအျဖစ္ မလိုလားမႏွစ္သက္အပ္ေသာ အနိ႒ာရုံျမင္ကြင္း, အသံဆိုး, အနံ႔ဆိုး, အရသာဆိုး, အေတြ႕အထိဆိုးတို႔ႏွင့္ ေတြ႕ႀကဳံခံစားရသည့္အခါ အကုသလဝိပါက္စိတ္မ်ားျဖစ္ေပၚလာၾက၏။ (မိမိကိုယ္တိုင္ ျပဳခဲ့ဘူးေသာ အကုသိုလ္ကံ၏ အက်ိဳးေပးမႈကို ခံရျခင္းပင္တည္း။)

http://www.dhammadownload.com

အဟိတ်ကုသလဝိပါစိတ် (၈)ပါး

၁။	ဥပေက္ခာသဟဂုတ်	စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်
၂။	။	သောတဝိညာဏ်စိတ်
၃။	။	ဃာနဝိညာဏ်စိတ်
၄။	။	ဇိဝှါဝိညာဏ်စိတ်
၅။	သုခသဟဂုတ်	ကာယဝိညာဏ်စိတ်
၆။	ဥပေက္ခာသဟဂုတ်	သမ္ပဋိစ္ဆန်းစိတ်
၇။	သောမနဿသဟဂုတ်	သန္တီရဏစိတ်
၈။	ဥပေက္ခာသဟဂုတ်	။

အဓိပ္ပါယ်။ ။

ရှေးကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုးအဖြစ်လိုလားနှစ်သက်အပ်သော ကာမဂုဏ်အာရုံများနှင့် တွေ့ကြုံခံစားရသည့်အခါ အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ်များ ဖြစ်ပေါ်လာကြသည်။

အဟိတ်ကြိယာစိတ် (၃)ပါး

၁။	ဥပေက္ခာသဟဂုတ်	ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် = ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်လာသော အာရုံကို နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်သော စိတ်။
၂။	။	မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် = မနောဒွါရ(စိတ်တံခါး၌) ထင်လာသောအာရုံကို နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်သော စိတ်။
၃။	သောမနဿသဟဂုတ်	ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် = ဘုရား, ရဟန္တာတို့ပြုံးရယ်သောစိတ်။

http://www.dhammadownload.com

အဓိပ္ပါယ် ။ ။

၁။ **မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်**ကိုပင် (သန္တီရဏသည် စုံစမ်းအပ်ပြီးသော အာရုံကို ပိုင်ခြားမှတ်သားတတ်သောကြောင့်) ပဉ္စဒွါရ၌ဖြစ်ခိုက် **"ဝုဋ္ဌော"**ဟူသော အမည်ဖြင့် ခေါ်ဆိုရသည်။

၂။ ဤအဟိတ်စိတ် (၁၈)ပါး၌

(က) အကြောင်းစိတ် = မရှိ

(ခ) အကျိုးစိတ် = ဝိပါက်စိတ် ၁၅-ပါး

(ဂ) ကြောင်း/ကျိုးမဟုတ်သော စိတ် = ကြိယာစိတ် ၃-ပါး

၃။ အဟိတ်စိတ်၌ ဥပေက္ခာသန္တီရဏစိတ် ၂-ပါးသည် ပဋိသန္ဓေအကျိုး, ပဝတ္တိအကျိုး ၂-မျိုးလုံးဖြစ်နိုင်သည်။ ကျန်စိတ်တို့ကား ပဝတ္တိအကျိုးမျှသာ ဖြစ်နိုင်သည်။ (ဝီထိမုတ္တသင်္ဂဟ)

၄။ အဟိတ်စိတ်၌ ကာယဝိညာဏ်စိတ် ၂-ပါးတွင် -

✔ အကုသလဝိပါက်ကာယဝိညာဏ်သည် ခန္ဓာကိုယ်၏ဆင်းရဲခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်၍ ဒုက္ခသဟဂုတ်ဖြစ်သည်။

✔ ကုသလဝိပါက်ကာယဝိညာဏ်သည် ခန္ဓာကိုယ်၏ ချမ်းသာခြင်းနှင့် တကွဖြစ်၍ သုခသဟဂုတ်ဖြစ်သည်။

✔ ကာယဝိညာဏ်ဒွေနှင့် သောမနဿသန္တီရဏမှတပါး ကျန်စိတ် အားလုံးသည် မြင်ကာမျှ, ကြားကာမျှ, နံကာမျှ, စားကာမျှ, အာရုံကို လက်ခံရုံမျှ, စူးစမ်းရုံဆင်ခြင်ရုံမျှသာ ဖြစ်၍ ခံစားမှု မထင်ရှားရကား **"ဥပေက္ခာသဟဂုတ်"သာ**ဖြစ်ကြသည်။

(အကျယ်သိလိုမူ – သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ ၅၈၊ ၅၉၊ ၆၀၊ ၆၁–တို့ကို ရှုပါ။)

၅။ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်သောမနဿဖြစ်ရခြင်း

သောမနဿဝေဒနာသည် ရယ်ရွှင်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်၏။

ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်သည် ဘုရားရဟန္တာတို့၏ ပြုံးရယ်သော စိတ်ဖြစ်သည်။

ထိုကြောင့် သောမနဿသဟဂုတ်ဖြစ်ရသည်။

http://www.dhammadownload.com

၆။ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် အသောဘနစိတ်တွင် ပါဝင်နေခြင်း

ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်သည် ဘုရားရဟန္တာတို့၏ ပြုံးရယ်သောစိတ်ဖြစ်သော်လည်း တင့်တယ်သော ဂုဏ်ကို ဆောင်တတ်သော အပြစ်ကင်းသော အလောဘ-စသော ဟိတ်တို့နှင့် မယှဉ်သောကြောင့် အသောဘနစိတ်တွင် ပါဝင်နေရသည်။

၇။ သောဘန/အသောဘနခွဲပုံ

စိတ် (၈၉)ပါးတွင် -

(က) အကုသိုလ်စိတ်, အဟိတ်စိတ်တို့သည် အသောဘနစိတ်။

(ခ) ကျန် ၅၉-ပါးသော စိတ်တို့သည် သောဘနစိတ်။

သောဘန။ ။ တင့်တယ်ကောင်းမြတ်သော သဒ္ဓါစသော ဂုဏ်ကိုဆောင်တတ်သောကြောင့် (ဝါ) အပြစ်ကင်းသော အလောဘစသော ဟိတ်တို့နှင့်ယှဉ်သောကြောင့် သောဘန =တင့်တယ်ကောင်းမြတ်သောစိတ်။

အသောဘန။ ။ သဒ္ဓါ, သတိ-စသော သောဘနစေတသိက်တို့နှင့် မယှဉ်သောကြောင့် မတင့်တယ် မကောင်းမွန်သောစိတ် (ဝါ) သောဘနစိတ်မှ တပါးသော အသောဘနစိတ်။

ကာမာဝစရသောဘနစိတ် ၂၄-ပါး

၁။	မဟာကုသိုလ်စိတ်	၈-ပါး
၂။	မဟာဝိပါက်စိတ်	၈-ပါး
၃။	မဟာကြိယာစိတ်	၈-ပါး
	ပေါင်း	၂၄-ပါး

(တစ်နည်း)

၁။ ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး

၂။ သဟိတ်ကာမာဝစရဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး

၃။ သဟိတ်ကာမာဝစရကြိယာစိတ် ၈-ပါးဟူ၍လည်း အမည်တစ်မျိုးတပ်၍ ခေါ်ဆိုကြသည်။

http://www.dhammadownload.com

"မဟာ"အမည်တပ်ခေါ်ဆိုရခြင်း

ကာမ, ရူပ, အရူပ, လောကုတ္တရာစိတ်တို့တွင် -

ကုသိုလ်စိတ်ချင်း၊ ဝိပါက်စိတ်ချင်း၊ ကြိယာစိတ်ချင်း နှိုင်းယှဉ်ပါလျှင် ကာမာဝစရသောဘနစိတ်ကသာ အရေအတွက်များသောကြောင့် **"မဟာကုသိုလ်, မဟာဝိပါက်, မဟာကြိယာ"**ဟူ၍ **"မဟာ"**အမည်တပ်၍ ခေါ်ဆိုရသည်။

မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး

၁။	သောမနဿသဟဂုတ်	ဉာဏသမ္ပယုတ်	အသင်္ခါရိကစိတ်
၂။	॥	॥	သသင်္ခါရိကစိတ်
၃။	॥	ဉာဏဝိပ္ပယုတ်	အသင်္ခါရိကစိတ်
၄။	॥	॥	သသင်္ခါရိကစိတ်
၅။	ဥပေက္ခာသဟဂုတ်	ဉာဏသမ္ပယုတ်	အသင်္ခါရိကစိတ်
၆။	॥	॥	သသင်္ခါရိကစိတ်
၇။	॥	ဉာဏဝိပ္ပယုတ်	အသင်္ခါရိကစိတ်
၈။	॥	॥	သသင်္ခါရိကစိတ်

မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး, မဟာကြိယာစိတ် ၈-ပါးဆိုရိုးများလည်း နည်းတူပင်။

မဟာကုသိုလ် (၈)ပါး ဆိုရိုးအဓိပ္ပါယ်

စဉ်	ဉာဏသမ္ပယုတ်/ဝိပ္ပယုတ်	အသင်္ခါရိက/သသင်္ခါရိက	သောမနဿ/ဥပေက္ခာ
၁။	အကျိုးသိမြင်ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍	မိမိသဒ္ဓါအလျောက်	ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ကုသိုလ်ပြုသောစိတ်
၂။	॥	သူတစ်ပါးတိုက်တွန်း၍	॥
၃။	အကျိုးသိမြင်ဉာဏ်မယှဉ်ပဲ	မိမိသဒ္ဓါအလျောက်	॥
၄။	॥	သူတစ်ပါးတိုက်တွန်း၍	॥
၅။	အကျိုးသိမြင်ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍	မိမိသဒ္ဓါအလျောက်	ဝမ်းသာ/ဝမ်းနည်းမဖြစ် ပဲကုသိုလ်ပြုသောစိတ်
၆။	॥	သူတစ်ပါးတိုက်တွန်း၍	॥
၇။	အကျိုးသိမြင်ဉာဏ်မယှဉ်ပဲ	မိမိသဒ္ဓါအလျောက်	॥
၈။	॥	သူတစ်ပါးတိုက်တွန်း၍	॥

http://www.dhammadownload.com

ဉာဏသမ္ပယုတ် / ဉာဏဝိပ္ပယုတ်ခွဲပုံ

(က) ဉာဏသမ္ပယုတ်။ ။ ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ထိုးထွင်းသိတတ်သော ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်သောစိတ်။ (ဝါ) ဒါန, သီလ, ဘာဝနာ ကုသိုလ်ပြုရာတွင် ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍ပြုလုပ်သော ကုသိုလ်စိတ်။

✔ ဒါနပြုရာ၌ = ပကာသနမှုကိုရှောင်ကြဉ်လျက် ကံနှင့်ကံအကျိုး ထို ၂-မျိုးကို ယုံကြည်သိမှတ် အသိကပ်၍ နိဗ္ဗာန်ရည်မှန်းလျှုဒါန်းကြသည့် ကုသိုလ်မျိုးကို **"ဉာဏသမ္ပယုတ် ဒါနကုသိုလ်"**ဟု ခေါ်သည်။

✔ သီလဆောက်တည်ရာ၌ = အထင်ကြီးခံလိုမှုစသော ဟန်ဆောင်သီလ မဖြစ်စေပဲ ကံနှင့်ကံအကျိုး ထို ၂-မျိုးကို ယုံကြည်သိမှတ်အသိကပ်၍ နိဗ္ဗာန်ရည်မှန်း ခံယူဆောက်တည်သော သီလကုသိုလ်ကို **"ဉာဏသမ္ပယုတ်သီလကုသိုလ်"**ဟု ခေါ်သည်။

✔ ဘာဝနာကုသိုလ်ပွားများရာ၌ = အချင်းချင်းပြိုင်ဆိုင်မှု သဘောမပါစေဘဲ ကိလေသာငြိမ်းရန် ရည်သန်လျက် ရုပ်, နာမ်ဓမ္မသင်္ခါရတို့၏ လက္ခဏာရေး ၃-ပါးကို ဉာဏ်သက်ဝင်၍ ပွားများအားထုတ်သော ကုသိုလ်မျိုးကို **"ဉာဏသမ္ပယုတ် ဘာဝနာကုသိုလ်"**ဟု ခေါ်သည်။

(ခ) ဉာဏဝိပ္ပယုတ် - ဉာဏ်မယှဉ်သောစိတ်

မိရိုးဖလာပြုလုပ်နေကြသော ကုလာစာရကုသိုလ်မျိုး၊ ကဲ့ရဲ့ခံရမှာ ကြောက်၍ ပြုလုပ်သော ဘယကုသိုလ်မျိုး၊ ရာထူးဂုဏ်သိရ် လာဘ်လာဘကို မျှော်ကိုး၍ ပြုလုပ်သော လာဘကုသိုလ်မျိုးနှင့် ဗေဒင်ယတြာသဘောအရ ပြုလုပ်သော ကုသိုလ်မျိုးမှန်သမျှ ဉာဏဝိပ္ပယုတ်ကုသိုလ်မျိုးသာ ဖြစ်သည်။ ဤကုသိုလ်မျိုးတို့သည် အကျိုးမမြင်, ဉာဏ်မယှဉ်သော ဉာဏဝိပ္ပယုတ် ဒွိဟိတ် ကုသိုလ်မျိုးတို့ဖြစ်ကြသည်။

http://www.dhammadownload.com

ပဋိသန္ဓေအကျိုးပေးထူးခြားပုံ

✔ ဉာဏသမ္ပယုတ်ကုသိုလ်စိတ်ကြောင့် နောက်ဘဝ၌ မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်ကို ရနိုင်သော ဉာဏ်ထက်မြက်သည့် **"တိဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်"**ဖြစ်ရသည်။

✔ ဉာဏဝိပ္ပယုတ်ကုသိုလ်စိတ်ကြောင့် နောက်ဘဝ၌ မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်ကို မရနိုင်သော ဉာဏ်ထိုင်းမှိုင်းသည့် **"ဒွိဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်"**ဖြစ်ရသည်။

သောမနဿသဟဂုတ်က ဥပေက္ခာသဟဂုတ်ထက် သာလွန်အားကောင်းပုံ

ဒါန, သီလစသော ကာမာဝစရကုသိုလ်လုပ်ငန်းများ၌ ဝမ်းသာရွှင်ပြပြု လုပ်သော သောမနဿသဟဂုတ်ကုသိုလ်က ဝမ်းသာရွှင်ပြမဖြစ်ပဲ သင့်တင့်ရုံစိတ်ဖြင့် ပြုလုပ်သော ဥပေက္ခာသဟဂုတ်ကုသိုလ်ထက် ပိုမိုအားကောင်း သာလွန်၏။

ထို့အတူ အသင်္ခါရိကကုသိုလ်က သသင်္ခါရိကကုသိုလ်ထက် ပိုမို ထက်မြက်၏။ အားကောင်းသာလွန်၏။ အကျိုးပေးသောအခါ၌ ပို၍ အစွမ်း ထက်၏။

ကုသိုလ်ဖြစ်ခြင်းအကြောင်းရင်း

မှန်မှန်ကန်ကန်နှလုံးသွင်းတတ်ခြင်း, နှလုံးသွင်းကောင်းခြင်း, သဘောထား မှန်ကန်ခြင်း, လိမ်မာယဉ်ကျေးခြင်း = ယောနိသောမနသိကာရသည် ကုသိုလ်ဖြစ်ခြင်း၏ အဓိကပဓာနအကြောင်းရင်းဖြစ်သည်။

[အာရုံတစ်ခုမြင်တွေ့ရာ၌ နှလုံးသွင်းကောင်းလျှင် ယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်၍ ကုသိုလ်ဖြစ်၏၊ နှလုံးသွင်းသဘောထား မကောင်းလျှင် အယောနိသော မနသိကာရဖြစ်၍ အကုသိုလ်ဖြစ်၏-ဟူလို]

တိဟိတ်, ဒွိဟိတ်, ဥက္ကဋ္ဌ, ဩမက (ဟီန)-ခွဲပုံဆောင်ပုဒ်

၁။ ကုသိုလ်ပြုစဉ်၊ ကံ-ကျိုးမြင်သိ၊ ဉာဏ်ယှဉ်ဘိ၊ တိဟိတ်ကုသိုလ်ခေါ်။

၂။ ကုသိုလ်ပြုစဉ်၊ ကံ-ကျိုးမြင်သိ၊ ဉာဏ်မရှိ၊ ဒွိဟိတ်ကုသိုလ်ခေါ်။

၃။ ရှေ့နောက်နှစ်တန်၊ ကုသိုလ်ခြံ၊ မှန်ရန် ဥက္ကဋ္ဌ၊ ကုသိုလ်မြတ်။

၄။ ရှေ့နောက်နှစ်တန်၊ အကုခြံ၊ မှန်ရန် ဩမက၊ ကု-ဟီန။

http://www.dhammadownload.com

မဟာဝိပါက် ၈–ပါးအဓိပ္ပါယ်

<u>**မဟာဝိပါက်စိတ်**</u> = မဟာကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုးစိတ်များ။

ရှေ့ရှေ့ဘဝက မဟာကုသိုလ်စိတ်ဖြင့် ကုသိုလ်ပြုခဲ့လျှင် ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ၌ တူညီသော အကျိုးဝိပါက်စိတ်များဖြင့် ပဋိသန္ဓေနေကြရသည်။

<u>မဟာဝိပါက်စိတ်</u>သည် ဘဝသစ်တစ်ခု၌ ရှေးဦးစွာဖြစ်သော ပဋိသန္ဓေစိတ်ဖြစ်သည်။ <u>ပဝတ္တိအခါ</u> ဘဝင်စိတ်အမည်ဖြင့်၎င်း, တဒါရုံအမည်ဖြင့်၎င်း ကိစ္စတာဝန်ထမ်းဆောင်သည်။ <u>သေဆုံးသည့်ကာလ</u>တွင် "စုတိစိတ်"အမည်ဖြင့် ကိစ္စတာဝန်ထမ်းဆောင်သည်။

(ပကိဏ်းပိုင်း၊ ဝီထိပိုင်း၊ ဝီထိမုတ်ပိုင်းတို့၌ အကျယ်ပြဆိုမည်။)

ပဋိသန္ဓေကွဲပြား၍ ပုဂ္ဂိုလ်ကွဲပြားရခြင်း

၁။ မဟာဝိပါက်ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်ဖြင့် ပဋိသန္ဓေတည်နေကြသူများသည် မွေးရာပါ ဉာဏ်ပါသောကြောင့် <u>**"တိဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်များ"**</u>ဖြစ်ကြသည်။

၂။ ဉာဏဝိပ္ပယုတ်ပဋိသန္ဓေတည်နေကြသူများသည် မွေးရာပါဉာဏ် မပါသောကြောင့် <u>"ဒွိဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်များ"</u>ဖြစ်ကြသည်။

တိဟိတ်, ဒွိဟိတ် ၂-မျိုးတွင် -

၁။ **တိဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်** ပါရမီဖြည့်၍ကြိုးစားအားထုတ်လျှင် ထိုဘဝမှာပင် ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်ရနိုင်သည်။ ဌာနာဌာနကောသလ္လဉာဏ်နှင့် ပြည့်စုံကြသည်။

၂။ **ဒွိဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်များကား** ပဋိသန္ဓေကမ္မဇဉာဏ်ပညာနည်းပါးခဲ့ခြင်းကြောင့် ဘာဝနာတရားကြိုးစားအားထုတ်သော်လည်း ထိုဘဝတွင် ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ် မရနိုင်ကြ။ ပါရမီကုသိုလ်မျှသာ ရနိုင်သည်။ ဌာနဌာနကောသလ္လဉာဏ်နှင့် မပြည့်စုံ။ လုပ်ဆောင်တိုင်း လမ်းမှန် မရောက်နိုင်။

၃။ ရှေ့နောက် ၂-တန် အကုသိုလ်ခြံရံသော ဉာဏဝိပ္ပယုတ်ကုသိုလ်မျိုးကို <u>**ဒွိဟိတ်ဩမကကုသိုလ်**</u>ခေါ်သည်။ ထိုကုသိုလ်က ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေးလျှင် လူစဉ်မမီသော <u>"သုဂတိ အဟိတ်ပုထုဇဉ်များ"</u>သာ ဖြစ်ကြသည်။

http://www.dhammadownload.com

ထိုဘ၀တွင် ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ် မရနိုင်ရုံမက လူဖြစ်ရကျိုး မနပ်ကြပေ။

၄။ **ဘုရားအလောင်းတော်ကြီးများ၏ ပဋိသန္ဓေစိတ်ကား** - မဟာဝိပါက် သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ်အသင်္ခါရိကစိတ်ဖြစ်သည်။

မဟာကြိယာစိတ် ၈-ပါး အဓိပ္ပါယ်

<u>မဟာကြိယာစိတ်</u> ။ ။ ဘုရားရဟန္တာတို့ ကောင်းမှုပြုသောစိတ်။

ဘုရားရဟန္တာတို့သည် အကုသိုလ်အမှု လုံးဝမပြုကြ။ တရားဟောခြင်း, မေတ္တာပွားခြင်းစသော ကောင်းမှုကိုသာ ပြုကြသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၌ ကုသိုလ်ပြုသော စိတ်သည် အကျိုးပေးစရာမရှိတော့သဖြင့် "ကုသိုလ်စိတ်"ဟူ၍ မခေါ်ဆိုရ။ အကြောင်း/အကျိုးမှ လွတ်သော (ဝါ)အကျိုးမဖြစ်ထွန်းသော ပြုကာမတ္တစိတ်ဖြစ်၍ **"ကြိယာစိတ်"**ဟူ၍သာ ခေါ်ဆိုရသည်။ ယင်းကြိယာစိတ်သည် ပုထုဇဉ်-သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်များ၌ မဖြစ်။ ဘုရား, ရဟန္တာတို့၌သာ ဖြစ်သည်။

ရူပါဝစရစိတ် ၁၅-ပါး

၁။	ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်	၅-ပါး
၂။	ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ်	၅-ပါး
၃။	ရူပါဝစရကြိယာစိတ်	၅-ပါး
	ပေါင်း	၁၅-ပါး

<u>**ရူပါဝစရစိတ်**</u> ။ ။ ရူပဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ်ဖြစ်တတ်သောစိတ် (ဝါ) ရူပတဏှာ၏ အာရုံဖြစ်၍ ရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ ဖြစ်တတ်သောစိတ်။ (ဝါ) အသညသတ်ကြဉ် ရူပ ၁၅-ဘုံရှိ ဗြဟ္မာကြီးတို့၏ သန္တာန်၌ အဖြစ်များသော စိတ်။

(သမထကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာပွားများအားထုတ်လျှင် ဈာန်စိတ်များ ရနိုင်သောကြောင့် "မနုဿ=လူ့ဘုံ"၌လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။)

<u>ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်</u> ။ ။ ရူပဈာန်ရရှိသောပုထုဇဉ်, သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၌ (ဈာန်ဝင်စားခိုက်)ဖြစ်သော ကုသိုလ်စိတ်။

http://www.dhammadownload.com

ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ် ။ ။ ရူပါဝစရကုသိုလ်ဈာန်စိတ်များကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုးစိတ်။ ရူပဗြဟ္မာကြီးတို့၏ ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိစိတ်။

ရူပါဝစရကြိယာစိတ် ။ ။ ရူပဈာန်ရရှိကြသည့် ဘုရား, ရဟန္တာတို့၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဈာန်စိတ်များ။

ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် ၅-ပါးဆိုရိုး

၁။	ဝိတက်, ဝိစာရ, ပီတိ သုခ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ၅-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	ပထမဈာန်(ကုသိုလ်)စိတ်
၂။	ဝိစာရ, ပီတိ သုခ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ ၄-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	ဒုတိယဈာန်(ကုသိုလ်)စိတ်
၃။	ပီတိ, သုခ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ ၃-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	တတိယဈာန်(ကုသိုလ်)စိတ်
၄။	သုခ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	စတုတ္ထဈာန်(ကုသိုလ်)စိတ်
၅။	ဥပေက္ခာ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	ပဉ္စမဈာန်(ကုသိုလ်)စိတ်

ရူပါဝစရဝိပါက် ၅-ပါး, ရူပါဝစရကြိယာ ၅-ပါးဆိုရိုးများလည်း နည်းတူပင်။

ဈာန်အင်္ဂါ, ဈာန်, ဈာန်စိတ် ခွဲခြားပုံ

၁။ ဝိတက်, ဝိစာရ, ပီတိ, သုခ, ဧကဂ္ဂတာ-ဟူသော တစ်ပါး, တစ်ပါးသော (ဈာန်၏) အစိတ်အပိုင်းကို **"ဈာန်အင်္ဂါ"**ဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

ဥပမာ ။ ။ လက်, ခြေ, မျက်စိ, နား, နှာ-စသော ကိုယ်၏ အစိတ်အပိုင်းကို "ကိုယ်အင်္ဂါ"ဟူ၍ ခေါ်ဆိုရသကဲ့သို့တည်း။

http://www.dhammadownload.com

၂။ ထိုဝိတက်, ဝိစာရစသောဈာန်အင်္ဂါတို့၏ အပေါင်းကို **"ဈာန်"**ဟု ခေါ်သည်။

ဉပမာ ။ ။ လက်, ခြေ, မျက်စိ, နား, နှာ-စသော ကိုယ်အင်္ဂါတို့၏ အပေါင်းကို **"ကိုယ်"**ဟု ခေါ်ဆိုရသကဲ့သို့တည်း။

၃။ ထိုဈာန်နှင့်ယှဉ်သော စိတ်ကို **"ဈာန်စိတ်"**ဟု ခေါ်သည်။

ဈာန်။ ။ ကသိုဏ်းစသော သမထကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ (တစ်ခုခု)ကို စူးစူးစိုက်စိုက် အထူးကြည့်ရှုနေခြင်းသဘော (ဝါ) ဆန့်ကျင်ဘက် နီဝရဏ (အကုသိုလ်) တရားတို့ကို လောင်မြိုက်ပယ်ခွါတတ်သော သဘော။

➢ ကသိဏာဒိအာရမ္မဏံ ဈာယတိ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ ဈာနံ။ ပစ္စနီကဓမ္မေ ဈာပေတီတိ ဈာနံ။ (အဋ္ဌကထာ)

ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါး အဓိပ္ပာယ်

ဝိတက်။ ။ အာရုံသို့ ယှဉ်ဘက်တရားတို့ကို ရှေ့ရှုတင်ပေးခြင်းသဘော။ အကုသိုလ်အာရုံများ မကပ်ရောက်နိုင်ရန် ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံပေါ်သို့ စိတ်ရောက်ရန် တင်ပေးနေခြင်းသဘော။

➢ အာရမ္မဏာဘိနိရောပနလက္ခဏော ဝိတက္ကော။

ဝိစာရ။ ။ အာရုံကို သုံးသပ်နေခြင်းသဘော။ ဝိတက်တင်ပေးလိုက်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံကို အဖန်ဖန်သုံးသပ်နေခြင်းသဘော။

➢ အာရမ္မဏာနုမဇ္ဇနလက္ခဏော ဝိစာရော။

ပီတိ။ ။ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၌ ကျေနပ်နှစ်သက်နေခြင်းသဘော။

သုခ။ ။ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံဖြင့် ချမ်းသာစွာမွေ့လျော်နေခြင်းသဘော။

ဧကဂ္ဂတာ။ ။ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံတစ်ခုတည်း၌ စူးစူးစိုက်စိုက်အချိန်ကြာကြာ စွဲစွဲမြဲမြဲ တည်တံ့နေခြင်းသဘော။ (သမာဓိ)

http://www.dhammadownload.com

ဥပေက္ခာကို ဈာန်အင်္ဂါတစ်ခုအနေဖြင့် မရေတွက်ခြင်း

ဥပေက္ခာသည် ငြိမ်သက်သော သဘောရှိသောကြောင့် သုခနှင့် သဘော ချင်း တူရကား ဈာန်အင်္ဂါတစ်ခုအနေဖြင့် မရေတွက်ရ။

➢ ဥပေက္ခာ သန္တဝုတ္တိတ္တာ သုခမိစ္စေဝ ဘာသိတာ။ (ဋီကာကျော်)

၁။ ဝိတက်စသော ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးအပေါင်းကို ပထမဈာန်။
၂။ ဝိစာရစသော စသော ဈာန်အင်္ဂါ ၄-ပါးအပေါင်းကို ဒုတိယဈာန်။
၃။ ပီတိ, သုခဧကဂ္ဂတာဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ ၃-ပါးအပေါင်းကို တတိယဈာန်။
၄။ သုခ, ဧကဂ္ဂတာ-ဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးအပေါင်းကို စတုတ္ထဈာန်။
၅။ ဥပေက္ခာ, ဧကဂ္ဂတာ-ဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးအပေါင်းကို ပဉ္စမဈာန်-ဟု ခေါ်သည်။

ပထမဈာန်နှင့်ယှဉ်သော စိတ်ကို ပဌမဈာန်စိတ်။
ဒုတိယဈာန်နှင့်ယှဉ်သော စိတ်ကို ဒုတိယဈာန်စိတ်-စသည်ဖြင့် ခေါ်ဆိုရသည်။

ပစ္စနီကစမ္မေ ဈာပေတီတိ ဈာနံ ဝိဂ္ဂဟာ-အရ

၁။	ဝိတက်သည်	ထိန, မိဒ္ဓနီဝရဏကို လောင်မြိုက်၏၊ ပယ်ခွါ၏။
၂။	ဝိစာရသည်	ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏကို လောင်မြိုက်၏၊ ပယ်ခွါ၏။
၃။	ပီတိသည်	ဗျာပါဒနီဝရဏကို လောင်မြိုက်၏၊ ပယ်ခွါ၏။
၄။	သုခသည်	ဥဒ္ဓစ္စ, ကုက္ကုစ္စနီဝရဏကို လောင်မြိုက်၏၊ ပယ်ခွါ၏။
၅။	သမာဓိသည်	ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏကို လောင်မြိုက်၏၊ ပယ်ခွါ၏။

➢ ဝိတက္ကော ထိနမိဒ္ဓဿ၊ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဝိစာရော။
ပီတိစာပိ ဗျာပါဒဿ၊ သုခံ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ။
သမာဓိကာမစ္ဆန္ဒဿ၊ ပဋိပက္ခောတိ ပေဋကေ။ (သင်္ဂြိုဟ်ဘာဋီ၊ ၇၃။)

http://www.dhammadownload.com

၃။ အရူပစိတ် ၁၂-ပါး

၁။	အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်	၄-ပါး
၂။	အရူပါဝစရဝိပါက်စိတ်	၄-ပါး
၃။	အရူပါဝစရကြိယာစိတ်	၄-ပါး
	ပေါင်း	၁၂-ပါး

အရူပါဝစရစိတ် = အရူပဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ် ဖြစ်တတ်သောစိတ် (ဝါ) အရူပတဏှာ၏အာရုံဖြစ်၍ အရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ ဖြစ်တတ်သော စိတ်။ (ဝါ) အရူပ ၄-ဘုံရှိ ပြဟ္မာတို့သန္တာန်၌ အဖြစ်များသော စိတ်။

(ကာမဘုံ, ရူပဘုံတို့၌လည်း ထိုဈာန်ကို အားထုတ်လျှင် ရနိုင်သောကြောင့် ကာမဘုံ, ရူပဘုံတို့၌လည်း ဖြစ်သည်။)

✔ **အရူပါဝစရဈာန်စိတ်တို့သည်** အောက်အောက်ဈာန်၏အာရုံကို လွန်မြောက်၍ အာရုံ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကွဲပြားသောကြောင့် **"အာရမ္မဏာတိက္ကမဈာန် - အာရုံကို လွန်မြောက်သောဈာန်"**ဟူ၍ ခေါ်ဆိုသည်။ (တစ်နည်း) **"အာရမ္မဏဘေဒစိတ်"**ဟူ၍လည်း ခေါ်ဆိုကြသည်။

အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် ။ ။ အရူပဈာန်ရရှိသော ပုထုဇဉ်, သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၌ (ဈာန်ဝင်စားခိုက်) ဖြစ်သော ကုသိုလ်စိတ်။

အရူပါဝစရဝိပါက်စိတ် ။ ။အရူပါဝစရကုသိုလ်ဈာန်စိတ်များကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုးဝိပါက်စိတ်။ အရူပပြဟ္မာကြီးတို့၏ ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိစိတ်။

အရူပါဝစရကြိယာစိတ် ။ ။ အရူပဈာန်ရရှိကြသည့် ရဟန္တာတို့၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဈာန်စိတ်များ။

✔ အရူပါဝစရဈာန်စိတ်များသည် ရူပါဝစရဈာန်ရရှိပြီး ဈာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်တို့သာ အားထုတ်၍ ရနိုင်သော ဈာန်စိတ်များဖြစ်သည်။

✔ ရူပါဝစရဈာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်သည် ရုပ်ကို စက်ဆုပ်၍ ပညတ်အာရုံ, နာမ်အာရုံတို့ကို အာရုံနိမိတ်ယူပြီး အားထုတ်၍ရသော ဈာန်ကို "အရူပဈာန်"ဟု ခေါ်သည်။

(က) အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် ၄-ပါးဆိုရိုး

၁။	ဥပေက္ခာ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	အာကာသာနဉ္စာယတနကုသိုလ်စိတ်
၂။	။	။	ဝိညာဏဉ္စာယတနကုသိုလ်စိတ်
၃။	။	။	အာကိဉ္စညာယတနကုသိုလ်စိတ်
၄။	။	။	နေဝသညာနာသညာယတနကုသိုလ်စိတ်

ဝိပါက်စိတ် ၄-ပါး၊ ကြိယာစိတ် ၄-ပါးဆိုရိုးများနည်းတူပင်။

အဓိပ္ပါယ် ။ ။

အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ်။ ။ကောင်းကင်ပညတ်ကို အာရုံပြုသောဈာန်စိတ်။
(ဝါ) ကောင်းကင်ပညတ်အာရုံ၌ တည်သော ဈာန်စိတ်။

ဝိညာဏဉ္စာယတနစိတ် ။ ။ ပထမာရုပ္ပဝိညာဏ် (အကာသာနဉ္စာယတနစိတ်)ကို အာရုံပြုသော ဈာန်စိတ်။

အာကိဉ္စညာယတနစိတ် ။ ။ ပထမာရုပ္ပဝိညာဏ်၏ မရှိခြင်း - နတ္ထိဘာေပညတ်ကို အာရုံပြုသော ဈာန်စိတ်။

နေဝသညာနာသညာယတနစိတ်။ ။တတိယာရုပ္ပဝိညာဏ် (အာကိဉ္စညာယတန စိတ်)ကို အာရုံပြုသော ဈာန်စိတ်။

မူချပဉ္စမဈာန်နှင့် ဥပစာ ပဉ္စမဈာန်

၁။ ရူပါဝစရပဉ္စမဈာန်သည် မုချပဉ္စမဈာန်။

၂။ အရူပါဝစရပဉ္စမဈာန်သည် သဒိသူပစာပဉ္စမဈာန်။

http://www.dhammadownload.com

အရူပါဝစရစိတ် ၁၂-ပါးသည် ဥပေက္ခာ, ဧကဂ္ဂတာ-ဟူသော စျာန်အင်္ဂါ နှစ်ပါးနှင့် ယှဉ်သည်ဖြစ်၍ စျာန်အင်္ဂါအားဖြင့် ရူပါဝစရပဉ္စမစျာန်နှင့် တူညီသောကြောင့် (သဒိသူပစာအဖြစ်) ပဉ္စမစျာန်၌ ထည့်သွင်း ရေတွက်ရသည်။

ဥပေက္ခာ, ဧကဂ္ဂတာစျာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးရှိပြီး ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သည်။

(ခ) အရူပါဝစရဝိပါက်စိတ် ၄-ပါးတွင် -

၁။ အာကာသာနဉ္စာယတနဝိပါက်စိတ်သည် (အာကာသာနဉ္စာယတနဘုံ၌ ဖြစ်သော) ပြဟ္မာကြီးတို့၏ ပဋိသန္ဓေစိတ်, ဘဝင်စိတ်, စုတိစိတ်ဖြစ်သည်။

၂။ ဝိညာဏဉ္စာယတနဝိပါက်စိတ်သည် (ဝိညာဏဉ္စာယတနဘုံ၌ဖြစ်သော) ပြဟ္မာကြီးတို့၏ ပဋိသန္ဓေစိတ်, ဘဝင်စိတ်, စုတိစိတ်ဖြစ်သည်။

၃။ အာကိဉ္စညာယတနဝိပါက်စိတ်သည် (အာကိဉ္စညာယတနဘုံ၌ဖြစ်သော) ပြဟ္မာကြီးတို့၏ ပဋိသန္ဓေစိတ်, ဘဝင်စိတ်, စုတိစိတ်ဖြစ်သည်။

၄။ နေဝသညာနာသညာယတနဝိပါက်စိတ်သည် (နေဝသညာနာသညာယတနဘုံ၌ ဖြစ်သော) ပြဟ္မာကြီးတို့၏ ပဋိသန္ဓေစိတ်, ဘဝင်စိတ်, စုတိစိတ်ဖြစ်သည်။

(ဂ) အရူပါဝစရကြိယာစိတ် ၄-ပါး

အရူပါဝစရကြိယာစိတ်သည် အရူပရဟန္တာပြဟ္မာကြီးတို့၏ သန္တာန်၌ များသောအားဖြင့် ဖြစ်သည်။ အရူပစျာန်ရရှိကြသော ကာမဘုံ, ရူပဘုံရှိရဟန္တာတို့၏ သန္တာန်၌လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

အရူပါဝစရစိတ် ၄-ပါး၊ ၁၂-ပါးပြားရခြင်း

ကောင်းကင်ပညတ်အာရုံစသည်ဖြင့် အာရုံ ၄-မျိုး ကွဲပြားသောကြောင့် ထိုအာရုံ ၄-ပါးကို အာရုံပြုသော အရူပါဝစရစျာန်စိတ်သည်လည်း ၄-ပါးစီကွဲပြားရသည်။ တဖန်- ကုသိုလ်, ဝိပါက်, ကြိယာအားဖြင့် ၃-ပါးထပ်၍ ကွဲပြားပြန်သောကြောင့် အရူပါဝစရစိတ် ၁၂-ပါးပြားရသည်။

http://www.dhammadownload.com

မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇–ပါး

၁။	ရူပါဝစရစိတ်	၁၅-ပါး
၂။	အရူပါဝစရစိတ်	၁၂-ပါး
	ပေါင်း	၂၇-ပါး

မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ။ ။မြတ်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သောစိတ် (မြင့်မြတ်သော စိတ်) (ဝါ) မြတ်ကုန်သော ဈာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်သာ ရအပ်, ရောက်အပ်သောစိတ်။

လောကီစိတ် ၈၁–ပါး

၁။	ကာမာဝစရစိတ်	၅၄-ပါး
၂။	မဟဂ္ဂုတ်စိတ်	၂၇-ပါး
	ပေါင်း	၈၁-ပါး

လောကီစိတ် ။ ။ ကာမ, ရူပ, အရူပ-ဟူသော လောက ၃-ပါး၌ အဖြစ်များသော စိတ် (ဝါ) လောက၌ ထင်ရှားသော စိတ်။

၄။ လောကုတ္တရာစိတ် အကျဉ်း ၈–ပါး

၁။	မဂ်စိတ်	၄-ပါး	(လောကုတ္တရာကုသိုလ်စိတ် ၄-ပါး)
၂။	ဖိုလ်စိတ်	၄-ပါး	(လောကုတ္တရာဝိပါက်စိတ် ၄-ပါး)
	ပေါင်း	၈-ပါး	

	မဂ်စိတ် ၄-ပါး	ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါး
၁။	သောတာပတ္တိမဂ်စိတ်	သောတာပတ္တိဖိုလ်စိတ်
၂။	သကဒါဂါမိမဂ်စိတ်	သကဒါဂါမိဖိုလ်စိတ်
၃။	အနာဂါမိမဂ်စိတ်	အနာဂါမိဖိုလ်စိတ်
၄။	အရဟတ္တမဂ်စိတ်	အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်

http://www.dhammadownload.com

လောကုတ္တရာစိတ် ။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟူသော သင်္ခါရလောကမှ လွန်မြောက်ဆဲ, လွန်မြောက်ပြီးစိတ် (ဝါ) ကာမ, ရူပ, အရူပ-ဟူသော လောက ၃-ပါးမှ လွတ်မြောက်သော စိတ် (ဝါ) ကာမ, ရူပ, အရူပဟူသော လောက ၃-ပါးထက် သာလွန်မြင့်မြတ်သော စိတ်။

မဂ္ဂင်, မဂ်, မဂ်စိတ်, ဖိုလ်စိတ် ခွဲခြားပုံ

၁။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ, သမ္မာသင်္ကပ္ပ (ပ) သမ္မာသမာဓိ-ဟူသော မဂ္ဂင် ၈-ပါးအစိတ်အစိတ် တစ်ပါးစီကို "မဂ္ဂင်"ဟု ခေါ်သည်။

၂။ ထိုသမ္မာဒိဋ္ဌိ-စသော မဂ္ဂင် ၈-ပါး အပေါင်းကို **"မဂ်"**ဟု ခေါ်သည်။

၃။ ထိုမဂ်နှင့်ယှဉ်သော စိတ်ကို **"မဂ်စိတ်"**-ဟု ခေါ်သည်။

၄။ မဂ်စိတ်၏ အကျိုးဖြစ်သော ဝိပါက်စိတ်ကို **"ဖိုလ်စိတ်"**ဟု ခေါ်သည်။

✔ မဂ်စိတ်သည် လောကုတ္တရာကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်၏။
✔ ဖိုလ်စိတ်သည် လောကုတ္တရာဝိပါက်စိတ်ဖြစ်၏။

➤ ကိလေသာတို့ကို ပယ်သတ်လျက် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသောအားဖြင့် သွားတတ်သောကြောင့် (တစ်နည်း) နိဗ္ဗာန်ကို ရှာမှီးတတ်သောကြောင့် (တစ်နည်း) နိဗ္ဗာန်ကို လိုလားသူတို့သည် ရှာမှီးအပ်သောကြောင့် **"မဂ်"**ဟု ခေါ်သည်။

မဂ်စိတ် ၄-ပါး၊ ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါးကွဲပြားရခြင်းအကြောင်း

မဂ္ဂင် ၈-ပါးတည်းဟူသော မဂ်တရား၌ပါဝင်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိ, သမ္မာဝါယမ, သမ္မာသတိ, သမ္မာသမာဓိ-ဟူသည် အစဉ်အတိုင်း ပညိန္ဒြေ, ဝီရိယိန္ဒြေ, သတိန္ဒြေ, သမာဓိန္ဒြေတို့ပင်ဖြစ်သည်။ ထိုဣန္ဒြေတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်အခိုက်၌ မထက်လှသေး၊ သကဒါဂါမိမဂ်အခိုက်အတန့်၌ ထက်၏။ အနာဂါမိမဂ်အခိုက်၌ အလွန်ထက်၏။ အရဟတ္တမဂ်အခိုက်၌ အလွန်အကြူးအထူးထက်၏။

ဤသို့ မဂ်ချင်းတူသော်လည်း ဣန္ဒြေထက်, မထက်အားဖြင့် မဂ်လေးပါးပြားသောကြောင့် မဂ်နှင့်ယှဉ်သောစိတ် (မဂ်စိတ်)သည် ၄-မျိုးကွဲပြားရသည်။

http://www.dhammadownload.com

ဆောင် ။ ။ ဣန္ဒြေတွက်၊ ထက်–မထက်ကြောင့်၊ လေးချက် မဂ်ပြား၊ စိတ်လည်း ခြား၊ လေးပါးမြတ်ကုသိုလ်။

မဂ်စိတ် ၄-ပါးကွဲပြားခြင်းကြောင့် မဂ်၏အကျိုးဖြစ်သော ဖိုလ်စိတ်လည်း ၄-ပါးပင်ပြားရသည်။ ဤသို့ မဂ်စိတ် ၄-ပါး, ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါးစီပြားသောကြောင့် လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါးပြားရသည်။

➤ စတုမဂ္ဂပ္ပဘေဒေန၊ စတုဓာ ကုသလာ တထာ။
ပါကံ တဿ ဖလတ္တာတိ၊ အဋ္ဌဓာ နုတ္တရံ မတံ။ (သင်္ဂဟ)

လောကုတ္တရာစိတ်။ ။ မဂ်စိတ်အကျယ် ၂၀-ပါး
(အကျယ် ၄၀) ဖိုလ်စိတ်အကျယ် ၂၀-ပါး စုစုပေါင်း ၄၀-ပါး

လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် ၄၀–ဖြစ်လာပုံ

တစ်ပါးတစ်ပါးသော လောကုတ္တရာစိတ်ကို ဈာန်အင်္ဂါတို့နှင့် ယှဉ်သော အပြားအားဖြင့် ၅-ပါးစီပြုရ, မြှောက်ပွားရသောကြောင့် လောကုတ္တရာစိတ် အကျယ် ၄၀-ဖြစ်လာသည်။

လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် ၄၀–သရုပ်ဆိုရိုးဇယား

၁။	ဝိတက်, ဝိစာရ, ပီတိ သုခ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ၅-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	ပဌမဈာန် နှင့်ယှဉ်သော	သောတာပတ္တိ မဂ်စိတ် ၁-ပါး
၂။	ဝိစာရ, ပီတိ သုခ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ၄-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	ဒုတိယဈာန် နှင့်ယှဉ်သော	သောတာပတ္တိ မဂ်စိတ် ၁-ပါး
၃။	ပီတိ သုခ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ၃-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	တတိယဈာန် နှင့်ယှဉ်သော	သောတာပတ္တိ မဂ်စိတ် ၁-ပါး
၄။	သုခ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ၂-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	စတုတ္ထဈာန် နှင့်ယှဉ်သော	သောတာပတ္တိ မဂ်စိတ် ၁-ပါး
၅။	ဥပေက္ခာ, ဧကဂ္ဂတာ	ဈာန်အင်္ဂါ၂-ပါးနှင့် တကွဖြစ်သော	ပဉ္စမဈာန် နှင့်ယှဉ်သော	သောတာပတ္တိ မဂ်စိတ် ၁-ပါး

အမှာ။ ။ သကဒါဂါမိမဂ်စိတ်စသည်တို့ကိုလည်း သောတာပတ္တိမဂ်စိတ်နည်းတူ ၅-ပါးစီပွါး၍ ဆိုရိုးပြုပါ။

http://www.dhammadownload.com

"အစိပ္ပါယ်"

လောကုတ္တရာစိတ်သည် - ဝိပဿနာယာနိကပုဂ္ဂိုလ်၏အစွမ်းဖြင့် အကျဉ်း ၈-ပါး၊ သမထယာနိကပုဂ္ဂိုလ်၏ အစွမ်းဖြင့် အကျယ် ၄၀-ဖြစ်၏။

သမထယာနိက ။ ။ ဈာန်တရားရရှိရန် သမထကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်သူ။
ဝိပဿနာယာနိက။ ။ မဂ်, ဖိုလ်ရရန် ဝိသနာကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်သူ။

စိတ်အကျယ် ၁၂၁-ပါးဖြစ်လာပုံ

လောကုတ္တရာစိတ်အကျဉ်း ၈-ပါးမှ အကျယ် ၄၀-ပြားသောကြောင့် စိတ်အကျဉ်း ၈၉-ပါးမှ စိတ်အကျယ် ၁၂၁-ပါးဖြစ်လာရသည်။

စိတ်အကျဉ်း ၈၉-ပါး၊ အကျယ် ၁၂၁-ပါး

၁။	လောကီစိတ် ၈၁-ပါး	လောကီစိတ် ၈၁-ပါး
၂။	လောကုတ္တရာစိတ်အကျဉ်း ၈-ပါး	လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် ၄၀-ပါး
	စိတ်အကျဉ်း ၈၉-ပါး	အကျယ် ၁၂၁-ပါး

စိတ်အကျဉ်း ၈၉-ပါး, အကျယ် ၁၂၁-ပါးကို ဘေဒ ၅-မျိုးဖြင့် ခွဲခြားဝေဘန်ခြင်း

(၁) ဘူမိဘေဒ (ဘုံအမျိုးအစား) ဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း

စဉ်	စိတ်အကျဉ်း	စိတ်အကျယ်
၁။	ကာမာဝစရစိတ် ၅၄-ပါး	၅၄-ပါး
၂။	ရူပါဝစရစိတ် ၁၅-ပါး	၁၅-ပါး
၃။	အရူပါဝစရစိတ် ၁၂-ပါး	၁၂-ပါး
၄။	လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါး	၄၀-ပါး
	ပေါင်း အကျဉ်း ၈၉	အကျယ် ၁၂၁-ပါး

http://www.dhammadownload.com

(၂) ဇာတိဘေဒ(ဇာတ်အမျိုးအစား)ဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း

စဉ်	စိတ်အကျဉ်း	စိတ်အကျယ်
၁။	အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး	၁၂-ပါး
၂။	ကုသိုလ်စိတ် ၂၁-ပါး	၃၇-ပါး
၃။	အဗျာကတစိတ် ၃၆-ပါး	၅၂-ပါး
၄။	ကြိယာစိတ် ၂၀-ပါး	၂၀-ပါး
	ပေါင်း အကျဉ်း ၈၉-ပါး	အကျယ် ၁၂၁-ပါး

✔ ဝိပါက်စိတ်, ကြိယာစိတ် (၂)ရပ်ပေါင်း၍ **"အဗျာကတစိတ်"**အမည်ဖြင့် လည်း ဝေဘန်နိုင်သည်။

(၃) ဝေဒနာဘေဒ (ဝေဒနာအမျိုးအစား)ဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း

စဉ်	ဝေဒနာ	စိတ်အကျဉ်း	စိတ်အကျယ်
၁။	သောမနဿဝေဒနာ	၃၀-ပါး	၆၂-ပါး
၂။	ဒေါမနဿဝေဒနာ	၂-ပါး	၂-ပါး
၃။	ဥပေက္ခာဝေဒနာ	၅၅-ပါး	၅၅-ပါး
၄။	သုခဝေဒနာ	၁-ပါး	၁-ပါး
၅။	ဒုက္ခဝေဒနာ	၁-ပါး	၁-ပါး
	ပေါင်း	အကျဉ်း ၈၉-ပါး	အကျယ် ၁၂၁-ပါး

(၄) ယောဂဘေဒ (သမ္ပယုတ် + ဝိပ္ပယုတ်)ဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း

စဉ်	သမ္ပယုတ်စိတ်	ဝိပ္ပယုတ်စိတ်
၁။	အကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး	အကုသိုလ်စိတ် ၄-ပါး
၂။	ကာမသောဘနစိတ် ၁၂-ပါး	ကာမသောဘနစိတ် ၁၂-ပါး

မှတ်ချက် ။ ။ အရှင်အနုရုဒ္ဓါဆရာမြတ်အလို အဟိတ်စိတ်, မဟဂ္ဂုတ်စိတ်, လောကုတ္တရာစိတ်တို့ကို သမ္ပယုတ်, ဝိပ္ပယုတ်ခွဲခြားပြဆိုခြင်း

http://www.dhammadownload.com

မရှိသောကြောင့် အကုသိုလ်စိတ်နှင့် ကာမာဝစရသောဘနစိတ်တို့ကိုသာ သမ္ပယုတ်, ဝိပ္ပယုတ်ခွဲခြားပြရန်လိုသည်။

(၅) သင်္ခါရဘေဒ (သင်္ခါရ ရှိ/မရှိ) ခွဲခြင်း

စဉ်	အသင်္ခါရိက	သသင်္ခါရိက
၁။	အကုသိုလ်စိတ် ၅-ပါး	အကုသိုလ်စိတ် ၅-ပါး
၂။	ကာမ-သောဘနစိတ် ၁၂-ပါး	ကာမ-သောဘနစိတ် ၁၂-ပါး

မှတ်ချက် ။ ။ မောဟမူစိတ် (၂)ပါးသည် သင်္ခါရဝိမုတ်စိတ်။ ကြွင်းသော အဟိတ်စိတ်, မဟဂ္ဂုတ်စိတ်, လောကုတ္တရာစိတ်တို့ကို သင်္ခါရအားဖြင့် အထူးပြုဆိုထားခြင်း မရှိ။

(က) ဈာန်စိတ် ၆၇-ပါး ဈာနဘေဒဖြင့် ခွဲခြင်း

စဉ်	လောကုတ်+လောကီဈာန်	လောကီဈာန်(မဟဂ္ဂုတ်)	လောကုတ္တရာဈာန်
၁။	ပထမဈာန် ၁၁-ပါး	လောကီ ပ-ဈာန် ၃	လောကုတ် ပ-ဈာန် ၈
၂။	ဒုတိယဈာန် ၁၁-ပါး	။ ဒု-ဈာန် ၃	။ ဒု-ဈာန် ၈
၃။	တတိယဈာန် ၁၁-ပါး	။ တ-ဈာန် ၃	။ တ-ဈာန် ၈
၄။	စတုတ္ထဈာန် ၁၁-ပါး	။ စ-ဈာန် ၃	။ စ-ဈာန် ၈
၅။	ပဥ္စမဈာန် ၂၃-ပါး	။ မ-ဈာန် ၁၅	။ မ-ဈာန် ၈
	ပေါင်း ၆၇-ပါး	ပေါင်း ၂၇-ပါး	ပေါင်း ၄၀-ပါး

✔ အရူပါဝစရစိတ်တို့သည် **"ဥပေက္ခာ, ဧကဂ္ဂတာ"**ဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးသာ ယှဉ်၍ ပဥ္စမဈာန်အင်္ဂါချင်းတူသောကြောင့် အရူပစိတ်ကို **"ပဥ္စမဈာန်"**၌ သွင်းယူသည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

(က) ကာမစိတ် ၅၄-ပါးတို့တွင် -

၁။ ဒွေါသမူစိတ် ၂-ပါး၊ ဃာနဝိညာဏ်စိတ် ၂-ပါး၊ ဇိဝှါဝိညာဏ်စိတ် ၂-ပါး၊ ကာယဝိညာဏ်စိတ် ၂-ပါး၊ မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး၊ ဤ ၁၆-ပါးသော

http://www.dhammadownload.com

စိတ်တို့သည် ကာမဘုံ၌သာ ဖြစ်၏။ ကျန် ၃၈-ပါးသော စိတ်တို့သည် ကာမဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ဖြစ်ပြီး ရူပ, အရူပဘုံတို့၌လည်း ဖြစ်နိုင်သေး၏။

(ခ) ရူပစိတ် ၁၅-ပါးတို့တွင် -

၁။ ရူပဝိပါက်စိတ် ၅-ပါးသည် ရူပဘုံ၌သာ ဖြစ်၏။

၂။ ရူပကုသိုလ်, ရူပကြိယာစိတ်တို့သည် ရူပဘုံ၌များသောအားဖြင့် ဖြစ်ပြီး ကာမဘုံ၌လည်း ဖြစ်နိုင်သေး၏။

(ဂ) အရူပစိတ် ၁၂-ပါးတို့တွင် -

၁။ အရူပဝိပါက်စိတ် ၄-ပါးသည် အရူပဘုံ၌သာဖြစ်၏။

၂။ အရူပကုသိုလ်, အရူပကြိယာစိတ်တို့သည် အရူပဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ဖြစ်ပြီး၊ ကာမဘုံ, ရူပဘုံတို့၌လည်း ဖြစ်နိုင်သေး၏။

(ဃ) သဗ္ဗညုတဉာဏ် + အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ် -

၁။ သဗ္ဗညုတဉာဏ် = ဆင်ခြင်လိုက်လျှင် အာရုံမှန်သမျှကို အပိတ်အပင်အဆီး အတား မရှိ အလုံးစုံအာရုံပြုနိုင်သော မဟာကြိယာဉာဏ သမ္ပယုတ် စိတ် ၄-ပါး၌ ယှဉ်သော ပညာစေတသိက်။

၂။ **အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်** = နိဗ္ဗာန်ကိုသာ အာရုံပြုသော အရဟတ္တမဂ် စိတ်၌ ယှဉ်သော ပညာစေတသိက်။

✔	သဗ္ဗညုတဉာဏ်စိတ်ကား	လောကီ
✔	အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်စိတ်ကား	လောကုတ္တရာ။

စိတ်ပိုင်းပြီး၏။

http://www.dhammadownload.com

၂။ စေတသိက်ပိုင်း

➢ ဧကုပ္ပါဒနိရောဓာ စ၊ ဧကာလမ္ဗဏဝတ္ထုကာ။
စေတောယုတ္တာ ဒွိပညာသ၊ ဓမ္မာ စေတသိကာ မတာ။ (သင်္ဂဟ)

စိတ်၌မှီ၍ စိတ်ကို ခြယ်လှယ်တတ်သော, စိတ်နှင့်အမြဲယှဉ်သော (စေတောယုတ္တလက္ခဏာ လေးပါးနှင့်ညီညွတ်သော) ၅၂-ပါးသော သဘောတရားများကို **"စေတသိက်"**ဟုခေါ်သည်။

ဆောင်။ ။ စိတ်၌ မှီတွယ်၊ စိတ်ကိုခြယ်၊ ငါးဆယ့်နှင့်ဒွိတ်၊ စေတသိက်။ (လယ်တီ)

စေတသိက်လက္ခဏာ ၄-ပါး (ဝါ) စေတောယုတ္တလက္ခဏာ ၄-ပါး

၁။ **ဧကုပ္ပါဒ** = စိတ်နှင့် အတူဖြစ်ခြင်း။ (စိတ်ဖြစ်သည်နှင့် တပြိုင်နက် အတူတကွဖြစ်ခြင်း)။

၂။ **ဧကနိရောဓ** = စိတ်နှင့် အတူချုပ်ခြင်း။ (စိတ်ချုပ်သည်နှင့်တပြိုင်နက် အတူတကွ ချုပ်ခြင်း။)

၃။ **ဧကာလမ္ဗဏ** = စိတ်နှင့်အာရုံတူခြင်း။ (စိတ်ယူအပ်သော အာရုံကိုသာ ယူခြင်း။ စိတ်က ရူပါရုံကို အာရုံပြုလျှင် စေတသိက်ကလည်း ထိုရူပါရုံကိုပင် အာရုံပြုရသည်။)

၄။ **ဧကဝတ္ထုက** = စိတ်နှင့် မှီရာဝတ္ထုတူခြင်း။ (စိတ်က စက္ခုဝတ္ထုကိုမှီလျှင် စေတသိက်ကလည်း ထိုစက္ခုဝတ္ထုကိုပင် မှီရသည်-စသည်။)

ဆောင်။ ။ ဖြစ်, ချုပ်, မှီ,အာ၊ ဤလေးဖြာ၊ အင်္ဂါ ယှဉ်နိမိတ်။

http://www.dhammadownload.com

စေတသိက် (၅၂)ပါးသရုပ်

အညသမာန်းစေတသိက်စု (၁၃)ပါး	(က)သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏ ၇	ဖဿ, ဝေဒနာ, သညာ, စေတနာ ဧကဂ္ဂတာ,ဇီဝိတိန္ဒြိယ, မနသိကာရ
	(ခ) ပကိဏ်ဏ ၆	ဝိတက်, ဝိစာရ, အဓိမောက္ခ, ဝီရိယ, ပီတိ, ဆန္ဒ
အကုသိုလ်စေတသိက်စု (၁၄)ပါး	မောစတုက် ၄	မောဟ, အဟိရိက, အနောတ္တပ္ပ ဥဒ္ဓစ္စ
	လောတြိ ၄	လောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မာန
	ဒေါစတုက် ၄	ဒေါသ, ဣဿာ, မစ္ဆရိယ, ကုက္ကုစ္စ
	ဆုံးတြိ ၃	ထိန, မိဒ္ဓ, ဝိစိကိစ္ဆာ
သောဘနစေတသိက်စု (၂၅)ပါး	(က)သောဘနသာဓာရဏ ၁၉	သဒ္ဓါ, သတိ, ဟိရိ, ဩတ္တပ္ပ, အလောဘ, အဒေါသ, အမောဟ တတြမဇ္ဈတ္တတာ, ကာယပဿဒ္ဓိ, စိတ္တပဿဒ္ဓိ, ကာယလဟုတာ, စိတ္တလဟုတာ, ကာယမုဒုတာ, စိတ္တမုဒုတာ, ကာယကမ္မညတာ,စိတ္တကမ္မညတာ, ကာယပါဂုညတာ,စိတ္တပါဂုညတာ, ကာယုဇုကတာ, စိတ္တုဇုကတာ။
	(ခ) ဝိရတီ ၃	သမ္မာဝါစာ, သမ္မာကမ္မန္တ, သမ္မာအာဇီဝ
	(ဂ)အပ္ပမညာ ၂	ကရုဏာ, မုဒိတာ
	(ဃ)ပညိန္ဒြေ ၁	ပညာ (အမောဟ)

စေတသိက် (၅၂)ပါး အမျိုးအစား

၁။ အညသမာန်းစေတသိက် ၁၃-ပါး

၂။ အကုသိုလ်စေတသိက် ၁၄-ပါး

၃။ သောဘနစေတသိက် ၂၅-ပါး

http://www.dhammadownload.com

၁။ အညသမာန်းစေတသိက် ၁၃-ပါး

(က) သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါး
(ခ) ပကိဏ်းစေတသိက် ၆-ပါး

(က) **သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက်** ။ ။ အလုံးစုံသော စိတ်တို့နှင့် ဆက်ဆံသော စေတသိက် စိတ်အားလုံးနှင့် ယှဉ်နိုင်သော, စိတ်ဖြစ်တိုင်းပါကြရသောစေတသိက် ၇-ပါး။

သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက်တို့၏ သဘောလက္ခဏာ

၁။ **ဖဿ** ။ ။ အာရုံကို တွေ့ထိခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ ချဉ်သီးစားနေသူကို မြင်၍ သွားရည်ယိုခြင်း, သွားကျင်ခြင်းမျိုး၊ သစ်ပင်ဖျားတက်နေသူကိုမြင်၍ ကြောက်ဒူးတုန်ခြင်းမျိုးနှင့် တူ၏။

၂။ **ဝေဒနာ** ။ ။ အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်းသဘော

ဥပမာ ။ ။ ရှင်ဘုရင်၏ ကောင်းမြတ်သော ဘောဇဉ်အရသာကို ပိုင်စိုး ပိုင်နင်း ခံစားခြင်းနှင့်တူ၏။

၃။ **သညာ** ။ ။ အာရုံကို မှတ်သားခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ လက်သမားဆရာတို့၏ (နောင်အခါဖြတ်တောက် ထွင်းဖောက်နိုင်ဖို့အတွက်) သစ်သားပေါ်၌ ခဲအမှတ်အသားပြုခြင်းနှင့်တူ၏။

၄။ **စေတနာ** ။ ။ အာရုံ၌ ယှဉ်ဘက်တရားတို့ကို ဆိုင်ရာကိစ္စဆောင်ရွက်ရန် စေ့ဆော် တိုက်တွန်းနှိုးဆော်ခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ ကိုယ်တိုင် မိမိကိစ္စကို ဆောင်ရွက်ရုံမက၊ အောက်လက်ငယ်သားတို့ကိုလည်း ဆိုင်ရာကိစ္စတို့၌ ဆောင်ရွက်ကြရန် တိုက်တွန်းနှိုးဆော်တတ်သော တပည့်ကြီး, လက်သမားကြီး, စစ်သူကြီးတို့နှင့်တူ၏။

http://www.dhammadownload.com

၅။ **ဧကဂ္ဂတာ။** ။အာရုံတစ်ခုထည်း၌ တည်ကြည်ခြင်း (မပျံ့လွင့်ခြင်း)သဘော။

ဥပမာ ။ ။ လေငြိမ်ရာ၌ ထွန်းထားသော ဆီမီးလျှံ၏ (လှုပ်ရှားခြင်းမရှိဘဲ) တည်ငြိမ်နေခြင်းနှင့်တူ၏။

၆။ **ဇီဝိတိန္ဒြေ** ။ ။ယှဉ်ဘက်တရားတို့ကို စဉ်ဆက်မပြတ်ဖြစ်စေရန် စောင့်ရှောက်ခြင်း, အစိုးရခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ ကြာရိုးထဲတွင် တည်ရှိနေသော ရေသည် ကြာပင်ကို ဆက်လက်ရှင်သန်စေရန် စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် တူ၏။

၇။ **မနသိကာရ** ။ ။ စိတ်ထဲ၌ အာရုံပေါ်လာအောင်နှလုံးသွင်းခြင်းသဘော (အာရုံထဲ၌ စိတ်ကိုထည့်ထားခြင်းသဘော။)

ဥပမာ ။ ။ အာဇာနည်မြင်းကို အလိုရှိရာအရပ်သို့ ကောင်းစွာမောင်းနှင်နိုင်သော ရထားထိန်းနှင့်တူ၏။

================================

(ခ) **ပကိဏ်းစေတသိက်။** ။စိတ်အားလုံးနှင့် မယှဉ်နိုင်ပဲ အချို့သောစိတ်တို့၌ ဟိုတစ်ချို့, သည်တစ်ချို့ ရောရောပြွမ်းပြွမ်းယှဉ်တတ်သော စေတသိက် ၆-ပါး။

ပကိဏ်းစေတသိက်တို့၏ သဘောလက္ခဏာ

၁။ **ဝိတက်။** ။ယှဉ်ဘက်တရားတို့ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း(ကြံစည်ခြင်း) သဘော။

ဥပမာ ။ ။ ခေါင်းလောင်းထိုးသောအခါ ရှေးဦးစွာ ထွက်ပေါ်လာသော အသံနှင့် တူ၏။

၂။ **ဝိစာရ။** ။ အာရုံကို သုံးသပ်ခြင်း (ထပ်၍ထပ်၍ ယူခြင်း)သဘော။

ဥပမာ ။ ။ ခေါင်းလောင်းထိုးသောအခါ နောက်ထပ်ဆက်၍ ဆက်၍ထွက်ပေါ်လာသော ကြေးညီးသံနှင့်တူ၏။

http://www.dhammadownload.com

၃။ **အဓိမောက္ခ။** ။ အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းသဘော (ကောင်းသည့်ဘက်၌ ဖြစ်စေ၊ မကောင်းသည့်ဘက်၌ ဖြစ်စေ အမှုကိစ္စဆောင် ရွက်ရန် အခိုင်အမာဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ တရားသူကြီးနှင့် တူ၏။

၄။ **ဝီရိယ။** ။ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို ထောက်ပံ့ခိုင်စေခြင်း (အားထုတ်ခြင်း, အားတက်သရော်ရှိခြင်း)သဘော။

ဥပမာ ။ ။ ယိုယွင်းယိုင်နေသော အဆောက်အအုံများကို ပြိုလဲမသွားအောင် ကျားကန်ထောက်ကူပေးထားသော ထောက်တိုင်နှင့်တူ၏။

၅။ **ပီတိ။** ။အာရုံကို နှစ်သက်ခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ ကန္တာရခရီးကြမ်းကို ဖြတ်သန်းခဲ့ရသော သူ၏ တောအုပ်တစ်ခု၌ ကြည်လင်သောရေအိုင်ကြီးကို မြင်ရသည့်အခါ နှစ်သက်ခြင်းနှင့်တူ၏။ (ပီတိဖြစ်လာသည့်အခါ စိတ်, စေတသိက်တို့ ရွှင်လန်းကြ၏-ဟူလို)

၆။ **ဆန္ဒ ။** ။ အာရုံကို လိုလားတောင့်တခြင်း (ပြုလိုကာမတ္တ)သဘော။

ဥပမာ ။ ။ ပစ်လွှတ်ရန် မြှားတောင့်မှ မြှားကိုလှမ်းယူနေသော လေးသမားနှင့် တူ၏။

အညသမာန်း ။ ။ ဤဆိုခဲ့ပြီးသော စေတသိက် ၁၃-ပါးသည် သောဘနစိတ်, အသောဘနစိတ် ၂-မျိုးလုံး၌ ယှဉ်နိုင်သောကြောင့် (ဝါ) ကုသိုလ်, အကုသိုလ် (ကောင်း + ဆိုးနှစ်တန်) ဆက်ဆံသောကြောင့် အညသမာန်းစေတသိက်မည်၏။

- ✔ **သောဘနစိတ်တို့၌ ယှဉ်ခိုက် ကုသိုလ်စေတသိက်များဖြစ်ကြသည်။**
- ✔ **အသောဘနစိတ်တို့၌ယှဉ်ခိုက် အကုသိုလ်စေတသိက်များ ဖြစ်ကြသည်။**

ဆောင်။ ။ ကောင်း/ဆိုးနှစ်တန်၊ ခပ်တိုင်း ငန်၊ သမာန် အည၊ တေရသ။

http://www.dhammadownload.com

၂။ အကုသိုလ်စေတသိက် ၁၄-ပါး

အကုသိုလ်စေတသိက် = စိတ်ကို မကောင်းအောင်အပြစ်ရှိအောင် ခြယ်လှယ်သည့်စေတသိက်(ဝါ) အပြစ်နှင့်တကွ မကောင်းသော အကျိုးကို ပေးသော စေတသိက် (ဝါ) အကုသိုလ်နှင့်သာသက်ဆိုင်သော စေတသိက်။

၁။ **မောဟ၊** ။ အာရုံ၏ သဘောအမှန်ကို ဖုံးကွယ်ခြင်း, အာရုံ၌ တွေဝေခြင်းသဘော။ (ရှိပြီးသော ပညာစက္ခုကို ကန်းအောင်ပြုတတ်သော တရား)

ဉပမာ ။ ။ လကွယ်, သန်းခေါင်, မိုးမှောင်, တောအုပ်ဟူသော အင်္ဂါလေးပါးရှိသည့် အမိုက်မှောင်နှင့်တူ၏။ (တစ်နည်း) မြက်ခြောက်ကို မြက်စိမ်းထင်အောင် ဖုံးကွယ်ထားသော မျက်မှန်စိမ်းနှင့်တူ၏။

➢ မုယှတီတိ မောဟော နာမ၊ ဧသော အညာဏလက္ခဏော၊

ဆောင်။ ။ သဘောမှန်ရာ၊ ဖုံးကွယ်ကာ၍၊ ပညာစက္ခု၊ ကန်းအောင်ပြုလျှင်း၊ မိုက်မဲခြင်း၊ မယွင်းမောဟသဘောတည်း။

၂။ **အဟိရိက** ။ ။ မကောင်းမှုဒုစရိုက်မှ မရှက်ခြင်းသဘော။

ဉပမာ ။ ။ မစင်ကို စားရမှာ မရှက်သော ရွာဝက်နှင့်တူ၏။

၃။ **အနောတ္တပ္ပ** ။ ။ မကောင်းမှုဒုစရိုက်မှ မကြောက်လန့်ခြင်းသဘော။

ဉပမာ ။ ။ မီးကို မကြောက်ရွံ့ဘဲ ဖွတ်ဝင်တိုးသော ပိုးဖလံကောင်နှင့်တူ၏။

၄။ **ဉဒ္ဓစ္စ** ။ ။ စိတ်၏ မငြိမ်မသက် ပျံ့လွင့်ခြင်းသဘော။

ဉပမာ ။ ။ ပြာပုံကို ခဲဖြင့် ပစ်သည့်အခါ ပြာမှုန့်များပျံ့လွင့်သွားခြင်းနှင့်တူ၏။ (တစ်နည်း) လေအရှိန်ကြောင့် ရေမငြိမ်ခြင်းနှင့်တူ၏။

မောဟခေါင်းဆောင်သော ဤစေတသိက်လေးပါးသည် အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးလုံး၌ ယှဉ်သောကြောင့် **“သဗ္ဗာကုသလသာဓာရဏ”**အမည်ရသည်။

http://www.dhammadownload.com

မောဟအုပ်စုတွင်ပါဝင်သောကြောင့် မောစတုက် ၄-ပါးဟုလည်း ခေါ်ကြသည်။

ဆောင်။ ။ မော, ဟိ, နော, ဥဒ်၊ မောစတုက်။

၅။ **လောဘ**။ ။ လောကီအာရုံကာမဂုဏ်တို့၌ လိုချင်ခြင်း, ငြိကပ်ခြင်း, တပ်မက်ခြင်းသဘော။
(ကုသိုလ်အရာ၌ လိုချင်ခြင်းကား။ ကုသိုလ်ဆန္ဒသာတည်း။)

လောဘနှင့် ဆန္ဒအထူး

✔ မျောက်နဲ့စေးဖြင့် ကပ်သကဲ့သို့ ကာမဂုဏ်အာရုံ၌ ငြိကပ်တွယ်တာခြင်း သဘောပါသော လိုချင်မှုသည် **လောဘ**။

✔ ငြိကပ်တွယ်တာခြင်းမရှိပဲ အာရုံတစ်ခုကို ရလိုရုံမျှသည် **ဆန္ဒ**။

လောဘ၏ အမည်ကွဲများ

ဤလောဘစေတသိက်ကိုပင် အကုသိုလ်အရာ၌ စွမ်းဆောင်နိုင်သည့် သဘောသတ္တိကို လိုက်၍ **တဏှာ, ရာဂ, ကာမ, အာသဝ, အဘိဇ္ဈာ, နိကန္တိ, အာလယ, အာသင်္ဂ, အနုသယ, ကိလေသာ, သမုဒယသစ္စာ**-ဟူသော အမည်နာမ အမျိုးမျိုးဖြင့် ဆိုကြသေးသည်။

၆။ **ဒိဋ္ဌိ** ။ ။ မှားမှားယွင်းယွင်း သိမြင်ခြင်း။ (အယူမှားခြင်း)သဘော။
ဥပမာ ။ ။ မျက်စိလည်လမ်းမှားနေသူနှင့်တူ၏။

ဉာဏ်နှင့် ဒိဋ္ဌိအထူး

✔ **ဉာဏ်**-သည် အာရုံကို ဟုတ်သောအားဖြင့် သိ၏။ သဘာဝအမှန်ကို သိခြင်းပင် ဖြစ်၏။

✔ **ဒိဋ္ဌိ**-ကား သဘာဝအမှန်တရားကိုစွန့်၍ အမှားကို သိခြင်းသာတည်း။

http://www.dhammadownload.com

၇။ **မာန** ။ ။ လောကမှာ ငါသာလျှင် အမြတ်ဆုံးဟု ထောင်လွှားတက်ကြွခြင်း
သဘော။

ဥပမာ ။ ။ အလံတံခွန်, မှန်ကင်းတို့နှင့်တူ၏။

ဆောင်။ ။ အများထက်ချွန်၊ စိတ်နေလွန်၍၊ တံခွန်အလား၊ ငါတကားဟု၊ ထောင်လွှားပြုလျက်၊ ကြွကြွတက်လျင်း၊ မှတ်ထင်ခြင်း၊ မယွင်းမာနသဘောတည်း။

ဤဆိုခဲ့ပြီးသော လောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မာနစေတသိက် ၃-ပါးသည် လောဘအုပ်စုတွင် ပါဝင်သောကြောင့် **"လောတြိ"**စေတသိက်ဟူ၍ အတိုကောက် ခေါ်ကြသည်။ ယင်းလောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မာန ၃-ပါးသည် သတ္တဝါတို့ကို သံသရာ၌ ကြာမြင့်စေတတ်ခဲ့ထွင်တတ်သောတရားဆိုးများဖြစ်၍ "ပပဉ္စ"ဟူ၍လည်းဆိုကြသည်။

၈။ **ဒေါသ** ။ ။ ခက်ထန်ကြမ်းတမ်းခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ တုတ်, လှံတံဖြင့် ရိုက်ခတ်ခံရသော မြွေဟောက်နှင့်တူ၏။

ဤဒေါသစေတသိက်ကိုပင်အကုသိုလ်အရာ၌ စွမ်းဆောင်နိုင်သည့်သဘောသတ္တိကိုလိုက်၍ **အာဃာတ, ပဋိဃ, ဗျာပါဒ, ကောပ**-အမည်တို့ဖြင့်လည်း ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။

၉။ **ဣဿာ** ။ ။ သူတစ်ပါးတို့၏ ဂုဏ်သိရ်စည်းစိမ်ချမ်းသာကို ငြူစူစောင်းမြောင်းခြင်း၊ မနာလိုခြင်းသဘော။

၁၀။ **မစ္ဆရိယ** ။ ။ မိမိစည်းစိမ်, ဂုဏ်သိရ်ချမ်းသာတို့ကို ဝန်တိုခြင်းသဘော၊ သူတစ်ပါးတို့နှင့် မဆက်ဆံစေလိုခြင်း၊ နှမြောခြင်းသဘော။

မစ္ဆရိယ ၅-မျိုး

၁။ **အာဝါသမစ္ဆရိယ** = ကျောင်းကန်တိုက်တာနေရာထိုင်ခင်းတို့၌ ဝန်တိုမှု။
၂။ **ကုလမစ္ဆရိယ** = ဆွေမျိုးဉာတိတပည့်ဒကာဒကာမတို့၌ ဝန်တိုမှု။
၃။ **လာဘမစ္ဆရိယ** = ပစ္စည်းလာဘ်လာဘတို့၌ ဝန်တိုမှု။
၄။ **ဝဏ္ဏမစ္ဆရိယ** = ရုပ်ရည်အဆင်းဂုဏ်သတင်းတို့၌ ဝန်တိုမှု။
၅။ **ဓမ္မမစ္ဆရိယ** = မိမိတတ်သိထားသော အတတ်ပညာ၌ ဝန်တိုမှု။

၁၁။ **ကုက္ကုစ္စ** ။ ။ ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိုက်, မပြုလိုက်မိသော သုစရိုက်တို့ကို အာရုံပြု၍ အဖန်တလဲလဲစိုးရိမ်ခြင်း, နောင်တဖန်ပူပန်ခြင်း သဘော။

ဤဆိုခဲ့ပြီးသော ဒေါသ, ဣဿာ, မစ္ဆရိယ, ကုက္ကုစ္စစေတသိက် ၄-ပါးသည် ဒေါသအုပ်စုဝင်စေတသိက်များဖြစ်ကြသောကြောင့် **"ဒေါစတုက် ၄-ပါး"** ဟုလည်း ခေါ်ကြသည်။

ဆောင်။ ။ ဒေါ, ဣဿ်, မစ်, ကုက်၊ ဒေါစတုတ်။

၁၂။ **ထိန** ။ ။ စိတ်၏ ထိုင်းမှိုင်းခြင်း၊ စိတ်မလန်းပဲ ခပ်ထိုင်းထိုင်းဖြစ်နေခြင်း သဘော။

ဥပမာ ။ ။ ဝီရိယကင်းမဲ့သော ပျင်းရိနေသူနှင့်တူ၏။

၁၃။ **မိဒ္ဓ** ။ ။ စေတသိက်တို့၏ ထိုင်းမှိုင်းခြင်းသဘော။

ယှဉ်ဘက်စိတ်,စေတသိက်များမလန်းပဲ ထိုင်းထိုင်းမှိုင်းမှိုင်းဖြစ်နေခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ နာလန်ထ လူမမာနှင့်တူ၏။

(အိပ်ချင်မူးတူးဖြစ်နေသည့်အခါ ဤထိန, မိဒ္ဓစေတသိက် ၂-ပါးထင်ရှား၏။)

၁၄။ **ဝိစိကိစ္ဆာ** ။ ။ အာရုံကို မဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်းသဘော။ ရတနာ ၃-ပါးအပေါ်၌ ယုံမှားသံသယရှိခြင်း "ဘုရားဆိုတာ ရှိမှ ရှိရဲ့လား" စသည်ဖြင့် စိတ်ဒွိဟဖြစ်ခြင်းစသည်။

ဥပမာ ။ ။ လမ်း ၂-ခွ၌ ရောက်နေသူနှင့်တူ၏။

===========================

(၃) သောဘနစေတသိက် ၂၅-ပါး

(က)	သောဘနသာဓာရဏစေတသိက်	၁၉-ပါး
(ခ)	ဝိရတီစေတသိက်	၃-ပါး
(ဂ)	အပ္ပမညာစေတသိက်	၂-ပါး
(ဃ)	ပညိန္ဒြေစေတသိက်	၁-ပါး
	ပေါင်း	၂၅-ပါး

http://www.dhammadownload.com

လောဘ, ဒေါသစသော အပြစ်မရှိသဖြင့် တင့်တယ်သော (ဝါ) အပြစ်ကင်းစင်၍ ကောင်းကျိုးချမ်းသာကို ပေးသော စေတသိက် ၂၅-ပါးကို **"သောဘနစေတသိက်"**ဟု ခေါ်သည်။ ယင်းစေတသိက် ၂၅-ပါးသည် အသောဘနစိတ်တို့၌ မယှဉ်ကြ။ သောဘနစိတ်များ၌သာ (ထိုက်သင့်သလို) ယှဉ်ကြသည်။

သောဘနသာဓာရဏ စေတသိက် ၁၉-ပါး

<u>သောဘနသာဓာရဏ</u>။ ။သောဘနစိတ်အားလုံးနှင့်ဆက်ဆံသော (ယှဉ်နိုင်သော) စေတသိက်များ။

၁။ **<u>သဒ္ဓါ</u>။** ။မှန်ကန်သော ဘုရား, တရား, သံဃာနှင့် ကံ, ကံ၏အကျိုးစသည်တို့ကို ယုံကြည်ခြင်း, ကြည်ညိုခြင်းသဘော, ယှဉ်ဘက်တရားတို့ကို ကြည်လင်စေခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ နောက်ကျုနေသော ရေကို ကြည်လင်စေတတ်သော စကြာဝတေးမင်း၏ ပတ္တမြားရတနာနှင့်တူ၏။

၂။ **<u>သတိ</u>။** ။ ဘုရား, တရား-အစရှိသော ကုသိုလ်ကောင်းမှုအာရုံတို့ကို အောက်မေ့ခြင်း, အမှတ်ရခြင်း, မမေ့မလျော့ခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ ရတနာဘဏ္ဍာကို လုံခြုံအောင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရသော ဘဏ္ဍာထိန်းနှင့်တူ၏။ ရန်သူများ မဝင်နိုင်ရန် စောင့်ထိန်းသော တံခါးမှူးနှင့်လည်း တူ၏။

✔ သမ္မာသတိ, မိစ္ဆာသတိ ၂-မျိုးတွင် ဤ၌ သမ္မာသတိကို ယူရမည်။

➢ သမ္မာသတိ = ကုသိုလ်ဆိုင်ရာ ကောင်းမှုအာရုံတို့ကို အမှတ်ရမှု။
➢ မိစ္ဆာသတိ = အကုသိုလ်ဆိုင်ရာတို့၌ အမှတ်ရမှု။ (သတိအတု။)

၃။ **<u>ဟိရီ</u>** ။ ။ မကောင်းမှုဒုစရိုက်မှုပြုရမည်ကို ရှက်ခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ အမျိုးသမီးကောင်း သမီးပျိုနှင့်တူ၏။

http://www.dhammadownload.com

၄။ **ဩတ္တပ္ပ** ။ မကောင်းမှုဒုစရိုက်မှု ပြုရမည်ကို ကြောက်လန့်ခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ ပင့်သန္ဓေကိုယ်ဝန်ရှိမည်ကို ကြောက်လန့်သော ပြည့်တန်ဆာမနှင့်တူ၏။

ဆောင်။ ။ ဒုစရိုက်ဆိုး၊ အမိုက်မျိုးမှ၊ ရှက်စနိုးမှု၊ ဟိရီယူ၊ ကြောက်မှု ဩတ္တပ္ပ။

လောကပါလ တရား ၂-ပါး

ဤဟိရီ, ဩတ္တပ္ပ (အရှက်, အကြောက်)တရား ၂-ပါးသည် လောကကြီးကို (မပျက်စီးအောင်, မနိမ့်ကျအောင်, သာယာလှပအောင်, လူနှင့် တိရစ္ဆာန်ကွဲပြားအောင်) ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်တတ်သောကြောင့် **"လောကပါလ"**တရားမည်၏။ ဤတရား ၂-ပါးကသာ မစောင့်ရှောက်မူကား လူနှင့်တိရစ္ဆာန်ခြားနားကြမည် မဟုတ်ပေ။

၅။ **အလောဘ** ။ လောကီအာရုံကာမဂုဏ်ကို မလိုချင်, မတပ်မက်ခြင်းသဘော၊ စွန့်လွှတ်နိုင်ခြင်းသဘော။ (သုတ္တန်နည်းအရ ဒါနအမည်ရသော စေတသိက်။)

ဥပမာ ။ ။ ကိလေသာအားလုံးကုန်ပြီးသော ရဟန္တာတူ၏။

၆။ **အဒေါသ** ။(ဆန့်ကျင်ဘက်အာရုံတို့နှင့်တွေ့ကြုံရသော်လည်း) မခက်ထန်၊ မကြမ်းတမ်းခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ အရာရာတွင်လိုက်လျောတတ်သော မိတ်ဆွေကောင်းနှင့်တူ၏။

၇။ **တတြမဇ္ဈတ္တတာ** ။ စိတ်, စေတသိက်တို့ကို မိမိတို့၏ ကိစ္စ၌ အပိုအလွန်မရှိစေရအောင် (မယုတ်မလွန် မျှတစေရန်) အလယ်အလတ်၌ တည့်မတ်ပေးခြင်း, လျစ်လျူရှုခြင်းသဘော။ (ဥပေက္ခာ)

ဥပမာ။ ။ မြင်းနှစ်ကောင်ကသော ရထားကို မောင်းနှင်သော ရထားထိန်းနှင့်တူ၏။

ဤစေတသိက်သည် သတ္တဝါတို့အပေါ်၌ ချစ်ခြင်း, မုန်းခြင်းဟူသော အစွန်း ၂-ဘက်လွတ်အောင် မျှမျှတတထိန်းပေး၏။ ဘက်လိုက်ခြင်းမရှိ။

၈။ **ကာယပဿဒ္ဓိ** ။ စေတသိက်အပေါင်း၏ ငြိမ်းအေးခြင်းသဘော။ (စေတသိက်တို့၏ ပူပန်ခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေခြင်း။)

၉။ **<u>စိတ္တပဿဒ္ဓိ</u>** ။ စိတ်၏ ငြိမ်းအေးခြင်းသဘော။
(စိတ်၏ ပူပန်ခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေခြင်းသဘော။)

ဥပမာ ။ ။ ဤစေတသိက် ၂-ပါးသည် အေးမြသောရေ၌ ပစ်ချအပ်သော ငါးနှင့်တူ၏။ (ဤပဿဒ္ဓိစေတသိက် ၂-ပါးသည် ဥဒ္ဓစ္စ၏ဆန့်ကျင်ဘက်တည်း။)

၁၀။ **<u>ကာယလဟုတာ</u>** ။ စေတသိက်အပေါင်း၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးခြင်းသဘော။
(စေတသိက်အပေါင်း၏ လေးလံထိုင်းမှိုင်းခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေခြင်းသဘော။)

၁၁။ **<u>စိတ္တလဟုတာ</u>** ။ စိတ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးခြင်းသဘော။
(စိတ်၏ လေးလံထိုင်းမှိုင်းခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေခြင်းသဘော။)

ဥပမာ ။ ။ ဤလဟုတာစေတသိက် ၂-ပါးသည် အေးမြသောရေ၌ ပစ်ချအပ်သော ပဒုမ္မာကြာပန်းနှင့်တူ၏။ (ထိနမိဒ္ဓ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်စေတသိက်။)

၁၂။ **<u>ကာယမုဒုတာ</u>** ။ စေတသိက်အပေါင်း၏ နူးညံ့ခြင်းသဘော။
(စေတသိက်အပေါင်း၏ ကြမ်းတမ်းခက်ထန်ခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေခြင်းသဘော။)

၁၃။ **<u>စိတ္တမုဒုတာ</u>** ။ စိတ်၏ နူးညံ့ခြင်းသဘော။
(စိတ်၏ ကြမ်းတမ်းခက်ထန်ခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေခြင်းသဘော။)

ဥပမာ ။ ။ ဤမုဒုတာစေတသိက် ၂-ပါးသည် ချစ်ခင်လှစွာသော ဆွေမျိုးတို့၏ အလယ်သို့ရောက်သည့် စစ်သူကြီးနှင့်တူ၏။ (ဒိဋ္ဌိမာနပြဋ္ဌာန်းသော ကိလေသာစု၏ ဆန့်ကျင်ဘက်စေတသိက်။)

၁၄။ **<u>ကာယကမ္မညတာ</u>** ။ စေတသိက်အပေါင်း၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ ခံငြားခြင်းသဘော။
(စေတသိက်အပေါင်း၏ ကုသိုလ်အမှု၌ မခံငြားခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေခြင်းသဘော။)

http://www.dhammadownload.com

၁၅။ **စိတ္တကမ္မညတာ ။** ။ စိတ်၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ ခံပြားခြင်းသဘော။ (စိတ်၏ ကုသိုလ်အမှု၌ မခန့်ပြားခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေခြင်းသဘော။)

ဥပမာ ။ ။ ဤကမ္မညတာစေတသိက် ၂-ပါးသည် နယ်အပ်ပြီးသော သားရေနှင့်ငင်း၊ စင်ကြယ်သော ရွှေစင်, ရွှေသားနှင့်ငင်း တူ၏။ (ကာမစ္ဆန္ဒ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်တည်း။)

၁၆။ **ကာယပါဂုညတာ။** ။ စေတသိက်အပေါင်း၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ ပြွမ်းတီးလေ့လာနိုင်ခြင်းသဘော။ (ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ ပျော်ပိုက်နှစ်ခြိုက်ခြင်း၊ ပျော်ရွှင်ကျေနပ်ခြင်း။)

၁၇။ **စိတ္တပါဂုညတာ။** ။ စိတ်၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ ပြွမ်းတီးလေ့လာနိုင်ခြင်း (ကျန်းမာခြင်း)သဘော။(ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ ပျော်ပိုက်နှစ်ခြိုက်ခြင်း၊ ပျော်ရွှင်ကျေနပ်ခြင်း။)

ဥပမာ ။ ။ ဤပါဂုညတာစေတသိက် ၂-ပါးသည် နက်လှစွာသော ရေ၌ပစ်ချထားအပ်သော မီးကျောင်းနှင့်တူ၏။ (အသဒ္ဓိယ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်စေတသိက်တည်း။)

၁၈။ **ကာယုဇုကတာ။** ။စေတသိက်အပေါင်း၏ ဖြောင့်မတ်ခြင်းသဘော။

၁၉။ **စိတ္တုဇုကတာ။** ။ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်ခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ ဤဥဇုကတာ ၂-ပါးသည် အရက်မူးပြေသောအခါ လမ်းသွားသူနှင့်တူ၏။ (မာယာ, သာဌေယျ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်စေတသိက်ပင်တည်း။)

မာယာ = မိမိ၌ ထင်ရှားရှိသော အပြစ်ကို ဖုံးလွှမ်းခြင်း။ (အပြစ်ရှိပါလျက် အပြစ်မဲ့ဟန်ဆောင်ခြင်း။)

သာဌေယျ = မိမိ၌ မရှိသော ကျေးဇူးဂုဏ်ကို ချီးမွမ်းပြောဆိုခြင်း။ (ဂုဏ်မရှိပါပဲလျက် ဂုဏ်ရှိဟန်ဆောင်ခြင်း။)

http://www.dhammadownload.com

(ခ) ဝိရတီစေတသိက် ၃-ပါး

ဝိရတီ ။ ။ မကောင်းမှုဒုစရိုက် ဒုရာဇီဝတို့ကို ပြုခွင့်ကြုံပါလျက် မပြုကျင့်ပဲ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း။

၁။ **သမ္မာဝါစာ** ။ ။ အာဇီဝဟေတုကို မငဲ့မူ၍ (အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းနှင့် မစပ်ဆိုင်သော) ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း သဘော။

ဥပမာ ။ ။ ရဲရဲတောက်နေသော သံတွေခဲကို မကိုင်ဝံ့သူနှင့်တူ၏။

၂။ **သမ္မာကမ္မန္တ** ။ ။ အာဇီဝဟေတုကို မငဲ့မူ၍ (အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းနှင့် မစပ်ဆိုင်သော) ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း သဘော။

ဥပမာ ။ ။ မစင်ကပ်နေသော သံတွေခဲကို မကိုင်ဝံ့သူနှင့်တူ၏။

၃။ **သမ္မာအာဇီဝ** ။ ။ အာဇီဝဟေတုကို ငဲ့သည်ဖြစ်၍ (အသက်မွေးဝမ်းကြောင်း နှင့်စပ်ဆိုင်သော)ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါး, ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ အဆိပ်သီးကို မစားဝံ့သူနှင့်တူ၏။

ဒုစရိုက်နှင့် ဒုရာဇီဝ

- ✔ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းမဟုတ်သော ပါဏာတိပါတစသည်တို့သည် **ဒုစရိုက်**။
- ✔ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းဖြစ်သော ပါဏာတိပါတစသည်တို့သည် **ဒုရာဇီဝ**။

(ဂ) အပ္ပမညာ စေတသိက် ၂-ပါး

အပ္ပမညာ ။ ဤ၍ဤမျှဟု အတိုင်းအရှည်ပမာဏမထားပဲ သတ္တဝါပညတ်၌ ဖြစ်သော (အာရုံပြုသော) တရား။

(ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟူသည် ပရမတ္ထတရားမဟုတ်၊ ပညတ်တရားတည်း။ ထိုကြောင့် သတ္တဝါပညတ်ဟု ခေါ်သည်။)

http://www.dhammadownload.com

ဆောင်။ ။ ဤ၍ဤမျှ၊ ပမာဏတိုင်း၊ ပိုင်းခြားကန့်သတ်၊ မထားအပ်သည့်၊
သတ္တဝါခေါ်၊ ပညတ်ပေါ်တွင်၊ အာရုံထင်၊ အပ္ပမညာဆို။

၁။ **ကရုဏာ။** ။ ဒုက္ခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ သနားခြင်းသဘော။
(ဆင်းရဲဒုက္ခရောက်နေသူတို့ကို ကြား, မြင်သည့်အခါ ထိုဆင်းရဲ
ဒုက္ခကို ဖယ်ရှားလိုခြင်း၊ ဒုက္ခတွင်းမှ ကယ်တင်လိုခြင်းသဘော။)

ဥပမာ ။ ။ အနာရောဂါကပ်ရောက်နေသော သားကို မြင်ရသော မိဘနှင့်တူ၏။

၂။ **မုဒိတာ ။** ။ သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်ခြင်းသဘော။

ဥပမာ ။ ။ အရွယ်အဆင်းနှင့်ပြည့်စုံသော သား, သမီးကို မြင်ရသော မိဘနှင့်တူ၏။

(ဃ) ပညိန္ဒြေစေတသိက် ၁-ပါး

၁။ **ပညိန္ဒြေ ။** ။ အာရုံ၏ သဘောမှန်ကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း၌ အစိုးရခြင်း
သဘော။ အထူးထူးအပြားပြားသိခြင်း၌ အစိုးရခြင်းသဘော။
သိမှုကိစ္စဟူသမျှ၌ အစိုးရခြင်းသဘော။
(မောဟ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် = အမောဟပင်တည်း။)

ဥပမာ ။ ။ အမိုက်မှောင်ကို ပယ်ခွါနိုင်သည့် ဆီးမီးတန်ဆောင်နှင့်တူ၏။

ပညာ၏ အမည်ထူးများ

ဤပညိန္ဒြေစေတသိက်ကိုပင် စွမ်းဆောင်နိုင်သည့် သဘောသတ္တိကိုလိုက်၍ ဉာဏ်, အမောဟ, ဝိဇ္ဇာ, သမ္မာဒိဋ္ဌိ, ပညိန္ဒြေ, ပညာဗိုလ်, ဓမ္မဝိစယ၊ ဝီမံသအမည်တို့ဖြင့်လည်း ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။

သညာသိ, ဝိညာဏ်သိ, ပညာသိ ၃-ပါးအထူး

၁။ သညာသိပုံမှာ ရွှေကို ကလေးသူငယ် သိသကဲ့သို့တည်း။
၂။ ဝိညာဏ်သိပုံမှာ ရွှေကို လူကြီးများသိသကဲ့သို့တည်း။
၃။ ပညာသိပုံမှာ ရွှေကို ပန်းထိမ်သည်တို့ သိသကဲ့သို့တည်း။

http://www.dhammadownload.com

ဆောင်။ ။ သူငယ်အများ၊ မှတ်မိလားသို့၊ အမှားလည်းရှိ၊ အမှန်ရှိ၍၊ မှတ်မိရုံသာ၊ သိသည်မှာလျှင် သညာတွင်၏။
ဝိညာဏတုံ၊ စိတ်သိပုံကား၊ အာရုံယူမှု၊ ရအောင်ပြုသည်၊ သောတုမှတ်ဖွယ်၊ အချုပ်တည်း။
အစဉ်ပိုင်နင်း၊ ထိုးထိုးထွင်းလျက်၊ ရှင်းလင်းသေချာ၊ သိပညာတည်း။

သမ္ပယောဂနည်း ၁၆–ပါး

စိတ်နှင့် စေတသိက်ယှဉ်ပုံကို ပြဆိုသောနည်းသည် -

၁။ သမ္ပယောဂနည်း

၂။ သင်္ဂဟနည်း-ဟု ၂-မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင် -

၁။ စေတသိက်တို့က စိတ်တို့၌ ယှဉ်ပုံကို ပြဆိုသောနည်းကို (ဝါ) စေတသိက်ကို မူတည်၍ ယင်းစေတသိက်တို့က စိတ်ပေါင်းမည်မျှယှဉ်သည်ကို ပြဆိုသောနည်းကို **"<u>သမ္ပယောဂနည်း</u>"**ဟု ခေါ်သည်။

၁။	သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါး သမ္ပယောဂနည်း		၁-နည်း
၂။	ပကိဏ်းစေတသိက် ၆-ပါး	။	၆-နည်း
၃။	အကုသိုလ်စေတသိက် ၁၄-ပါး	။	၅-နည်း
၄။	သောဘနစေတသိက် ၂၅-ပါး	။	၄-နည်း
	ပေါင်း စေတသိက် ၅၂-ပါးအတွက်	။	၁၆-နည်း။

http://www.dhammadownload.com

အညသမာန်းစေတသိက် သမ္ပယောဂနည်း ၇-ပါး ဆိုရိုးဇယား

စဉ်	အမည်	ယှဉ်သောစိတ်	မယှဉ်သောစိတ်
၁။	သဗ္ဗစိတ္တ-စေ-၇	စိတ် ၈၉	မရှိ
၂။	ဝိတက်	(ဒွိပဉ္စဝိညာဏ်၁၀-ကြဉ်)ကာမ-၄၄ ပ-စျာန် ၁၁ (ပေါင်း-၅၅ပါး)	ဒွိပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀၊ ဒု-စျာန် ၁၁၊ တ-စျာန် ၁၁၊ စ-စျာန် ၁၁၊ ပဉ္စမစျာန် ၂၃ (ပေါင်း ၆၆-ပါး)
၃။	ဝိစာရ	(ဒွိပဉ္စဝိညာဏ်၁၀-ကြဉ်)ကာမ-၄၄ ပ-စျာန်၁၁၊ဒု-စျာန်၁၁(ပေါင်း-၆၆)	ဒွိပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀၊တ-စျာန် ၁၁၊ စ-စျာန် ၁၁၊ ပဉ္စမစျာန် ၂၃ (ပေါင်း ၅၅-ပါး)
၄။	အဓိမောက္ခ	(ဒွိပဉ္စဝိညာဏ်၁၀,ဝိစိကိစ္ဆာ-ကြဉ်) ကာမ-၄၃၊ မဟဂ္ဂုတ် ၂၇၊ လောကုတ် ၈ (ပေါင်း၇၈-ပါး)	ဒွိပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် ၁၊ (ပေါင်း ၁၁-ပါး)
၅။	ဝီရိယ	အကုသိုလ် ၁၂၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ ဟသိတုပ္ပါဒ်၊ကာမသောဘန၂၄၊ မဟဂ္ဂုတ်၂၇၊လောကုတ်၈ (၇၃)	ဒွိပဉ္စ ၁၀၊သမ္ပဋိစ္ဆိုန်း၂၊သန္တီရဏ၃ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁၊(ပေါင်း ၁၆)
၆။	ပီတိ	ကာမသောမနဿ၁၈၊ပစျာန်၁၁၊ ဒုစျာန်၁၁၊ တစျာန် ၁၁ (၅၁)	ကာယဝိညာဉ်ဒွေ၊စစျာန် ၁၁၊ ဒေါသမူ၂ဥပေက္ခာ ၅၅(၇၀)
၇။	ဆန္ဒ	လောဘမူ၈၊ဒေါသမူ၂၊ကာမသောဘန ၂၄၊မဟဂ္ဂုတ်၂၇၊ လောကုတ် ၈၊ (ပေါင်း ၆၉)	မောဟမူ ၂၊ အဟိတ်စိတ်၁၈ (ပေါင်း ၂၀)

ဆိုရိုး။ ။ ၁။ သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါးတို့သည် အလုံးစုံသောစိတ် ၈၉-ပါး၌ ယှဉ်၏။

၂။ ဝိတက်သည် ဒွိပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ကြည်သော ကာမစိတ် ၄၄၊ ပထမစျာန်စိတ် ၁၁-ပါး၊ ပေါင်း ၅၅-ပါးသော စိတ်တို့၌ ယှဉ်၏- စသည်ဖြင့် ဇယားကွက်ကိုကြည့်၍ ဆိုရိုးကျေပွန်အောင် ကျက်မှတ်ထားရမည်။

http://www.dhammadownload.com

အကုသိုလ်စေတသိက်သမ္ပယောဂနည်း ၅-ပါးဆိုင်ရာဇယား

စဉ်	အမည်	ယှဉ်သောစိတ်
၁။	မောဟ, အဟိရိက,အနောတ္တပ္ပ, ဥဒ္ဓစ္စ (မောစတုက် ၄-ပါး)	အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး
၂။	လောဘ ဒိဋ္ဌိ *မာန	လောဘမူစိတ် ၈-ပါး ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် ၄-ပါး ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် ၄-ပါး
၃။	ဒေါသ, *ဣဿာ,*မစ္ဆရိယ,*ကုက္ကုစ္စ (ဒေါစတုက် ၄-ပါး)	ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး
၄။	*ထိန, *မိဒ္ဓ	လောဘမူသသင်္ခါရိက ၄ ဒေါသမူသသင်္ခါရိက ၁ (၅)
၅။	ဝိစိကိစ္ဆာ	ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ် ၁

အဓိပ္ပါယ်။ ။

(က) မောစတုက် ၄-ပါးတို့ကို အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးလုံးနှင့် ဆက်ဆံသောကြောင့်(ယှဉ်သောကြောင့်) **“သဗ္ဗာကုသလသာဓာရဏ”** ဟုလည်းခေါ်သည်။

(ခ) လောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မာနတို့သည် ယှဉ်ပုံမတူသော်လည်း ယှဉ်ရာစိတ်မှာ လောဘမူစိတ်ချည်းဖြစ်၍ “သမ္ပယောဂနည်း”တစ်နည်းသာ ရေတွက်ရသည်။

အမှာ။ ။ ဇယားကွက်၌ *ခရေပွင့်ပြစေတသိက်များမှာ အနိယတယောဂီ(ယှဉ်ရာစိတ်၌ အမြဲမယှဉ်သော)စေတသိက်များဖြစ်ကြသည်။

နိယတယောဂီ + အနိယတယောဂီအဓိပ္ပာယ်နှင့် အနိယတယောဂီ စေတသိက် ၁၁-ပါးတို့၏ နာနာ/ကဒါစိ/သဟ (အသီးသီး/ရံခါ/ အတူတကွ) ယှဉ်ကြပုံကို သင်္ဂဟနည်း (၃၃)နည်းနောက်ပိုင်း၌ ဖော်ပြပါမည်။

http://www.dhammadownload.com

သောဘနစေတသိက်သမ္ပယောဂနည်း ၄–ပါးဆိုရိုးဇယား

စဉ်	အမည်	ယှဉ်သောစိတ်
၁။	သောဘနသာဓာရဏစေတသိက် ၁၉	သောဘနစိတ် ၅၉-ပါး
၂။	*ဝိရတီစေတသိက် ၃	မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈ (ရံခါ/အသီးသီး) လောကုတ္တရာစိတ် ၈(အမြဲတပြိုင်နက်) ပေါင်း ၁၆
၃။	*ကရုဏာ,*မုဒိတာ (အပ္ပမညာ ၂)	မဟာကု ၈, မဟာကြိ ၈, ရူပ ပထမစျာန် ၃, ဒု-စျာန် ၃, တ-စျာန် ၃, စ-စျာန် ၃(ပေါင်း၂၈)
၄။	ပညာ (အမောဟ)	ကာမာဝစရဉာဏသမ္ပယုတ် ၁၂ မဟဂ္ဂုတ် ၂၇, လောကုတ် ၈ (ပေါင်း ၄၇)

✔ ဝိရတီစေတသိက်တို့သည် မဟာကုသိုလ်စိတ်၌ယှဉ်ခိုက် ရံခါ, အသီးသီး ယှဉ်၏။ (ကဒါစိ, နာနာ။) လောကုတ္တရာစိတ်၌ ယှဉ်ခိုက် အမြဲ, တပြိုင်နက် ယှဉ်၏။ (နိယတ ဧကတော)

✔ ကရုဏာ, မုဒိတာတို့သည် ၂၈-ပါးသောစိတ်တို့၌ ယှဉ်သောအခါ ရံခါ, အသီးသီးယှဉ်ကြသည်။ (ကဒါစိ, နာနာ။)

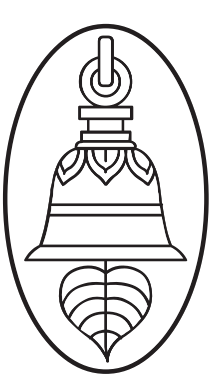

http://www.dhammadownload.com

သင်္ဂဟနည်း ၃၃–နည်း

စိတ်ကိုမူတည်၍ စေတသိက်ပေါင်း မည်မျှယှဉ်နိုင်သည်ကို ပြဆိုသော နည်းကို **"သင်္ဂဟနည်း"**ဟု ခေါ်သည်။

သင်္ဂဟနည်းသည်	အကျဉ်းအားဖြင့်	၅-နည်း
	အကျယ်အားဖြင့်	၃၃-နည်း

၁။	အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး	သင်္ဂဟနည်း	၇-နည်း
၂။	အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါး	။	၄-နည်း
၃။	ကာမသောဘနစိတ် ၂၄-ပါး	။	၁၂-နည်း
၄။	မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇-ပါး	။	၅-နည်း
၅။	လောကုတ္တရာစိတ် ၈/၄၀-ပါး	။	၅-နည်း
	ပေါင်း စိတ် ၈၉/၁၂၁-ပါးအတွက် သင်္ဂဟနည်း		၃၃-နည်း

အကုသိုလ်စိတ် သင်္ဂဟနည်း ၇–နည်း

			အကုသိုလ်စေတသိက် ၁၄						
	စိတ်အမျိုးအစား	အညၨ ၁၃	မောစတုက်	လောတြိ	ဒေါစတုက်	ထိန မိဒ္ဓ	ဝိစိကစ္ဆာ	ပေါင်း	နည်း
လောဘမူ	ပ-အသင်္ခါရိက	၁၃	၄	လော,ဒိဋ္ဌိ				၁၉	၁
	ဒု-အသင်္ခါရိက	၁၃	၄	လော,မာန				၁၉	
	တတိယ ။	ပီတိကြဉ် ၁၂	၄	လော,ဒိဋ္ဌိ				၁၈	၁
	စတုတ္ထ ။	။	၄	လော,မာန				၁၈	
	ပ-သသင်္ခါရိက	၁၃	၄	လော,ဒိဋ္ဌိ		၂		၂၁	၁
	ဒုတိယ ။	၁၃	၄	လော,မာန		၂		၂၁	
	တတိယ ။	ပီတိကြဉ် ၁၂	၄	လော,ဒိဋ္ဌိ		၂		၂၀	၁
	စတုတ္ထ ။	။	၄	လော,မာန		၂		၂၀	
ဒေါသမူ	ပဌမ အသင်္ခါရိက	။	၄		၄	×		၂၀	၁
	။ သသင်္ခါရိက	။	၄		၄	၂		၂၂	၁
မောဟမူ	ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်	ဆန္ဒ,ပီတိ,မိ ကြဉ် ၁၀	၄				၁	၁၅	၁
	ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်	ဆန္ဒ, ပီတိ ကြဉ် ၁၁	၄					၁၅	

http://www.dhammadownload.com

ဆိုရိုး ။ ။ လောဘမူ, ပထမအသင်္ခါရိကစိတ်၌ အညသမာန်းစေတသိက် ၁၃-ပါး, မောစတုက် ၄-ပါး, လောဘ, ဒိဋ္ဌိ-ပေါင်း ၁၉-ပါးသော စေတသိက်တို့ယှဉ်ကြသည်-စသည်ဖြင့် ဇယားကွက်ကိုကြည့်၍ ဆိုရိုးရအောင် ကျက်မှတ်ပါလေ။

၁။	လောဘမူစိတ် ၈-ပါး	သင်္ဂဟနည်း	၄-ပါး
၂။	ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး	သင်္ဂဟနည်း	၂-ပါး
၃။	မောဟမူစိတ် ၂-ပါး	သင်္ဂဟနည်း	၁-ပါး
ပေါင်း	အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး	သင်္ဂဟနည်း	၇-ပါး

ပဉ္စမအသင်္ခါရိကစိတ်၌ ၂၀-ကား အများဆုံးယှဉ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်း ၂၀-တွင် ထိနမိဒ္ဓ, ကုက္ကုစ္စတို့သည် (အနိယတယောဂီ)ရံခါအသီးသီးယှဉ်ခြင်းကြောင့် -

(က) **အမြဲတမ်းဆိုလျှင်** ယင်း ၃-ပါးနှုတ် ၁၇-ပါး

(ခ) **တပြိုင်နက်ဆိုလျှင်** ယင်း ၃-ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးထည့် ၁၈-ပါးယှဉ်သည်။

➢ ဣဿာမစ္ဆရိယကုက္ကုစ္စာနိ ပနေတ္ထ ပစ္စေကမေဝ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ (သင်္ဂဟ)

သဗ္ဗာကုသလယောဂီ စေတသိက် ၁၄-ပါး

မောစတုက် ၄-ပါး (ဆန္ဒ, ပီတိ, အဓိမောက္ခမှ တပါး) အညသမာန်းစေတသိက် ၁၀-ပါး။ ဤ ၁၄-ပါးတို့သည် အကုသိုလ်စိတ်အားလုံး၌ (စိတ်ဖြစ်တိုင်း) ယှဉ်နိုင်, ပါဝင်နိုင်သောကြောင့် "သဗ္ဗာကုသလယောဂီ"အမည်ရကြသည်။

➢ သာဓာရဏာ စ စတ္တာရော၊ သမာနာ စ ဒသာပရေ။
စုဒ္ဒသေတေ ပဝုစ္စန္တိ၊ သဗ္ဗာကုသလယောဂိနော။ (သင်္ဂဟ)

http://www.dhammadownload.com

၂။ အဟိတ်စိတ်သင်္ဂဟနည်း ၄–နည်း

	စိတ်အမည်	အညသမာန်း ၁၃	သင်္ဂဟနည်း
အဟိတ်စိတ် ၁၈–ပါး	ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် ၁	ဆန္ဒကြဉ် ၁၂	၁
	မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁	ဆန္ဒ,ပီတိကြဉ် ၁၁	၁
	သောမနဿသန္တီရဏ ၁	ဆန္ဒ,ဝီရိယကြဉ် ၁၁	၁
	ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း, သမ္ပဋိစ္ဆိုန်း ၂ ဥ-သန္တီရဏ ၂ ပေါင်း ၅	ဆန္ဒ, ပီတိ, ဝီရိယကြဉ် ၁၀	၁
	ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀	သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏ ၇	၁

ဆိုရိုး ။ ။ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်၌ ဆန္ဒကြဉ်သော အညသမာန်းစေတသိက် ၁၂-ပါး ယှဉ်၏-ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဆိုရိုးရအောင် ကျက်မှတ်ထားရမည်။

(၃) ကာမာဝစရသောဘနစိတ် သင်္ဂဟနည်း ၁၂–ပါး

စိတ်အမျိုးအစား			အညသမာန်း ၁၃	သောဘန ၂၅	ပေါင်း
ကာမာဝစရသောဘနစိတ် ၂၄	မဟာကုသိုလ်	ပထမဒွေ ၂	၁၃	၂၅	၃၈
		ဒုတိယဒွေ ၂	၁၃	ဉာဏ်ကြဉ် ၂၄	၃၇
		တတိယဒွေ ၂	ပီတိကြဉ် ၁၂	၂၅	၃၇
		စတုတ္ထဒွေ ၂	။ ၁၂	ဉာဏ်ကြဉ် ၂၄	၃၆
	မဟာကြိယာ	ပထမဒွေ ၂	၁၃	ဝိရတီကြဉ် ၂၂	၃၅
		ဒုတိယဒွေ ၂	၁၃	ဝိရတီ, ဉာဏ်ကြဉ် ၂၁	၃၄
		တတိယဒွေ ၂	ပီတိကြဉ် ၁၂	ဝိရတီကြဉ် ၂၂	၃၄
		စတုတ္ထဒွေ ၂	။ ၁၂	ဝိရတီ, ဉာဏ်ကြဉ် ၂၁	၃၃
	မဟာဝိပါက်	ပထမဒွေ ၂	၁၃	ဝိရတီ,အပ္ပမညာကြဉ်၂၀	၃၃
		ဒုတိယဒွေ ၂	၁၃	သောဘနသာဓာရဏ ၁၉	၃၂
		တတိယဒွေ ၂	ပီတိကြဉ် ၁၂	ဝိရတီ,အပ္ပမညာကြဉ် ၂၀	၃၂
		စတုတ္ထဒွေ ၂	။ ၁၂	သောဘနသာဓာရဏ ၁၉	၃၁

http://www.dhammadownload.com

ဆိုရိုး ॥ ॥ မဟာကုသိုလ် ပထမဒွေ၌ အညသမာန်းစေတသိက် ၁၃-ပါး၊ သောဘန စေတသိက် ၂၅-ပါး၊ ပေါင်း စေတသိက် ၃၈-ပါး ယှဉ်၏-စသည်ဖြင့် ဆိုလေ။

ဝိရတီ ၃, အပ္ပမညာ ၂-ပါးတို့မှာ အနိယတယောဂီစေတသိက်များဖြစ်ကြ၍ ရံခါ, အသီးသီးယှဉ်သင့်သလို ယှဉ်ကြသည်။ ထိုကြောင့် -

(က) မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး၌

၁။ ယှဉ်နိုင်သမျှ အများဆုံးစေတသိက် ၃၈-ပါး

၂။ အမြဲတန်း (ဝိရတီ, အပ္ပမညာကြဉ်) ၃၃-ပါး

၃။ တစ်ပြိုင်နက်ဆိုလျှင်(ယင်းငါးပါးတပါးပါးထည့်) ၃၄-ပါးစီယှဉ်၏။

➢ အပ္ပမညာဝိရတိယော ပနေတ္ထ ပဉ္စပိ ပစ္စေကမေဝ ယောဇေတဗ္ဗာ။ (သင်္ဂဟ)

(ခ) မဟာကြိယာစိတ် ၈-ပါး၌

၁။ ယှဉ်နိုင်သမျှ အများဆုံးစေတသိက် ၃၅-ပါး

၂။ အမြဲတန်း ၃၃-ပါး

၃။ တစ်ပြိုင်နက်ဆိုလျှင် ၃၄-ပါးစီယှဉ်၏။

မှတ်ချက် ॥ ॥ မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး၌ အနိယတယောဂီစေတသိက် လုံး၀ မယှဉ်ကြ။ ထို့ကြောင့် ၁။ ယှဉ်နိုင်သမျှ၊ ၂။ အမြဲတန်း၊ ၃။ တပြိုင်နက်ယှဉ်သော စေတသိက်တို့မှာ အတူတူပင်ဖြစ်ကြသည်။

(၄) မဟဂ္ဂုတ်စိတ်သင်္ဂဟနည်း ၅-နည်း

	စိတ်အမျိုးအစား	အညသမာန်း ၁၃	သောဘန ၂၅	ပေါင်း
စေတသိက် ၃၅	ပထမဈာန် ၃	၁၃	ဝိရတီကြဉ် ၂၂	၃၅
	ဒုတိယဈာန် ၃	ဝိတက်ကြဉ် ၁၂	॥ ၂၂	၃၄
	တတိယဈာန်၃	ဝိတက်,ဝိစာရကြဉ် ၁၁	॥ ၂၂	၃၃
	စတုတ္ထဈာန် ၃	တက်,စာ,ပီတိကြဉ် ၁၀	॥ ၂၂	၃၂
	ပဉ္စမဈာန် ၁၅	တက်,စာ,ပီတိကြဉ် ၁၀	ဝိရတီ,အပ္ပမညာ ကြဉ် ၂၀	၃၀

http://www.dhammadownload.com

ဆိုရိုး ။ ။ မဟဂ္ဂုတ်ပထမဈာန်စိတ် ၃-ခု၌ အညသမာန်းစေတသိက် ၁၃-ပါး၊ ဝိရတီကြဉ် သောဘနစေတသိက် ၂၂-ပါး၊ ပေါင်း စေတသိက် ၃၅-ပါးယှဉ်၏-စသည်ဖြင့် ဆိုရိုးပြုလေ။

မဟဂ္ဂုတ်စိတ်၌ -

၁။ ယှဉ်နိုင်သမျှ အများဆုံးစေတသိက် ၃၅-ပါး
၂။ အမြဲတန်း ၃၃-ပါး
၃။ တစ်ပြိုင်နက်ဆိုလျှင် ၃၄-ပါးစီယှဉ်၏။

➢ ကရုဏာမုဒိတာ ပနေတ္ထ ပစ္စေကမေဝ ယောဇေတဗ္ဗာ။ (သင်္ဂဟ)

(၅) လောကုတ္တရာစိတ် သင်္ဂဟနည်း ၅–နည်း

	စိတ်အမျိုးအစား	အညသမာန်း ၁၃	သောဘန ၂၅	ပေါင်း
လောကုတ္တရာစိတ်(အကျဉ်း)၅ခု	ပထမဈာန် ၈	၁၃	အပ္ပမညာကြဉ် ၂၃	၃၆
	ဒုတိယဈာန် ၈	ဝိတက်ကြဉ် ၁၂	။ ၂၃	၃၅
	တတိယဈာန်၈	ဝိတက်,ဝိစာရကြဉ် ၁၁	။ ၂၃	၃၄
	စတုတ္ထဈာန် ၈	တက်,စာ,ပီတိကြဉ် ၁၀	။ ၂၃	၃၃
	ပဥ္စမဈာန် ၈	။ ၁၀	။ ၂၃	၃၃

ဆိုရိုး ။ ။ လောကုတ္တရာပထမဈာန်စိတ် ၈-ပါး၌ အညသမာန်းစေတသိက် ၁၃-ပါး၊ အပ္ပမညာကြဉ် သောဘနစေတသိက် ၂၃-ပါး။ ပေါင်း စေတသိက် ၃၆-ပါးယှဉ်၏ စသည်ဖြင့် ဆိုရိုးပြုလေ။

နိယတယောဂီ / အနိယတယောဂီ

(က) မိမိတို့ယှဉ်ရာစိတ်တို့၌ ယှဉ်ဘက်စိတ်ဖြစ်တိုင်း အမြဲယှဉ်လျက်ပါရှိသော စေတသိက်တို့ကို **"နိယတယောဂီ"**စေတသိက်ဟု ခေါ်သည်။

(ခ) မိမိယှဉ်ရာစိတ်တို့၌ အမြဲမယှဉ်ပဲ ရံခါ (တစ်ခါတစ်ရံ) ယှဉ်နိုင်သော စေတသိက်တို့ကို **"အနိယတယောဂီ"**စေတသိက်ဟု ခေါ်သည်။

http://www.dhammadownload.com

စေတသိက် ၅၂-ပါးတွင် -

အနိယတယောဂီစေတသိက် ၁၁-ပါး

နိယတယောဂီစေတသိက် ၄၁-ပါးရှိသည်။

“အနိယတယောဂီစေတသိက် ၁၁-ပါး”

စေတသိက်အမည်	ယှဉ်ပုံ	
ဣဿာ, မစ္ဆရိယ, ကုက္ကုစ္စ ၃	ကဒါစိ = ရံခါ	နာနာ = အသီးသီး
ဝိရတီ ၃	။	။
အပ္ပမညာ ၂	။	။
မာန ၁	။	
ထိန, မိဒ္ဓ	။	သဟ = အတူတကွ

ဇယားကွက်ပါရှိသည့်အတိုင်း -

၁။ ဣဿာ, မစ္ဆရိယ, ကုက္ကုစ္စ, ဝိရတီ, အပ္ပမညာတို့သည် ရံခါ, အသီးသီးယှဉ်ကြ၏။ ထိုကြောင့် “နာနာ ကဒါစိ”အမည်ရသော စေတသိက်များဟု မှတ်။

၂။ မာနသည် ရံခါယှဉ်၏။ ထိုကြောင့် “ကဒါစိ”စေတသိက်ဟု မှတ်။

၃။ ထိန, မိဒ္ဓသည် ရံခါ,အတူတကွယှဉ်၏။ ထိုကြောင့် “သဟကဒါစိ”-ဟု မှတ်။

➢ ဣဿာ မစ္ဆေရ ကုက္ကုစ္စ၊ ဝိရတိကရုဏာဒယော။
နာနာ ကဒါစိ မာနော စ၊ ထိနမိဒ္ဓံ တထာ သဟ။
ယထာဝုတ္တာနုသာရေန၊ သေသာ နိယတယောဂိနော။ (သင်္ဂဟ)

အမှာ။ ။ အနိယတယောဂီစေတသိက်တို့၏ ရံခါ (ကဒါစိ)ယှဉ်ပုံ, အသီးသီး(နာနာ) ယှဉ်ပုံ, အတူတကွ ရံခါ (သဟ-ကဒါစိ)ယှဉ်ပုံကို အောက်ပါအတိုင်း ကျက်မှတ်ထားရမည်။

http://www.dhammadownload.com

(က) ၁။ ဣဿာ, မစ္ဆရိယ, ကုက္ကုစ္စတို့ ရံခါ (ကဒါစိ)ယှဉ်ပုံ

✔ **ဣဿာ**သည် သူတစ်ပါးစည်းစိမ်ချမ်းသာကို ငြူစူသော အခါ၌သာ ယှဉ်၏။ မငြူ စူသောအခါ၌ မယှဉ်။

✔ **မစ္ဆရိယ**သည် မိမိစည်းစိမ်ကို လျှို့ဝှက်သောအခါ၌သာ ယှဉ်၏။ မလျှို့ဝှက်သောအခါ၌ မယှဉ်။

✔ **ကုက္ကုစ္စ**သည် ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိုက်, မပြုလိုက်မိသော သုစရိုက်တို့ကို အာရုံပြု၍ အဖန်တလဲလဲစိုးရိမ်သော(နောင်တတတဖန်ပူပန်သော)အခါ၌သာ ယှဉ်၏။ မစိုးရိမ် မပူပန်သောအခါ၌ မယှဉ်။

(ဤသို့ ဆိုင်ရာ အကြောင်းညီညွတ်ပါမှ ယှဉ်ခြင်းကို ရံခါ (ကဒါစိ) ယှဉ်သည်ဟု ခေါ်သည်။)

(က) ၂။ ဣဿာ, မစ္ဆရိယ, ကုက္ကုစ္စတို့ အသီးသီး (နာနာ)ယှဉ်ပုံ

✔ သူတစ်ပါးစည်းစိမ်ချမ်းသာကို ငြူစူသောအခါ ဣဿာယှဉ်၏။ မစ္ဆရိယ, ကုက္ကုစ္စတို့မယှဉ်။

✔ မိမိစည်းစိမ်ကို လျှို့ဝှက်သောအခါ မစ္ဆရိယယှဉ်၏။ ဣဿာ, ကုက္ကုစ္စတို့ မယှဉ်။

✔ ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိုက်, မပြုလိုက်မိသော သုစရိုက်တို့ကို အာရုံပြု၍ အဖန်တလဲလဲစိုးရိမ်သော (နောင်တတတဖန်ပူပန်သော)အခါ ကုက္ကုစ္စယှဉ်၏။ ဣဿာ, မစ္ဆရိယတို့ မယှဉ်။

(ခ) ၁။ ဝိရတီစေတသိက်တို့ ရံခါ (ကဒါစိ)ယှဉ်ပုံ

✔ **သမ္မာဝါစာ**သည် အာဇီဝဟေတုကို မငဲ့မူ၍ ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်သော အခါ၌သာ ယှဉ်၏။ မရှောင်ကြဉ်သောအခါ မယှဉ်။

✔ **သမ္မာကမ္မန္တ**သည် အာဇီဝဟေတုကို မငဲ့မူ၍ ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်သောအခါ၌သာ ယှဉ်၏။ မရှောင်ကြဉ်သောအခါ မယှဉ်။

http://www.dhammadownload.com

✔ **သမ္မာအာဇီဝ**သည် အာဇီဝဟေတုကို ငဲ့သည်ဖြစ်၍ ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါး၊ ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်သောအခါ၌သာ ယှဉ်၏။ မရှောင်ကြဉ်သော အခါ၌ မယှဉ်။

(ခ) ၂။ ဝိရတီစေတသိက်တို့ အသီးသီး (နာနာ)ယှဉ်ပုံ

✔ အာဇီဝဟေတုကို မငဲ့မူ၍ ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်သော အခါ၌ သမ္မာဝါစာယှဉ်၏။ သမ္မာကမ္မန္တ, သမ္မာအာဇီဝတို့ မယှဉ်။

✔ အာဇီဝဟေတုကို မငဲ့မူ၍ ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်သောအခါ၌ သမ္မာကမ္မန္တယှဉ်၏။ သမ္မာဝါစာ, သမ္မာအာဇီဝတို့ မယှဉ်။

✔ အာဇီဝဟေတုကို ငဲ့သည်ဖြစ်၍ ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါး၊ ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်သောအခါ၌သမ္မာအာဇီဝ ယှဉ်၏။ သမ္မာဝါစာ, သမ္မာကမ္မန္တတို့ မယှဉ်။

(ဂ) ၁။ အပ္ပမညာစေတသိက်တို့ ရံခါ (ကဒါစိ) ယှဉ်ပုံ

✔ **ကရုဏာ**သည် ဒုက္ခိတသတ္တဝါပညတ်ကိုအာရုံပြု၍ သနားကြင်နာသည့်အခါ၌သာ ယှဉ်၏။ မသနားမကြင်နာသည့်အခါ မယှဉ်။

✔ **မုဒိတာ**သည် သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်သောအခါ၌ သာယှဉ်၏။ ဝမ်းမမြောက်နိုင်သောအခါ မယှဉ်။

(ဂ) ၂။ အပ္ပမညာစေတသိက်တို့ အသီးသီး (နာနာ) ယှဉ်ပုံ

✔ ဒုက္ခိတသတ္တဝါပညတ်ကိုအာရုံပြု၍ သနားကြင်နာသည့်အခါ ကရုဏာ ယှဉ်၏။ မုဒိတာ မယှဉ်။

✔ သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်သောအခါ မုဒိတာ ယှဉ်၏။ ကရုဏာ မယှဉ်။

http://www.dhammadownload.com

(ဃ) မာနစေတသိက် ရံခါ (ကဒါစိ)ယှဉ်ပုံ

✔ **မာန**သည် ငါသာတော်၏-စသည်ဖြင့် မိမိကိုယ်ကို မှန်ကင်းကဲ့သို့ ထောင်လွှားသည့်အခါ၌သာ ယှဉ်၏။ မထောင်လွှားသည့်အခါ မယှဉ်။

(င) ထိန, မိဒ္ဓ-၏ အတူတကွ ရံခါ (သဟ-ကဒါစိ)ယှဉ်ပုံ

✔ ထိန, မိဒ္ဓသည် စိတ်, စေတသိက်တို့ လေးလံထိုင်းမှိုင်းပျင်းရိသည့်အခါ၌သာ (အတူတကွ-တပေါင်းတည်း)ယှဉ်ကြ၏။ စိတ်, စေတသိက်တို့ ခံ့ကျန်း၍ လန်းဆန်းနေသည့် အခါ မယှဉ်ကြ။

စိတ်ချင်းထူးအောင်ပြုသော ဝိသေသကစေတသိက် ၁၀-ပါး

စိတ်၌	တို့အထူးပြုကုန်၏။				ပေါင်း
	ဝိတက်, ဝိစာရ, ပီတိ, သုခ (ဈာန်လေးပါး)	အပ္ပမညာ ၂	ဝိရတီ ၃	ဉာဏ်၁	၁၀
လောကုတ္တရာ	॥				၄
မဟဂ္ဂုတ်	॥	॥			၆
ကာမသောဘန	ပီတိ	॥	॥	॥	၇

ဆောင်။ ॥ တက်, စာ, ပီ, သု၊ ဈာနင်စု၊ ၂-ခု ပ္ပမညာ။
ဝိရတီ, ဉာဏ၊ ပေါင်းဆယ်ဝ၊ မှတ်ကြဝိသေသာ။

(က) **လောကုတ္တရာစိတ်**၌ ဝိတက်, ဝိစာရ, ပီတိ, သုခဈာန်တရားတို့ အထူးပြုကုန်၏။

(ခ) **မဟဂ္ဂုတ်စိတ်**၌ ဈာန်တရားနှင့် အပ္ပမညာတို့ အထူးပြုကြကုန်၏။

(ဂ) **ကာမာဝစရသောဘနစိတ်**၌ အပ္ပမညာ, ဝိရတီ, ဉာဏ်, ပီတိတို့ အထူးပြုကြ၏။

➢ အနုတ္တရေ ဈာနဓမ္မာ၊ အပ္ပမညာ စ မဇ္ဈိမေ။
ဝိရတီဉာဏပီတိစ၊ ပရိတ္တေသု ဝိသေသကာ။

http://www.dhammadownload.com

အထူးပြုပုံ

(က) စျာန်တရားတို့တွင် -

၁။ **ဝိတက်**သည် ပထမစျာန်၌ ယှဉ်၍ ဒုစျာန်စသည်၌ မယှဉ်။

၂။ **ဝိစာရ**သည် ပ, ဒု,စျာန်တို့၌သာယှဉ်၍ တ-စျာန်စသည်၌ မယှဉ်။

၃။ **ပီတိ**သည် ပ,ဒု,တစျာန်တို့၌သာ ယှဉ်၍ စတုတ္ထ, ပဉ္စမစျာန်တို့၌ မယှဉ်။

၄။ သုခသည် ပ,ဒု,တ,စစျာန်တို့၌သာ ယှဉ်၍ ပဉ္စမစျာန်၌ မယှဉ်။

ဤသို့ ယှဉ်/မယှဉ်အားဖြင့် အထူးပြုသည်။

(ခ) **အပ္ပမညာ**တို့သည် -

၁။ ကာမသောဘနတို့တွင် မဟာကုသိုလ်, မဟာကြိယာတို့၌သာ ယှဉ်၏။ မဟာဝိပါက်၌ မယှဉ်။

၂။ မဟဂ္ဂုတ်တို့တွင် ပထမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုတ္ထစျာန်တို့၌သာ ယှဉ်၏။ ပဉ္စမစျာန်၌ မယှဉ်။ ဤသို့ ယှဉ်/မယှဉ်အားဖြင့် အထူးပြုသည်။

(ဂ) **ဝိရတီ**တို့သည် မဟာကုသိုလ်၌သာ ယှဉ်၍ မဟာဝိပါက်, မဟာကြိယာတို့၌ မယှဉ်၊ ဤသို့ ယှဉ်/မယှဉ်အားဖြင့် အထူးပြုသည်။

(ဃ) **ဉာဏ်**သည် ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်၌သာ ယှဉ်၍ ဉာဏဝိပ္ပယုတ်စိတ်၌ မယှဉ်။ ဤသို့ ယှဉ်/မယှဉ်အားဖြင့် အထူးပြုသည်။

ဝိရတီ, အပ္ပမညာ မယှဉ်သော သောဘနစိတ်

၁။ **ဝိရတီ**သည် မဟာဝိပါက်, မဟာကြိယာ, မဟဂ္ဂုတ်စိတ်တို့၌ မယှဉ်။

၂။ **အပ္ပမညာ**သည် မဟာဝိပါက်, မဟဂ္ဂုတ်ပဉ္စမစျာန်, လောကုတ္တရာစိတ်တို့၌ မယှဉ်။

➤ န ဝိဇ္ဇန္တေတ္ထ ဝိရတီ၊ ကြိယေသု စ မဟဂ္ဂတေ။
အနုတ္တရေ အပ္ပမညာ၊ ကာမပါကေ ဒွယံ တထာ။

"စိတ္တေန သမ္ပယုဇ္ဇနံ = စိတ်နှင့်အမျှ ပြုပုံ"

✔ ဖဿသည် စိတ် ၈၉-ပါးလုံး၌ယှဉ်သောကြောင့် ဖဿစေတသိက်လည်း ၈၉-ပါးဖြစ်သည်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ယှဉ်ရာစိတ်နှင့် ညီမျှသော စေတသိက် အရေအတွက်ကို သိလေ။

==================

စေတသိက်ပိုင်းပြီး၏။

http://www.dhammadownload.com

၃။ ပကိဏ်းပိုင်း

စိတ်, စေတသိက်ဟူသော ၅၃-ပါးသော နာမ်တို့ကို ဝေဒနာသင်္ဂဟ-စသော သင်္ဂဟ ၆-မျိုးတို့ဖြင့် ရောပြွမ်း၍ ပြဆိုရာအပိုင်းကို "ပကိဏ်းပိုင်း"ဟု ခေါ်သည်။

နာမ်တေပညာသ

✔ စိတ်သည် အာရမ္မဏဝိဇာနနလက္ခဏာအားဖြင့် ၁-ပါးတည်းသာ ရှိသောကြောင့် စိတ်အားလုံးကို ၁-ပါးတည်းသာ ရေတွက်ရသည်။

✔ စေတသိက် ၅၂-ပါးကား မိမိတို့ဆိုင်ရာလက္ခဏာအားဖြင့်တစ်မျိုးစီ ဖြစ်သောကြောင့် ၅၂-ပါး ရေတွက်ရသည်။

ဤသို့ မိမိတို့ သဘောလက္ခဏာအားဖြင့် စိတ် ၁-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး ပေါင်း ၅၃-ပါးသော စိတ်, စေတသိက်တို့ကိုပင် အာရုံသို့ ညွတ်တတ်သောကြောင့် **"နာမ်တေပညာသ"**ဟု ခေါ်သည်။

ပကိဏ္ဏက သင်္ဂဟ ၆–ပါး

၁။ ဝေဒနာသင်္ဂဟ

၂။ ဟေတုသင်္ဂဟ

၃။ ကိစ္စသင်္ဂဟ

၄။ ဒွါရသင်္ဂဟ

၅။ အာရမ္မဏသင်္ဂဟ

၆။ ဝတ္ထုသင်္ဂဟ

http://www.dhammadownload.com

၁။ ဝေဒနာသင်္ဂဟ

ဝေဒနာသင်္ဂဟ ။ ။ ဝေဒနာအပြားအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာ ဖြစ်သော စကားရပ်ကို "ဝေဒနာသင်္ဂဟ"ဟု ခေါ်သည်။

ဝေဒနာ-သည် ၁။ အာရမ္မဏာနုဘဝနလက္ခဏာနည်းဖြင့် သုခ, ဒုက္ခ, ဥပေက္ခာ-ဟု ၃-ပါးရှိ၏။

၂။ ဣန္ဒြိယဘေဒနည်းဖြင့် သုခ, သောမနဿ, ဒုက္ခ, ဒေါမနဿ, ဥပေက္ခာ-ဟု ၅-ပါးရှိ၏။

ဣန္ဒြိယဘေဒနည်း ၅–ပါး

စဉ်	ဣန္ဒြေအပြား	ဝေဒနာအပြား	ယှဉ်ရာစိတ်ပေါင်း
၁။	သုခိန္ဒြေ	သုခဝေဒနာ	သုခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဏ်စိတ် ၁
၂။	သောမနဿိန္ဒြေ	သောမနဿဝေဒနာ	သောမနဿသဟဂုတ် ၆၂
၃။	ဒုက္ခိန္ဒြေ	ဒုက္ခဝေဒနာ	ဒုက္ခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဏ်စိတ် ၁
၄။	ဒေါမနဿိန္ဒြေ	ဒေါမနဿဝေဒနာ	ဒေါသမူဒွေ
၅။	ဥပေက္ခိန္ဒြေ	ဥပေက္ခာဝေဒနာ	ဥပက္ခောသဟဂုတ်စိတ် ၅၅

အာရမ္မဏာနုဘဝနလက္ခဏာနည်းဖြင့် (၃)ပါး

စဉ်	ဝေဒနာအပြား	ယှဉ်ရာစိတ်ပေါင်း
၁။	သုခဝေဒနာ	သုခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဏ် ၁+သောမနဿသဟဂုတ် ၆၂ ပေါင်း ၆၃။
၂။	ဒုက္ခဝေဒနာ	ဒုက္ခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဏ် ၁+ဒေါသမူဒွေ ပေါင်း ၃။
၄။	ဥပေက္ခာဝေဒနာ	ဥပက္ခာသဟဂုတ်စိတ် ၅၅

၁။ **သုခသဟဂုတ်စိတ်။** ။ သုခသဟဂုတ်ကုသလဝိပါက်ကာယဝိညာဏ် ၁

၂။ **သောမနဿသဟဂုတ်စိတ်။** ။ ကာမသောမနဿ ၁၈၊ ပ-စျာန် ၁၁၊ ဒု-စျာန် ၁၁၊ တ-စျာန် ၁၁၊ စ-စျာန် ၁၁၊ ပေါင်း ၆၂။

၃။ **ဒုက္ခသဟဂုတ်စိတ်။** ။ဒုက္ခသဟဂုတ်အကုသလဝိပါက်ကာယဝိညာဏ်စိတ် ၁။

http://www.dhammadownload.com

၄။ **ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ်** = ဒေါသမူဒွေ။

၅။ **ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ်** = အကုသိုလ်ဥပေက္ခာ ၆၊ အဟိတ်ဥပေက္ခာ ၂၊ ကာမာဝစရသောဘနဥပေက္ခာ ၁၂၊ ပဥ္စမဈာန် ၂၃၊ ပေါင်း ၅၅။

ဝေဒနာ ၅–ပါးသဘောလက္ခဏာ

၁။	သုခဝေဒနာ	ကိုယ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာသည့် ခံစားမှုသဘော။
၂။	သောမနဿဝေဒနာ	စိတ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာသည့် ခံစားမှုသဘော။
၃။	ဒုက္ခဝေဒနာ	ကိုယ်၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲသည့် ခံစားမှုသဘော။
၄။	ဒေါမနဿဝေဒနာ	စိတ်၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲသည့် ခံစားမှုသဘော။
၅။	ဥပေက္ခာဝေဒနာ	ချမ်းသာသည်လည်းမဟုတ်, ဆင်းရဲသည်လည်း မဟုတ်၊ အလယ်အလတ်ခံစားမှုသဘော (ဝါ) မသိမသာမထင်မရှားအသင့်အတင့်ခံစားမှုသဘော

၂။ ဟေတုသင်္ဂဟ

ဟေတုသင်္ဂဟ ။ ။ ဟိတ်အပြားအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာဖြစ်သော သင်္ဂဟ။

ဟိတ် ၆-ပါး ။ ။ လောဘဟိတ်, ဒေါသဟိတ်, မောဟဟိတ်, အလောဘဟိတ်, အဒေါသဟိတ်, အမောဟဟိတ်။

➤ ဟေတု = ဟိနောတိ ပဝတ္တတိ ဖလံ ဧတေနာတိ ဟေတု။

✔ ရေသောက်မြစ်ပမာဆိုင်ရာအကျိုးများကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် (ဝါ) ဆိုင်ရာအကျိုးတို့၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် **"ဟေတု-ဟိတ်"**မည်၏။

✔ သစ်ပင်၏ အမြစ်သည် သစ်ပင်ကို မြေပေါ်၌ ခိုင်မြဲစွာတည်နေစေသကဲ့သို့ ဟိတ် ၆-ပါးတို့သည် ယှဉ်ဘက်ဖြစ်သော စိတ်, စေတသိက်တို့ကို အာရုံပေါ်၌ တည်မြဲစေကြကုန်၏။ ခိုင်မြဲစေကြကုန်၏။

http://www.dhammadownload.com

ဆိုရိုးကျက်မှတ်ရန် ။ ။

၁။ (ပဥ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း, ဒွေပဥ္စဝိညာဏ် ၁၀၊ သမ္ပဋိစ္ဆိုန်းဒွေ၊ သန္တီရဏ ၃-ခု၊ ဝုဋ္ဌော၊ ဟသိတုပ္ပါဒ်အားဖြင့်) ၁၈-ပါးသောစိတ်တို့သည် ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဘက် သမ္ပယုတ်ဟိတ် မရှိသောကြောင့် **“အဟိတ်စိတ်”**မည်ကုန်၏။

၂။ အဟိတ်စိတ်မှ တပါး ကျန် ၇၁-ပါးသောစိတ်တို့သည် ယှဉ်ဘက်သမ္ပယုတ် ဟိတ်ရှိသောကြောင့် **“သဟိတ်စိတ်”**မည်ကုန်၏။

၃။ မောဟမူဒွေသည် မောဟဟိတ် ၁-ပါးသာရှိသောကြောင့်**“ဧကဟိတ်စိတ်”** မည်၏။

၄။ လောဘမူစိတ် ၈-ပါး၊ ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး၊ ဉာဏဝိပ္ပယုတ်(ကာမာဝစရ သောဘန)စိတ် ၁၂-ပါး-အားဖြင့် ၂၂-ပါးသော စိတ်တို့သည် ယှဉ်ဘက် သမ္ပယုတ် ဟိတ် ၂-ပါးစီရှိသောကြောင့် **“ဒွိဟိတ်စိတ်”**မည်ကုန်၏။

ထို ၂၂-ပါးတို့တွင် -

(က) လောဘမူစိတ် ၈-ပါးသည် လောဘ, မောဟ ဟိတ် ၂-ပါးရှိသော ကြောင့် **“ဒွိဟိတ်စိတ်”**မည်၏။

(ခ) ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါးသည် ဒေါသ, မောဟ ဟိတ် ၂-ပါးရှိသော ကြောင့် **“ဒွိဟိတ်စိတ်”**မည်၏။

(ဂ) ဉာဏဝိပ္ပယုတ်စိတ် ၁၂-ပါးသည် အလောဘ, အဒေါသဟိတ် ၂-ပါးရှိ သောကြောင့် **“ဒွိဟိတ်စိတ်”**မည်၏။

၅။ ကာမာဝစရသောဘနဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၁၂-ခု၊ မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာ ၃၅-ခုအားဖြင့် ၄၇-ပါးသောစိတ်တို့သည် အလောဘ, အဒေါသ, အမောဟ- ဟူသော ယှဉ်ဘက်ဟိတ် ၃-ပါးရှိသောကြောင့် “တိဟိတ်စိတ်” မည်ကုန်၏။

http://www.dhammadownload.com

ဟိတ်ဖြင့် စိတ်ကို ဝေဘန်ပုံ ဇယား

စဉ်	စိတ် ၈၉/၁၂၁	ယှဉ်ဘက်ဟိတ်	ဟိတ်အမည်
၁။	အဟိတ် ၁၈	မရှိ	အဟိတ်စိတ်
၂။	မောဟမူ ၂	လောဘ, မောဟ	ဒွိဟိတ်စိတ်
၃။	လောဘမူ ၈	လောဘ, မောဟ	။
	ဒေါသမူ ၂	ဒေါသ, မောဟ	။
	ဉာဏဝိပ္ပယုတ် ၁၂	အလောဘ,အဒေါသ	။
၄။	ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၁၂	အလော, အဒေါ, အမော	တိဟိတ်စိတ်
	မဟဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇	။	။
	လောကုတ္တရာစိတ် ၈	။	။

အကုသိုလ်ဟိတ်	၃-ပါး	လောဘ, ဒေါသ, မောဟ
ကုသိုလ်ဟိတ်	၃-ပါး	အလောဘ, အဒေါသ, အမောဟ
အဗျာကတဟိတ်	၃-ပါး	အလောဘ, အဒေါသ, အမောဟ

၁။ အကုသိုလ်စိတ်၌ ယှဉ်သောဟိတ်ကို **“အကုသိုလ်ဟိတ်”**ဟုခေါ်သည်။

၂။ ကုသိုလ်စိတ်၌ ယှဉ်သောဟိတ်ကို **“ကုသိုလ်ဟိတ်”**ဟုခေါ်သည်။

၃။ အဗျာကတ(ဝိပါက်, ကြိယာ)စိတ်နှင့် ယှဉ်သောဟိတ်ကို **“အဗျာကတဟိတ်”** ဟုခေါ်သည်။

http://www.dhammadownload.com

၃။ ကိစ္စသင်္ဂဟ

ကိစ္စသင်္ဂဟ ။ ။ ကိစ္စအပြားအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာဖြစ်သော သင်္ဂဟ။ (စိတ်တို့၏ ဆောင်ရွက်ကြသော အမှုလုပ်ငန်းကိစ္စတို့ကို အခြေခံ၍ စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ရေတွက်ပြခြင်းကို **"ကိစ္စသင်္ဂဟ"**ဟု ခေါ်သည်။

စိတ်တို့ ဆောင်ရွက်ကြသော လုပ်ငန်းကိစ္စ ၁၄-ပါး

၁။ **ပဋိသန္ဓေကိစ္စ ။** ။ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ်ကို ဆက်စပ်ပေးခြင်းကိစ္စ။

၂။ **ဘဝင်ကိစ္စ ။** ။ကံအရှိန်ရှိသမျှ တစ်ဘဝလုံး နာမ်ခန္ဓာအစဉ်မပြတ်ရအောင် ရရှိထားသောဘဝကို စောင့်ရှောက်ပေးခြင်းကိစ္စ။ (စီစဉ်ပေးခြင်းကိစ္စ) ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ အခြားမဲ့၌ စိတ်အစဉ်ပြတ်လျှင် တစ်ဘဝအဆုံးသတ်ရဖွယ်ရှိရကား ဘဝင်စိတ်ဆက်လက်ဖြစ်ရ၏။ ပဝတ္တိအခါ၌လည်း ဆိုင်ရာအာရုံသစ်များအတွက် ဝီထိစိတ်များဖြစ်ပြီးချုပ်ပျောက်သောအခါ ဘဝင်စိတ် မပေါ်လာပါက ဘဝနိဂုံးအဆုံးသတ်ရဖွယ်ရှိ၏။ကံအရှိန်ရှိသမျှ တစ်ဘဝလုံး နာမ်ခန္ဓာအစဉ်မပြတ်ရအောင် ဘဝင်စိတ်က ဆက်စပ်ပေးရ၏။

၃။ **အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စ ။** ။ဒွါရ၌ ထင်လာသောအာရုံ(အသစ်)ကို ဆင်ခြင်ခြင်းကိစ္စ။

၄။ **ဒဿနကိစ္စ ။** ။ အဆင်းကို မြင်ခြင်းကိစ္စ။

၅။ **သဝနကိစ္စ ။** ။ အသံကို ကြားခြင်းကိစ္စ။

၆။ **ဃာယနကိစ္စ ။** ။ အနံ့ကို နံခြင်းကိစ္စ။

၇။ **သာယနကိစ္စ ။** ။ ရသာရုံလျက်မှု, စားမှု, သာယာမှုကိစ္စ။

၈။ **ဖုသနကိစ္စ ။** ။ အတွေ့အထိကို တွေ့ထိခြင်းကိစ္စ။

၉။ **သမ္ပဋိစ္ဆန်းကိစ္စ ။** ။ ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်လာသောအာရုံကို လက်ခံခြင်းကိစ္စ။ (အာဝဇ္ဇန်းစိတ်က ဆင်ခြင်၍ ပဉ္စဝိညာဏ်က ယူပြီးသော အာရုံကို လက်ခံခြင်းအလုပ်သည် သမ္ပဋိစ္ဆန်းစိတ်၏ ကိစ္စဖြစ်သည်။)

http://www.dhammadownload.com

၁၀။ **သန္တီရဏကိစ္စ။** ။ပဥ္စဒွါရ၌ ထင်လာသောအာရုံကို စုံစမ်းခြင်းကိစ္စ။ (သမ္ပဋိစ္ဆိုန်း စိတ်ကလက်ခံထားသောအာရုံကို ကောင်း/မကောင်းစုံစမ်း ခြင်းကိစ္စကို သန္တီရဏစိတ်က ဆောင်ရွက်သည်။)

၁၁။ **ဝုဋ္ဌောကိစ္စ။** ။ ပဥ္စဒွါရ၌ ထင်လာသောအာရုံကို သာယာဖွယ်/မသာယာဖွယ် ဟု-ပိုင်းခြားမှတ်သား ဆုံးဖြတ်ခြင်းကိစ္စ။

၁၂။ **ဇောကိစ္စ။** ။ အာရုံ၏ အရသာကို အရှိန်အဟုန်ဖြင့် ခံစားခြင်းကိစ္စ။

၁၃။ **တဒါရုံကိစ္စ။** ။ (ဇော၏နောက်သို့ အစဉ်လိုက်ပြီး)ဇောခံစားပြီးသော အာရုံကို ထပ်မံ၍ ဆက်လက်ခံယူခြင်းကိစ္စ။

၁၄။ **စုတိကိစ္စ။** ။ လက်ရှိဖြစ်ဆဲဘဝမှ ရွေ့လျောခြင်း, သေဆုံးခြင်းကိစ္စ။

ဆောင်။ ။ ဆက်စပ်, စီစဉ်၊ ဆင်ခြင်, မြင်ရှု၊ ကြားနာမှုနှင့်၊ နံမှု, လျက်မှု၊ တွေ့ထိမှုမှန်၊ လက်ခံ, စစ်ဆေး၊ ပိုင်းခြားရေးတည့်၊ သိရေးတွင်ကျယ်၊ တာတွယ်လိုက်စား၊ ရွေ့ရှားပြောင်းစွာ၊ ဆယ့်လေးဖြာ၊ ပြရာကိစ္စတည်း။

ဤကိစ္စ ၁၄-ပါးအစဉ်ကား ဘဝတစ်ခု၌ ပုဂ္ဂိုလ်, သတ္တဝါတို့၏ စိတ်ဆောင်ရွက်သော လုပ်ငန်းအစဉ်အတိုင်းပေတည်း။ စိတ်, စေတသိက်တို့သည် ဤကိစ္စ ၁၄-ပါးထက်ပိုလွန်၍လည်း မဖြစ်။ ယုတ်လျော့၍လည်း မဖြစ်။ ဤကိစ္စ ၁၄-ပါးတို့သာ ဖြစ်ကြသည်။

ဘဝတစ်ခု၌ ပဋိသန္ဓေနှင့်စ၍ စုတိဖြင့် အဆုံးသတ်ရသည်။ စုတိမရောက်မချင်း ဘဝင်-ဝီထိတို့အကြောင်းအားလျော်စွာ တစ်လှည့်စီဖြစ်နေသည်။ “ဘဝအစ ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်နှင့် အဆုံးသတ်စုတိ”ဤ ၃-ကိစ္စသည် ဝီထိမှ အလွတ်ဖြစ်သည်။ ဝီထိစိတ်များ၏ ကိစ္စများမှာ အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စမှ စ၍ တဒါရုံတိုင်အောင် ၁၁-ကိစ္စရှိသည်။

စိတ်အစဉ်ဖြစ်ပုံ (ဝီထိစဉ်)

ဝီထိ

[ပဋိ, ဘွင်ဘွင်ဘွင်ဘွင်ဘွင် အာ (ဒ,သ,ဃာ,သာ,ဖု)သံ, တီ, ဝုဋ္ဌော,ဇ,ဇ,ဇ,ဇ,ဇ,ဇ,ဇ,ရုံရုံ ဘွင်ဘွင်ဘွင် စုတိ။]

http://www.dhammadownload.com

ကိစ္စဆောင်ရွက်ရာ ဌာန ၁၀–ပါးနှင့် ထိုဌာနများ၌ ဆိုင်ရာကိစ္စတပ်သော (ဆိုင်ရာ ကိစ္စကိုဆောင်ရွက်သော) စိတ်သရုပ်များ

စဉ်	ဌာန ၁၀-ပါး	ဆိုင်ရာကိစ္စတပ်သော (ကိစ္စကိုဆောင်ရွက်သော) စိတ်များ	ပေါင်း
၁။	ပဋိသန္ဓေဌာန (ပဋိသန္ဓေစိတ်ဖြစ်ပေါ်ရာစုတိနှင့်ဘွင်ကြားကာလ	ပဋိသန္ဓေကိစ္စကိုဆောင်ရွက်သည့်စိတ် = (က) ဥပေက္ခာသန္တီရဏ ၂ (ခ) မဟာဝိပါက်စိတ် ၈ (ဂ) မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်စိတ် ၉	၁၉
၂။	ဘဝင်ဌာန (ပဋိသန္ဓေနှင့် အာဝဇ္ဇန်းကြား)	ဘဝင်ကိစ္စကိုဆောင်ရွက်သည့်စိတ် = ။	၁၉
၃။	အာဝဇ္ဇန်းဌာန	အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စကိုဆောင်ရွက်သည့်စိတ် = (က) ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် ၁ (ခ) မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် ၁	၂
၄။	ပဉ္စဝိညာဏ်ဌာန	ပဉ္စဝိညာဏ်ကိစ္စကိုဆောင်ရွက်သည့်စိတ် = ဒွိပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀ (က) စက္ခုဝိညာဏ်သည် ဒဿနကိစ္စတပ်၏။ (ပ) (င) ကာယဝိညာဏ်သည် ဖုသနကိစ္စတပ်၏။	၁၀
၅။	သမ္ပဋိစ္ဆိုန်းဌာန	သမ္ပဋိစ္ဆိုန်းကိစ္စကိုဆောင်ရွက်သည့်စိတ် = သမ္ပဋိစ္ဆိုန်းစိတ် ၂	၂
၆။	သန္တီရဏဌာန	သန္တီရဏကိစ္စကို ဆောင်ရွက်သည့်စိတ် = သန္တီရဏစိတ် ၃	၃
၇။	ဝုဋ္ဌောဌာန	ဝုဋ္ဌောကိစ္စကို ဆောင်ရွက်သည့်စိတ် = မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁	၁
၈။	ဇောဌာန	ဇောကိစ္စကို ဆောင်ရွက်သည့်စိတ် =(က) အကုသိုလ် ၁၂ (ခ) ကုသိုလ် ၂၁ (ဂ) အာဝဇ္ဇန်းဒွေကြဉ် ကြိယာ ၁၈- (ဃ) ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါး (ကာမဇော ၂၉ + အပ္ပနာဇော ၂၆)	၅၅
၉။	တဒါရုံဌာန	တဒါရုံကိစ္စကိုဆောင်ရွက်သည့်စိတ် (က) သန္တီရဏ ၃ (ခ) မဟာဝိပါက် ၈	၁၁
၁၀။	စုတိဌာန	စုတိကိစ္စကို ဆောင်ရွက်သည့်စိတ် (က) ဥပေက္ခာသန္တီရဏ ၂ (ခ) မဟာဝိပါက် ၈ (ဂ) မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက် ၉	၁၉

http://www.dhammadownload.com

ဆိုရိုးကျက်မှတ်ရန် ။ ။

၁။ ပဋိသန္ဓေကိစ္စ, ဘဝင်ကိစ္စ, စုတိကိစ္စတပ်သောစိတ်ကား ဥပေက္ခာသန္တီရဏစိတ် ၂-ပါး၊ မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး, မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်စိတ် ၉-ပါး။ ပေါင်း ၁၉-ပါးဖြစ်ပါသည်-စသည်ဖြင့် ဇယားကြည့်၍ဆိုလေ။

(ဒဿနစသော ကိစ္စငါးပါးကို ပဉ္စဝိညာဏဌာန ၁-ခုတည်းသာ ယူထားသဖြင့် ဌာန ၁၀-ပါးသာရှိသည်။)

ကိစ္စနှင့် ဌာနအထူး

ယခုမျက်မြင်အားဖြင့် လူတို့၏ အမှုလုပ်ငန်းကို **"ကိစ္စ"**ဟု ခေါ်၍၊ ထိုလုပ်ငန်းများ ပြုလုပ်ရာ အလုပ်ရုံကို **"ဌာန"**ဟု ခေါ်သကဲ့သို့ (ဥပမာ)

(က) ထိုထိုစိတ်တည်းဟူသော ပရမတ္ထတရားတို့၏ ပဋိသန္ဓိ (ဘဝဟောင်းနှင့်ဘဝသစ်ကို ဆက်စပ်ပေးခြင်း)စသော အခြင်းအရာ (အမှုလုပ်ငန်း)ကို **"ကိစ္စ"**ဟု ခေါ်သည်။

(ခ) ထိုကိစ္စကို ပြုလုပ်ရာ ရှေ့စိတ် + နောက်စိတ် ၂-ခုတို့၏ အကြားစိတ်တစ်ခုဖြစ်လောက်ရာ အခါကာလကို **"ဌာန"**ဟု ခေါ်၏။ (ထိုအကြားဖြစ်သော ကာလဟူသည် ပရမတ်မဟုတ်၊ ပညတ်သာတည်း။)

ဆောင်။ ။ (က) ထိုထိုစိတ်ဓာတ်၊ ပရမတ်၏ စပ်ဟပ်ပေးခြင်း၊ အခြင်းအရာ၊ စသည်မှာ၊ များစွာ "ကိစ္စ"ဆို။

(ခ) စိတ်တစ်မျိုး၏ ရှေ့+နောက်ရှိသည့်၊ စုတိ, ဘဝင်၊ စတွင်အများ၊ စိတ်နှစ်ပါး၏၊ အကြားကာလ၊ အန္တရခေါ်အပ်၊ ယင်းပညတ်၊ မှတ်လေ "ဌာန"ကို။ (အခြေပြု။၁၃၉။)

"ကာမဇော ၂၉ နှင့် အပ္ပနာဇော ၂၆"

ဇောစိတ် ၅၅-ပါးတွင် -

(က) အကုသိုလ်စိတ် ၁၂၊ မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈၊ မဟာကြိယာ ၈၊ ဟသိတုပ္ပါဒ် ၁၊ ပေါင်း ၂၉ပါး (ကာမစိတ်များဖြစ်၍) ကာမဇော ၂၉-ပါးဟု ခေါ်သည်။

http://www.dhammadownload.com

(ခ) မဟဂ္ဂုတ်ကုသိုလ် ၉-ပါး၊ မဟဂ္ဂုတ်ကြိယာ ၉-ပါး၊ လောကုတ္တရာ ၈-ပါး ပေါင်း ၂၆-ပါးကို (အပ္ပနာစိတ်များဖြစ်၍) အပ္ပနာဇော ၂၆-ပါးဟု ခေါ်သည်။

ကိစ္စနှင့် ဌာန တပ်သောစိတ်များ

စဉ်	ကိစ္စ, ဌာနပေါင်း	စိတ်သရုပ်	ကိစ္စ, ဌာနအမည်
၁။	၁-ကိစ္စ,၁-ဌာနစီသာ တပ်သောစိတ် ၆၈	(က)ဒွေပဥ္စဝိညာဏ် ၁၀ (ခ)မနောဓာတ် ၃ (ဂ)ဇော ၅၅	ဒဿန (ပ) ဖုသန အာဝဇ္ဇန်း/သမ္ပဋိစ္ဆိုန်း ဇောကိစ္စ
၂။	၂-ကိစ္စ,၂-ဌာနတပ် သောစိတ် ၂-ပါး	(က)မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၁ (ခ)သောမနဿသန္တီရဏ၁	အာဝဇ္ဇန်း၊ ဝုဋ္ဌော သန္တီရဏ၊ တဒါရုံ
၃။	၃-ကိစ္စ,၃-ဌာနတပ် သောစိတ် ၉-ပါး	မဟာဂ္ဂုတ်ဝိပါက်စိတ် ၉-ပါး	ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိ
၄။	၄-ကိစ္စ,၄-ဌာနတပ် သောစိတ် ၈-ပါး	မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး	ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိ၊ တဒါရုံ
၅။	၅-ကိစ္စ,၅-ဌာနတပ် သောစိတ် ၂-ပါး	ဥပေက္ခာသန္တီရဏ ၂-ပါး	ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိ၊ တဒါရုံ၊ သန္တီရဏ

ဆိုရိုးကျက်ရန်။ ။

တစ်ကိစ္စ, တစ်ဌာနစီတပ်သော စိတ် ၆၈-ပါးဟူသည်ကား ဒွေပဥ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါး၊ မနောဓာတ် ၃-ပါး၊ ဇော ၅၅-ပါးဖြစ်ပါသည်-စသည်ဖြင့် ဇယားကို မှီ၍ဆိုလေ။

(မနောဓာတ် ၃-ပါး = ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁၊ သမ္ပဋိစ္ဆိုန်း ၂-ပါး။)

http://www.dhammadownload.com

၄။ ဒွါရသင်္ဂဟ

ဒွါရသင်္ဂဟ။ ။ ဒွါရအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာဖြစ်သော သင်္ဂဟ။

ဒွါရ။ ။ ပကတိတံခါးပေါက်သည် လူတို့၏ ဝင်ရောက်ကြောင်းဖြစ်သကဲ့သို့ စက္ခုပသာဒစသော တံခါးပေါက်များလည်း စက္ခုဒွါရိကဝီထိစိတ်စသည်တို့၏ ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် **"ဒွါရ"**အမည်ရသည်။

ဒွါရ ၆–ပါးနှင့် တရားကိုယ်

ရုပ်ဒွါရ ၅-ပါး	စက္ခုဒွါရ=စက္ခုပသာဒရုပ်	အဆင်းအာရုံဝင်ရောက်ရာမျက်စိတံခါး
	သောတဒွါရ=သောတပသာဒရုပ်	အသံအာရုံဝင်ရောက်ရာနားတံခါး
	ဃာနဒွါရ=ဃာနပသာဒရုပ်	အနံ့အာရုံဝင်ရောက်ရာနှာတံခါး
	ဇိဝှါဒွါရ=ဇိဝှါပသာဒရုပ်	အရသာအာရုံဝင်ရောက်ရာလျှာတံခါး
	ကာယဒွါရ=ကာယပသာဒရုပ်	အတွေ့အထိအာရုံဝင်ရောက်ရာကိုယ်တံခါး
နာမ်ဒွါရ ၁	မနောဒွါရ = ဘဝင်စိတ် ၁၉	စိတ်ကူးအာရုံစသည် အာရုံ ၆-ပါးဝင်ရောက်ရာ စိတ်တံခါး။

ဆောင်။ ။ စက်, သော, ဃာ, ဇိ, ကာ, မနီ၊ ၆–လီ ဒွါရမှတ်။

ဆိုရိုး ။ ။ ✔ စက္ခုဒွါရဟူသည် စက္ခုပသာဒရုပ်တည်း။ (ပ)

✔ မနောဒွါရဟူသည် ဘဝင်္ဂပစ္စဒ ၁၉-ခုတည်း။

✔ စက္ခုဒွါရစသော ဒွါရ ၅-ပါးသည် **ရုပ်ဒွါရ**။

✔ မနောဒွါရသည် **နာမ်ဒွါရ**။

http://www.dhammadownload.com

ဆိုရိုး

၁။ စက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်နိုင်သော စိတ် ၄၆-ပါး -

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း	၁
စက္ခုဝိညာဏ်	၂
သမ္ပဋိစ္ဆိုန်း	၂
သန္တီရဏ	၃
ဝုဋ္ဌော	၁
ကာမဇော	၂၉
တဒါရုံ(မဟာဝိပါက်)	၈
ပေါင်း	၄၆-ပါး

[သောတဒွါရ၌ ဖြစ်သောစိတ် ၄၆-ပါး (ပ) ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သောစိတ် ၄၆-ပါး- တို့ကိုလည်း နည်းတူဆိုလေ။]

"ပဉ္စ, စက်, သံ, န္တီ, ဝုဋ္ဌော, ဇဇဇဇဇဇဇ, ရုံရုံ"

၂။ မနောဒွါရ၌ဖြစ်နိုင်သော စိတ် ၆၇-ပါး -

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	၁-ပါး
ဇော	၅၅-ပါး
တဒါရုံ	၁၁-ပါး
ပေါင်း	၆၇-ပါး

၃။ ဒွါရဝိမုတ် (၆-ဒွါရမှ လွတ်နိုင်သမျှ)စိတ်ပေါင်း ၁၉-ပါး

ပဋိသန္ဓေကိစ္စ, ဘဝင်ကိစ္စ, စုတိကိစ္စတပ်ခိုက်ဖြစ်သော

ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သန္တီရဏ	၂-ပါး
မဟာဝိပါက်စိတ်	၈-ပါး
မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်	၉-ပါး
ပေါင်း	၁၉-ပါး

http://www.dhammadownload.com

ဤ ၁၉-ပါးသောစိတ်တို့သည် (အတိတ်ကံအဟုန်သက်သက်ကြောင့်သာဖြစ်၍) ပဋိသန္ဓေကိစ္စ, ဘဝင်ကိစ္စ, စုတိကိစ္စတပ်ခိုက် မည်သည့်ဒွါရ၌မျှ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် (ဒွါရ ၆-ပါးလုံးမှလွတ်သောကြောင့်) **“ဒွါရဝိမုတ်စိတ်”**များ ဖြစ်ကြကုန်၏။

ဆောင် ။ ။ ဆယ်ကိုး ပဋိသန်၊ စိတ်အမှန်၊ ၆–တန်ဒွါရလွတ်။

(က) ဧကဒွါရိက - ၁-ဒွါရစ၌သာဖြစ်နိုင်သော စိတ်ပေါင်း ၃၆-ပါး

(၁)	စက္ခုဒွါရ၌သာ ဖြစ်သောစိတ်	= စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်	၂
(၂)	သောတဒွါရ၌သာ ဖြစ်သောစိတ်	= သောတဝိညာဏ်စိတ်	၂
(၃)	ဃာနဒွါရ၌သာ ဖြစ်သောစိတ်	= ဃာနဝိညာဏ်စိတ်	၂
(၄)	ဇိဝှါဒွါရ၌သာ ဖြစ်သောစိတ်	= ဇိဝှါဝိညာဏ်စိတ်	၂
(၅)	ကာယဒွါရ၌သာ ဖြစ်သောစိတ်	= ကာယဝိညာဏ်စိတ်	၂
(၆)	မနောဒွါရ၌သာ ဖြစ်သောစိတ်	အပ္ပနာဇော	၂၆-ပါး
		ပေါင်း	၃၆-ပါး

(ခ) ပဉ္စဒွါရိက - ၅-ဒွါရလုံးဖြစ်နိုင်သောစိတ် ၃-ပါး

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း	၁-ပါး
သမ္ပဋိစ္ဆိုန်း	၂-ပါး
ပေါင်း	၃-ပါး

(ဂ) ဆဒွါရိက - ၆-ဒွါရလုံး အမြဲဖြစ်နိုင်သောစိတ် ၃၁-ပါး

သောနမသသန္တီရဏ	၁
မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	၁
ကာမဇော	၂၉
ပေါင်း	၃၁-ပါး

http://www.dhammadownload.com

(ဃ) ၆-ဒွါရ၌ ရံခါဖြစ်၍ ရံခါလွတ်သောစိတ် ၁၀-ပါး

ဥပေက္ခာသန္တီရဏ ၂-ပါး
မဟာဝိပါက် ၈-ပါး
ပေါင်း ၁၀-ပါး

(သန္တီရဏ, တဒါရုံကိစ္စတပ်ခိုက် ၆-ဒွါရ၌ဖြစ်၏။ ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိကိစ္စတပ်ခိုက် ၆-ဒွါရမှ လွတ်၏။)

(င) ဒွါရ ၆-ပါးမှအမြဲလွတ်သော စိတ် ၉-ပါး

မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်စိတ် ၉-ပါး

(မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်စိတ်တို့သည် ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိကိစ္စမှ တပါး အခြားကိစ္စမတပ်သောကြောင့် အခါခပ်သိမ်း ၆-ဒွါရမှ လွတ်ကုန်၏။)

၅။ အာရမ္မဏသင်္ဂဟ

အာရမ္မဏသင်္ဂဟ။ ။အာရုံအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာဖြစ်သော သင်္ဂဟ။

အာရမ္မဏ။ ။ဥယျာဉ်, ပန်းမာလ်တို့သည် လူတို့မွေ့လျော်ရာဖြစ်သကဲ့သို့ ရူပါရုံ-စသည်တို့သည်လည်း စိတ်, စေတသိက်တို့၏ မွေ့လျော်ရာဖြစ်သောကြောင့် **"အာရမ္မဏ-အာရုံ"**မည်၏။ (အာရမ္မဏ = မွေ့လျော်ရာ။)

အာလမ္ဗန။ ။ တောင်ဝှေး, ကြိုးတန်းတို့သည် မသန်မစွမ်းသူတို့အား စွဲကိုင်မှီတွယ်ရာ အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုသကဲ့သို့ ရူပါရုံစသည်တို့သည်လည်း စိတ်, စေတသိက်တို့အား ဆွဲကိုင်မှီတွယ်ရာအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုသောကြောင့် **"အာလမ္ဗန-အာရုံ"**မည်၏။ (အာလမ္ဗန = ဆွဲကိုင်မှီတွယ်ရာ။)

ဆောင်။ ။✱ ဥယျာဉ်ကြီးနယ်၊ သီးပွင့်ကြွယ်၍၊ ပျော်ဖွယ်သတ္တဝါ၊ ကောင်းစွာရှိဖို့၊ မိမိအထံ၊ နာမက္ခန်တို့၊ ဖန်ဖန်စုပုံ၊ ပျော်ရန်ဂုဏ်၊ အာရုံသတ္တိခေါ်။
✱ ဆွဲကိုင်မှီတွယ်၊ ကျေးဇူးကြွယ်၊ ခြောက်သွယ်ခေါ်အာရုံ။

http://www.dhammadownload.com

အာရုံ ၆–ပါးနှင့် တရားကိုယ်အရကောက်

အာရုံ ၆	အဓိပ္ပါယ်	တရားကိုယ်
ရူပါရုံ	စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့်မြင်ရသောအဆင်းအမျိုးမျိုး	(ဝဏ္ဏ)ရူပရုပ်
သဒ္ဒါရုံ	သောတဝိညာဏ်ဖြင့်ကြားရသောအသံအမျိုးမျိုး	သဒ္ဒရုပ်
ဂန္ဓာရုံ	ဃာနဝိညာဏ်ဖြင့်နမ်းရှုရသောအနံ့အမျိုးစုံ	ဂန္ဓရုပ်
ရသာရုံ	ဇိဝှါဝိညာဏ်ဖြင့်လျှက်ရသောအရသာမျိုးစုံ	ရသရုပ်
ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ	ကာယဝိညာဏ်ဖြင့်တွေ့ထိရသော အကြမ်း အနုစသော အတွေ့မျိုးစုံ	ပထဝီ,တေဇော, ဝါယော=ဖောဋ္ဌဗ္ဗရုပ်
ဓမ္မာရုံ	မနောဝိညာဏ်ဖြင့်သာသိရသော သိဖွယ်မျိုးစုံ	ပသာဒ၅၊ သုခုမ၁၆၊ စိတ်၈၉၊စေ၅၂၊နိဗ္ဗာန် ပညတ်ဟူသောတရားစု ၆

ဆောင်။ ။ ရူပ, သဒ္ဒ၊ ဂန်, ရသ၊ ဖောဋ္ဌ ဓမ်–ရုံခြောက်။
ပသာ, သုခု၊ စိတ်, စေစုနှင့်၊ မှတ်ရှုနိဗ္ဗာန်၊ ပညတ်တွဲ၊
ခြောက်တန် ဓမ္မာရုံ။

http://www.dhammadownload.com

ဆန္ဒါရိုကစိတ်တို့နှင့် ဒွါရဝိမုတ်စိတ်တို့၏ အာရုံပြပုံဇယား

စဉ်	အာရမ္မဏိကစိတ်များ	အာရုံများ	တရားကိုယ်
၁။	စက္ခုဒွါရိကစိတ် ၄၆-ပါး	ပစ္စုပ္ပန်ရူပါရုံ	ဝဏ္ဏ=အဆင်းရုပ်ဟူသမျှ
၂။	သောတဒွါရိကစိတ် ၄၆-ပါး	ပစ္စုပ္ပန်သဒ္ဒါရုံ	သဒ္ဒ=အသံရုပ်ဟူသမျှ
၃။	ဃာနဒွါရိကစိတ် ၄၆-ပါး	ပစ္စုပ္ပန်ဂန္ဓာရုံ	ဂန္ဓ=အနံ့ရုပ်ဟူသမျှ
၄။	ဇိဝှါဒွါရိကစိတ် ၄၆-ပါး	ပစ္စုပ္ပန်ရသာရုံ	ရသ=အရသာရုပ်ဟူသမျှ
၅။	ကာယဒွါရိကစိတ် ၄၆-ပါး	ပစ္စုပ္ပန်ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ	ဖောဋ္ဌဗ္ဗ=ပထဝီ,တေဇော, ဝါယောရုပ်များ
၆။	မနောဒွါရိကစိတ် ၆၇-ပါး	ပစ္စုပ္ပန်,အတိတ်, အနာဂါတ်ကာလ ဝိမုတ် အာရုံ ၆ (ယထာရဟ)	ဂေါစရရုပ် ၇-ပါး (တေကာလိကပဉ္စာရုံ) ပသာဒရုပ်၅ ┐ သုခုမရုပ်၁၆ │ ပစ္စုပ္ပန်ဓမ္မာရုံ စိတ်၈၉ │ စေ ၅၂ ┘ နိဗ္ဗာန် ၁ ┐ ကာလဝိမုတ်ဓမ္မာရုံ ပညတ် ၁ ┘
၇။	(ပဋိသန္ဓေ,ဘဝင်,စုတိ-ဟုဆိုအပ် သော)ဒွါရဝိမုတ်စိတ် ၁၉-ပါး	(များသောအားဖြင့် အခြားမဲ့ဘဝဟောင်း၌ ဆန္ဒါ ရိကမရဏာသန္နဇောသည်ယူပေးအပ်သော) ပစ္စုပ္ပန်,အတိတ်,ပညတ်ဖြစ်သော ကံ,ကမ္မနိမိတ်, ဂတိနိမိတ်ဟုသမုတ်အပ်သော အာရုံ ၆-ပါး	

ဤဇယားကိုကြည့်၍ ဆိုရိုးရအောင် ကျက်မှတ်ထားရမည်။

ကျက်မှတ်ရန် ဆိုရိုး

၁။ စက္ခုဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ် ၄၆-ပါးတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်ရူပါရုံကိုသာ အာရုံပြု၏။

၂။ သောတဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ် ၄၆-ပါးတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်သဒ္ဒါရုံကိုသာ အာရုံပြု၏။

၃။ ဃာနဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ် ၄၆-ပါးတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်ဂန္ဓာရုံကိုသာ အာရုံပြု၏။

http://www.dhammadownload.com

၄။ ဇိဝှါဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ် ၄၆-ပါးတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်ရသာရုံကိုသာ အာရုံပြု၏။

၅။ ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ် ၄၆-ပါးတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကိုသာ အာရုံပြု၏။

၆။ မနောဒွါရ၌ဖြစ်သော ၆၇-ပါးသည် ပစ္စုပ္ပန်, အတိတ်, အနာဂါတ်, ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော အာရုံ ၆-ပါးကို ထိုက်သင့်သလို အာရုံပြု၏။

(ပစ္စုပ္ပန်, အတိတ်, အနာဂါတ်ဖြစ်သော စိတ် ၈၉၊ စေတသိက် ၅၂၊ ရုပ် ၂၈နှင့် ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်, ပညတ် ဤအာရုံ ၆-ပါးတို့တွင် ၁-ပါးပါးကို ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ အာရုံပြု၏-ဟူလို။)

၇။ ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိကိစ္စတပ်သော ဒွါရဝိမုတ်စိတ် ၁၉-ပါးသည် များသောအားဖြင့် အခြားမဲ့လွန်ခဲ့ပြီးစ ဘဝဟောင်း၌ ဆဒွါရိကမရဏာသန္နဇောသည် ယူပေးအပ်သော ပစ္စုပ္ပန်, အတိတ်, ပညတ်ဖြစ်သော ကံ, ကမ္မနိမိတ်, ဂတိနိမိတ်-ဟု သမုတ်အပ်သော အာရုံ ၆-ပါးကို ထိုက်သင့်သလို အာရုံပြုသည်။

အခ်ိပ္ပါယ်

- ✔ ပဥ္စဒွါရိကစိတ်တို့၌ စိတ်ဓာတ်သတ္တိသည် များစွာ မရှိကြ၊ ထိုကြောင့် တိုက်ရိုက်ထင်လာသော ဆိုင်ရာပစ္စုပ္ပန်အာရုံတစ်မျိုးကိုသာ အာရုံပြုကြသည်။
- ✔ မနောဒွါရိကဝီထိစိတ်များကား အလွန်အစွမ်းသတ္တိရှိ၏။ အာရုံ ၆-ပါးကို ထိုက်သလို အာရုံပြုနိုင်၏။ ဈာနဝီထိ, မဂ္ဂဝီထိ, ဖလသမာပတ္တိဝီထိစသည် တို့သည်လည်း မနောဒွါရဝီထိပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် မနောဒွါရဝီထိစိတ်တို့သည် အတိတ်, အနာဂါတ်, ပစ္စုပ္ပန်, ကာလဝိမုတ်အာရုံဟူသမျှကို အာရုံပြုနိုင်သည်သာတည်း။ **(ဘာသာဋီကာ။ ၁၉၂။)**

ဓမ္မာရုံတရားစု ၆-မျိုးတွင် နိဗ္ဗာန်နှင့် ပညတ် ကာလဝိမုတ်ဖြစ်ရခြင်း

(က) နိဗ္ဗာန်သည် မပျက်မစဲ အမြဲတည်၏။ ထိုကြောင့် အတိတ်က ဖြစ်ခဲ့ပြီ, ပစ္စုပ္ပန်၌ ဖြစ်ဆဲ, အနာဂါတ်၌ ဖြစ်လတ္တံ့-ဟု မဆိုထိုက်။

(ခ) ပညတ်ဟူသည်လည်း ဥပါဒ်, ဌီ, ဘင်အားဖြင့် အထင်အရှားမရှိ ထိုကြောင့်

ဖြစ်ပြီး, ဖြစ်ဆဲ, ဖြစ်လတ္တံ့ဟု မဆိုနိုင်။ ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်နှင့် ပညတ်တို့သည် ကာလဝိမုတ် ဖြစ်ကြသည်။ **(အခြေပြုသင်္ဂြိုဟ်)**

မရဏာသန္နဇော ။ ။ သတ္တဝါတို့ စုတေခါနီး၌ စုတိရှေ့ ကပ်လျက် တစ်ဆက်တည်း နေသော ဇောဝီထိကို **"မရဏာသန္နဇော"**ဟု ခေါ်သည်။

ထိုမရဏာသန္နဇော၏ အာရုံများသည် ရူပါရုံစသော အာရုံ ၆-ပါးတွင် တပါးပါးပင် ဖြစ်သောကြောင့် ဒွါရ ၆-ပါးတို့ဖြင့် သင့်သလိုယူရသည်။ ထိုအာရုံများ တွင် အချို့မှာ ပစ္စုပ္ပန်, အချို့မှာ အတိတ်, အချို့ကား ကာလဝိမုတ်ပညတ်တရား များတည်း။

ထိုအာရုံများကို ရူပါရုံ, သဒ္ဒါရုံ-စသည်ဖြင့် ပင်ကိုယ်နာမည်ကို အသုံးမပြုပဲ အဘိဓမ္မာထုံးစံအရ **"ကံ, ကမ္မနိမိတ်, ဂတိနိမိတ်"**ဟု သမုတ်ထားသည်။

နောက်ဘဝသစ်၌ ဖြစ်လတ္တံ့သော ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိစိတ်တို့သည် အခြားမဲ့ လွန်ခဲ့ပြီးစ ဘဝဟောင်းက ဆဒ္ဒါရိက မရဏာသန္နဇောသည် ယူပေးအပ် သော "ကံ, ကမ္မနိမိတ်, ဂတိနိမိတ်" ၃-ပါးတွင် တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြုကြရိုးတည်း။ **(အခြေပြုသင်္ဂြိုဟ်)**

ကံ, ကမ္မနိမိတ်, ကတိနိမိတ်

ကံ ။ ။ စုတေခါနီးဝယ် အခြားမဲ့ဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေအကျိုးပေးဖို့ရန် မိမိပြုလုပ်ခဲ့သော ကုသိုလ်ကံ/အကုသိုလ်ကံ တစ်မျိုးမျိုး ရှေးရှုထင်ပေါ်လာခြင်းသည် **"ကံအာရုံ"** ဖြစ်၏။

ကမ္မနိမိတ် ။ ။ ကံပြုစဉ်တုန်းက တွေ့ကြုံရသမျှ အာရုံများပင်ဖြစ်၏။

ကုသိုလ်ကမ္မနိမိတ်ဖြစ်လျှင် = ကုသိုလ်ကောင်းမှုပြုစဉ်က တွေ့ကြုံရ သမျှသော ကျောင်း, ကန်, ဘုရား, ဆွမ်း, သင်္ကန်းစသော အာရုံများထင်လာ၏။

အကုသိုလ်ကမ္မနိမိတ်ဖြစ်ပါက = အကုသိုလ်ပြုစဉ်က တွေ့ကြုံရ သမျှသော သား, ငါး, ပိုက်ကွန်, လက်နက်စသည်ဖြင့် ကျူးလွန်ခဲ့စဉ်က ပြုခဲ့သမျှ အာရုံနိမိတ်များ ထင်လာတတ်၏။

http://www.dhammadownload.com

ဂတိနိမိတ် ॥ ॥ စုတေခါနီးဝယ် စုတေပြီးနောက် လားရောက်ရမည့်ဘဝ၌ တွေ့ကြုံ ခံစားရမည့်အာရုံနိမိတ်ဟူသမျှ။

ဥပမာ ॥ ॥ **သုဂတိဘုံဘဝသို့ ရောက်မည် ဆိုလျှင်** နတ်ဘုံ, နတ်နန်း, ဥယျာဉ်, ပဒေသာပင်-စသည်များ ထင်လာ၏။

ဒုဂ္ဂတိဘုံဘဝသို့ လာရောက်ရမည်ဆိုပါက - ငရဲဘုံ, ငရဲမီး, ငရဲထိန်း, ငရဲခွေး စသည်တို့ ထင်လာတတ်၏။ ယင်းသို့ ထင်လာသောအာရုံနိမိတ်ဟူသမျှကို "**ဂတိနိမိတ်**"ဟု ခေါ်သည်။

ဇကန်/အနေကန် အာရုံအခွဲ	စိတ်သရုပ်		အာရုံ ၆-ပါး				
			စိတ်	စေ	ရုပ်	နိဗ္ဗာန်	ပညတ်
ကာမဇကန်အာ ရုံပြုစိတ် ၂၅-ပါး	စက္ခုဝိညာဏ်၂(ပ) ကာယဝိညာဏ်၂	၁၀	×	×	ပွန်ရူပါရုံ(ပ) ပွန်ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ	×	×
	မနောဓာတ်	၃	×	×	ပွန်ပဥ္စာရုံ	×	×
	သန္တီ ၃၊ မဟာဝိ ၈ ဟသိတုပ္ပါဒ် ၁	၁၂	ကာမ ၅၄	၅၂	၂၈	×	×
လောကုတ်ကြဉ် အလုံးစုံအာရုံပြု ၂၀	အကု ၁၂၊မဟာကု, ကြိညာဏဝိပ္ပယုတ်၈	၂၀	လောကီ ၈၁	၅၂	၂၈	×	ပညတ်
အရဟတ္တမဂ်,ဖိုလ် ကြဉ်အလုံးစုံအာ ရုံပြုစိတ် ၅-ပါး	မဟာကုညသံ၄ ကုသိုလ်အဘိညာဉ်၁	၅	အရဟာ-မဂ် ဖိုလ်ကြဉ် ၈၇	၅၂	၂၈	နိဗ္ဗာန်	ပညတ်
အလုံးစုံအာရုံပြု စိတ် ၆	မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၁ မဟာကြိညာဏသံ ၄ ကြိယာအဘိညာဏ်၁	၆	စိတ်၈၉	၅၂	၂၈	॥	॥
ပညတ်ဇကန်အာ ရုံပြု ၂၁	အဘိညာဉ်ဒွေကြဉ် ရူပ၁၅၊အာကာ၃၊ အာကိံ ၃	၂၁	×	×	×	×	॥
မဟဂ္ဂုတ်ဇကန် အာရုံပြု ၆	ဝိညာဏဥ္စ ၃ နေဝသညာ ၃	၆	အာကာ ကု,ကြိ အာကိံ ကု, ကြိ	×	×	×	×
နိဗ္ဗာန်ဇကန် အာရုံပြု ၈	လောကုတ္တရာ၈	၈	×	×	×	နိဗ္ဗာန်	×

http://www.dhammadownload.com

ဆိုရိုး

၁။ စက္ခုဝိညာဏ်ဒွေသည် ပစ္စုပ္ပန်ရူပါရုံကိုသာ အာရုံပြုသည်။ (ပ) ကာယဝိညာဏ်ဒွေသည် ပစ္စုပ္ပန်ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကိုသာ အာရုံပြုသည်။

၂။ မနောဓာတ်သုံးခုသည် ပစ္စုပ္ပန်ပဉ္စာရုံကိုသာအာရုံပြု၏။

၃။ သန္တီရဏ ၃-ခု၊ မဟာဝိပါက် ၈၊ ဟသိတုပ္ပါဒ် ၁၊ ဤ ၁၂-ပါးသော စိတ်တို့သည် ပစ္စုပ္ပန်, အတိတ်, အနာဂါတ်ဖြစ်သော ကာမစိတ် ၅၄-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ရုပ် ၂၈-ပါး ဤကာမအာရုံ ၆-ပါးတွင် တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြု၏။

ကာမအာရုံကိုသာ အာရုံပြုသော စိတ် ၂၅-ပါး

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ်	၁၀-ပါး
မနောဓာတ်	၃-ပါး
သန္တီရဏ	၃-ပါး
မဟာဝိပါက်	၈-ပါး
ဟသိတုပ္ပါဒ်	၁-ပါး
ပေါင်း	၂၅-ပါး

၄။ အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး၊ မဟာကုသိုလ်စိတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် ၄-ပါး၊ မဟာကြိယာဉာဏဝိပ္ပယုတ် ၄-ပါး၊ ဤ ၂၀-သောစိတ်တို့သည် ပစ္စုပ္ပန်, အတိတ်, အနာဂါတ်ဖြစ်သော လောကီစိတ် ၈၁၊ စေတသိက် ၅၂၊ ရုပ် ၂၈၊ ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော ပညတ်၊ ဤအာရုံ ၆-ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြုကုန်၏။

၅။ မဟာကုသိုလ်ဉာဏသမ္ပယုတ် ၄၊ ကုသိုလ်အဘိညာဉ် ၁၊ ဤငါးပါးသော စိတ်တို့သည် ပစ္စုပ္ပန်, အတိတ်, အနာဂါတ်ဖြစ်သော အရဟတ္တမဂ်, အရဟတ္တဖိုလ်ကြဉ်သော စိတ် ၈၇၊ စေတသိက် ၅၂၊ ရုပ် ၂၈၊ ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်၊ ပညတ် ဤအာရုံ ၆-ပါးတို့တွင်တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြုကုန်၏။ (အရဟတ္တမဂ်, အရဟတ္တဖိုလ်ကြည် အလုံးစုံကို အာရုံပြုကုန်၏-ဟူလို။)

http://www.dhammadownload.com

၆။ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ် ၄၊ ကြိယာအဘိညာဉ် ၁၊ ဤ ၆-ပါးသောစိတ်တို့သည် ပစ္စုပ္ပန်, အတိတ်, အနာဂါတ်ဖြစ်သော စိတ် ၈၉၊ စေတသိက် ၅၂၊ ရုပ် ၂၈၊ ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်၊ ပညတ်၊ ဤအာရုံ ၆-ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြုကုန်၏။ (အလုံးစုံကို အာရုံပြုကုန်၏ဟူလို)

မှတ်ချက် ။ ။ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်က အလုံးစုံကို အာရုံပြုသည်ဆိုရာ၌ ဘုရားရှင်၏ သန္တာန်တော်၌ ဖြစ်ခိုက်သာ အလုံးစုံကိုအာရုံပြု၏။ ကျန်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ ဖြစ်ခိုက် အလုံးစုံကို အာရုံမပြုနိုင်။

ကာမ, မဟဂ္ဂုတ်, ပညတ်ကို အနေကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၃၁–ပါး

အကုသိုလ်စိတ်	၁၂-ပါး
မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	၁-ပါး
မဟာကုသိုလ်	၈-ပါး
မဟာကြိယာ	၈-ပါး
အဘိညာဉ်ဒွေ	၂-ပါး
ပေါင်း	၃၁-ပါး

၇။ ဝိညာဏဉ္စာယတနစိတ် ၃၊ နေဝသညာနာသညာယတနစိတ် ၃၊ ဤ ၆-ပါးသော စိတ်တို့သည် (အတိတ်အဖြစ္တတ္တဖြစ်သော အာကာသာနဉ္စ, အာကိဉ္စညာယတနစိတ်) မဟဂ္ဂုတ်ကိုသာ အာရုံပြုသည်။

(မဟဂ္ဂုတ်မွှာရုံကိုသာ အာရုံပြုသော စိတ် ၆-ပါးဟူလို။)

(ယင်း ၆-ပါးတို့တွင် **၁။ ဝိညာဏဉ္စာယတန ကုသိုလ်, ဝိပါက်သည်** အတိတ်ဖြစ်သော အာကာသာနဉ္စာယတနကုသိုလ်ကို အာရုံပြု၏။

ဝိညာဏဉ္စာယတနကြိယာသည် အတိတ်ဖြစ်သော အာကာသာနဉ္စာယတနကုသိုလ်, ကြိယာ ၂-ပါးတွင် တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြု၏။

နေဝသညာနာသညာယတနကုသိုလ်, ဝိပါက်သည် အတိတ်ဖြစ်သော

http://www.dhammadownload.com

အာကိဉ္စညာယတနကုသိုလ်ကို အာရုံပြု၏။

နေဝသညာနာသညာယတနကြိယာသည် အတိတ်ဖြစ်သော အာကိဉ္စညာယတနကုသိုလ်, ကြိယာ ၂-ပါးတွင် တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြု၏။)

၈။ အဘိညာဉ်ဒွေကြဉ်သော ရူပစိတ် ၁၅၊ အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ် ၃၊ အာကိဉ္စညာယတနစိတ် ၃၊ ဤ ၂၁-ပါးသော စိတ်တို့သည် ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော ပညတ်ကိုသာ အာရုံပြုသည်။ (ဧကန်)

(ပညတ်ဓမ္မာရုံကိုသာ အာရုံပြုသော စိတ် ၂၁-ပါးဟူလို။)

၉။ လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါးသည် နိဗ္ဗာန်ကိုသာ အာရုံပြု၏။ (ဧကန်)

(က) နိဗ္ဗာန်ကို ဧကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၈-ပါး

လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါး

(ခ) နိဗ္ဗာန်ကို အနေကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၁၁-ပါး

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	၁-ပါး
မဟာကုသိုလ်, မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ်	၈-ပါး
အဘိညာဉ်ဒွေ	၂-ပါး
ပေါင်း	၁၁-ပါး

ဧကန်/အနေကန်ခွဲပုံ

အာရုံသည် ကာမ, မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာ, ပညတ်ဟူ၍ အချုပ်အားဖြင့် ၄-မျိုးသာရှိသည်။ တစ်မျိုးမျိုးကိုသာ အာရုံပြုလျှင် **“ဧကန်”**၊ တစ်မျိုးထက်ပိုလျှင် **“အနေကန်”**ဟု မှတ်။

ဥပမာ ။ ။ ကာမဧကန် = ကာမအာရုံ ၁-ပါးတည်းသာ။

ကာမအနေကန် = ကာမအာရုံသာမက အခြားအာရုံများဖြစ်သော မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာ, ပညတ်စသည်တို့ပါဝင်။

http://www.dhammadownload.com

အဘိညာဉ်ဒွေ-ဟူသည်။ ။ အဘိညာဉ်ကိစ္စပြီးစီးအောင် ပွါးများအားထုတ်၍ ထမြောက်သော တန်ခိုးဣဒ္ဓိပါဒ်ကြီးမြတ်သည့် ရူပပဉ္စမျာန်ကုသိုလ်နှင့် ရူပပဉ္စမျာန် ကြိယာစိတ် ၂-ပါးဖြစ်သည်။

(အဘိညာဉ်ကိစ္စတပ်ခိုက်သာ အဘိညာဉ်စိတ်အမည်ရသည်။ အဘိညာ ကိစ္စ မတပ်လျှင် ရိုးရိုးပဉ္စမစျာန်ကုသိုလ်, ကြိယာစိတ်များဖြစ်ကြသည်။)

(က) ကာမ ဧကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၂၅-ပါး (ပဉ္စဝီသ ပရိတ္တမှိ)
ကာမ အနေကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၃၁-ပါး

(ခ) မဟဂ္ဂုတ်ဧကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၆-ပါး (ဆစိတ္တာနိ မဟဂ္ဂတေ)
မဟဂ္ဂုတ်အနေကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၃၁-ပါး

(ဂ) ပညတ်ဧကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၂၁-ပါး(ဧကဝီသတိ ဝေါဟာရေ)
ပညတ်အနေကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၃၁-ပါး

(ဃ) နိဗ္ဗာန်ဧကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၈-ပါး(အဋ္ဌ နိဗ္ဗာနဂေါစရေ)
နိဗ္ဗာန်ကို အနေကန်အာရုံပြုသောစိတ် ၁၁-ပါး။

၆။ ဝတ္ထုသင်္ဂဟ

ဝတ္ထုသင်္ဂဟ ။ ။ ဝတ္ထုအပြားအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ပေါင်းယူရာ ဖြစ်သောသင်္ဂဟ။

ဝတ္ထု ။ ။ ကျောင်း၏ တည်ရာမြေကို "ဝိဟာရဝတ္ထု = ကျောင်းနေရာ"ဟု ခေါ်စမှတ်ပြုသကဲ့သို့ စိတ်, စေတသိက်တို့၏ မှီရာတည်ရာရုပ်ကို **"ဝတ္ထု"** ဟုခေါ်သည်။

ဆောင်။ ။ "စိတ်၏တည်ရာ၊ မြေပမာ၊ လွန်စာ ကျေးဇူးထုတ်"။

မြေကြီးသည် သက်ရှိ, သက်မဲ့တို့၏ တည်ရာ, မှီရာဖြစ်သကဲ့သို့ စက္ခုပသာဒ စသော ရုပ် ၆-ပါးတို့သည်လည်း စိတ်, စေတသိက်တို့၏ တည်ရာ, မှီရာဖြစ်သော ကြောင့် ဝတ္ထု-မည်၏။

http://www.dhammadownload.com

ဝတ္ထု ၆-ပါးနှင့်	တရားကိုယ်
စက္ခုဝတ္ထု	စက္ခုပသာဒရုပ်
သောတဝတ္ထု	သောတပသာဒရုပ်
ဃာနဝတ္ထု	ဃာနပသာဒရုပ်
ဇိဝှါဝတ္ထု	ဇိဝှါပသာဒရုပ်
ကာယဝတ္ထု	ကာယပသာဒရုပ်
ဟဒယဝတ္ထု	ဟဒယရုပ်

ဆိုရိုး ။ ။ စက္ခုပသာဒရုပ်သည် စက္ခုဝတ္ထုမည်၏-စသည်ဆိုပါ။

ကာမ ၁၁-ဘုံ၌	ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးလုံးရသည်။
အသညသတ်ဦ ရူပ ၁၅-ဘုံ	စက္ခု, သောတ, ဟဒယဝတ္ထု ၃-ပါးရသည်။
အရူပ ၄-ဘုံ၌	ဝတ္ထုရုပ်လုံးဝ မရ။

ဆောင်။ ။ ဝတ္ထု ၆-စုံ၊ ကာမဘုံ၊ အကုန်ရသည်သာ။
စက်,သော ၂-တန်၊ ဟဒယံ၊ သုံးတန်ရူပမှာ။
အရူပမူ၊ ဝတ္ထုဟူ၊ မြူမျှ မရှိပါ။

စဉ်	ဝိညာဏဓာတ် ၇-ပါးနှင့်	တရားကိုယ်
၁။	စက္ခုဝိညာဏဓာတ်	စက္ခုဝိညာဏ်ဒွေ
၂။	သောတဝိညာဏဓာတ်	သောတဝိညာဏ်ဒွေ
၃။	ဃာနဝိညာဏဓာတ်	ဃာနဝိညာဏ်ဒွေ
၄။	ဇိဝှါဝိညာဏဓာတ်	ဇိဝှါဝိညာဏ်ဒွေ
၅။	ကာယဝိညာဏဓာတ်	ကာယဝိညာဏ်ဒွေ
၆။	မနောဓာတ်	ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့်သမ္ပဋိစ္ဆိုန်းဒွေ
၇။	မနောဝိညာဏဓာတ်	ဒွိပဉ္စဝိညာဏ်၁၀နှင့် မနောဓာတ် ၃-ပါးမှ ကြွင်းသော စိတ် ၇၆-ပါး

http://www.dhammadownload.com

ဆိုရိုး ။ ။ စက္ခုဝိညာဏ်ဓွေသည် စက္ခုဝိညာဏဓာတ်မည်၏-စသည်ဆိုပါ။

ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးနှင့် ဝိညာဏဓာတ် ၇-ပါးတွဲစပ်ပုံ

ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါး	ဝိညာဏဓာတ် ၇-ပါး
စက္ခုဝတ္ထု	စက္ခုဝိညာဏဓာတ်
သောတဝတ္ထု	သောတဝိညာဏဓာတ်
ဃာနဝတ္ထု	ဃာနဝိညာဏဓာတ်
ဇိဝှါဝတ္ထု	ဇိဝှါဝိညာဏဓာတ်
ကာယဝတ္ထု	ကာယဝိညာဏဓာတ်
ဟဒယဝတ္ထု	မနောဓာတ်, မနောဝိညာဏဓာတ်

ဆိုရိုး ။ ။ ၁။ စက္ခုဝိညာဏဓာတ်သည် စက္ခုဝတ္ထုကိုမှီ၏။

၂။ သောတဝိညာဏဓာတ်သည် သောတဝတ္ထုကိုမှီ၏။

၃။ ဃာနဝိညာဏဓာတ်သည် ဃာနဝတ္ထုကိုမှီ၏။

၄။ ဇိဝှါဝိညာဏဓာတ်သည် ဇိဝှါဝတ္ထုကိုမှီ၏။

၅။ ကာယဝိညာဏဓာတ်သည် ကာယဝတ္ထုကိုမှီ၏။

၆။ မနောဓာတ် ၃-ပါးသည် ဟဒယဝတ္ထုကိုမှီ၏။

✔ အရူပဝိပါက် ၄-ခုကြဉ်သော မနောဝိညာဏဓာတ် ၇၂-ပါးတို့သည်လည်း ဟဒယဝတ္ထုကို မှီကြ၏။

ဝတ္ထုဖြင့် စိတ်ကို ဓောန်ခြင်း သင်္ဂဟာဆိုရိုး

၁။ စက္ခုဝိညာဏ်ဓွေသည် စက္ခုဝတ္ထုကိုသာ အမြဲမှီ၏။

၂။ သောတဝိညာဏ်ဓွေသည် သောတဝတ္ထုကိုသာ အမြဲမှီ၏။

၃။ ဃာနဝိညာဏ်ဓွေသည် ဃာနဝတ္ထုကိုသာ အမြဲမှီ၏။

http://www.dhammadownload.com

၄။ ဇိဝှါဝိညာဏ်ဒွေသည် ဇိဝှါဝတ္ထုကိုသာ အမြဲမှီ၏။

၅။ ကာယဝိညာဏ်ဒွေသည် ကာယဝတ္ထုကိုသာ အမြဲမှီ၏။
(ဤကား ပဉ္စဝတ္ထုအသီးသီး၌ အမြဲမှီသော စိတ် ၁၀-ပါးဖြစ်သည်။)

၆။ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း, သမ္ပဋိစ္ဆိုန်းဒွေ-ဟု ဆိုအပ်သော မနောဓာတ် ၃-ခုသည် ဟဒယဝတ္ထုကို အမြဲမှီ၏။

၇။ ဒေါသမူဒွေ, သန္တီရဏ ၃-ခု, ဟသိတုပ္ပါဒ် ၁၊ မဟာဝိပါက် ၈-ခု၊ ရူပစိတ် ၁၅-ခု၊ သောတာပတ္တိမဂ် ၁၊ ဤ ၃၀-သော မနောဝိညာဏဓာတ်တို့သည် ဟဒယဝတ္ထုကို အမြဲမှီ၏။
(ဤကား ဟဒယဝတ္ထုကို အမြဲမှီသောစိတ်ပေါင်း ၃၃-ပါးဖြစ်သည်။)

၈။ လောဘမူ ၈၊ မောဟမူ ၂၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ မဟာကုသိုလ် ၈၊ မဟာကြိယာ ၈၊ အရူပကုသိုလ် ၄၊ အရူပကြိယာ ၄၊ (သောတာပတ္တိမဂ်ကြဉ်သော) လောကုတ္တရာ ၇၊ ဤ ၄၂-ပါးသော မနောဝိညာဏဓာတ်တို့သည် ပဉ္စဝေါကာရဘုံ၌ဖြစ်သောအခါ ဟဒယဝတ္ထုကို မှီ၍ဖြစ်ကုန်၏။ အရူပ(စတုဝေါကာရ)ဘုံ၌ဖြစ်သောအခါ မမှီဘဲ ဖြစ်ကုန်၏။

၉။ အရူပဝိပါက် ၄-ခုသည် အရူပဘုံ၌သာဖြစ်သောကြောင့် မှီရာဝတ္ထုရုပ်လုံးဝ မရှိ။

http://www.dhammadownload.com

ပဉ္စဝေါကာရ ။ ။ ခန္ဓာ ၅-ပါးရှိသော သတ္တဝါတို့နေထိုင်ရာဘုံ (ကာမ ၁၁-ဘုံ၊ ရူပ ၁၅-ဘုံ ပေါင်း ၂၆-ဘုံ)

စတုဝေါကာရ ။ ။ နာမ်ခန္ဓာ ၄-ပါးရှိသော အရူပပြဟ္မာများနေထိုင်ရာ အရူပ ၄-ဘုံ။

ဧကဝေါဟာရ ။ ။ ရုပ်ခန္ဓာ ၁-မျိုးသာရှိသော အသညသတ်ဘုံ။

ဝိညာဏဓာတ် ၇			ကာမဘုံ / ရူပဘုံ: စက္ခုဝတ္ထု	ကာမဘုံ / ရူပဘုံ: သောတဝတ္ထု	ကာမဘုံ: ဃာနဝတ္ထု	ကာမဘုံ: ဇိဝှါဝတ္ထု	ကာမဘုံ: ကာယဝတ္ထု	ကာမဘုံ / ရူပဘုံ: ဟဒယဝတ္ထု	
စက္ခုဝိညာဏဓာတ်		၂	॥						အမြဲမှီ
သောတဝိညာဏဓာတ်		၂		॥					
ဃာနဝိညာဏဓာတ်		၂			॥				
ဇိဝှါဝိညာဏဓာတ်		၂				॥			
ကာယဝိညာဏဓာတ်		၂					॥		
ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း,သမ္ပဋိစ္ဆိုန်းဒွေ- မနောဓာတ်		၃						॥	
မနောဝိညာဏဓာတ်	ဒေါသမူ၂၊သန္တီရဏ၃၊ ဟသိတုပ္ပါဒ်၁ မဟာဝိပါက်၈၊ရူပ၁၅၊သော-မဂ်	၃၀						॥	
မနောဝိညာဏဓာတ်	လောဘမူ၈၊ မောဟမူ၂၊မနောဒွါရာ ဝဇ္ဇန်း၁၊မဟာကု၈၊မဟာကြိ၈၊ အရူပ ကု၄၊အရူကြိ၄၊သော-မဂ်ကြဉ် လောကု ၇	၄၂						॥	ရံခါမှီ
မနောဝိညာဏဓာတ်	အရူပဝိပါက်	၄							×

ဆောင်။။ ✔ အမှီမရှိ၊ အရူ–ဝိ၊ ဖြစ်ဘိ အရူသာ။

✔ လေးဆယ့်သုံးမှာ၊ အမြဲသာ၊ ရံခါ လေးနှစ်၊ မမှီလစ်၊ လေးဆစ်အရူပါ။

http://www.dhammadownload.com

၁။	ဝတ္ထုရုပ်၌ အမြဲမှီသော စိတ်ပေါင်း	၄၃-ပါး
၂။	ဝတ္ထုရုပ်၌ ရံခါမှီ-ရံခါမမှီသောစိတ်ပေါင်း	၄၂-ပါး
၃။	ဝတ္ထုရုပ်မှ အမြဲလွတ်သောစိတ်ပေါင်း	၄-ပါး
	ပေါင်း	၈၉-ပါး

ခာတ် ၃-မျိုးအထူး

မနောဓာတ် = သာမန်သိရုံမျှ သိကာမတ္တဖြစ်သောဓာတ်

ပဉ္စဝိညာဏဓာတ် = မနောဓာတ်ထက် ထူးကဲစွာ သိတတ်သောဓာတ်။

မနောဝိညာဏဓာတ် = မနောဓာတ်, ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်တို့ထက် ပိုမိုထူးကဲစွာ သိတတ်သောဓာတ်။

========================

ပကိဏ်းပိုင်းပြီး၏။

http://www.dhammadownload.com

ဘဒ္ဒန္တသုစိတ္တာဘိဝံသ
၏
အောက်ပါကျမ်းစာအုပ်များ ထွက်ရှိနေပါပြီ။

(၁) ပါရာဇိကဏ်ဝါကျဥယျာဉ် (ပထမတွဲ)

(၂) ပါရာဇိကဏ်ဝါကျဥယျာဉ် (ဒုတိယတွဲ)

(၃) သီလက္ခန်ဝါကျဥယျာဉ် (ပထမတွဲ)

(၄) သီလက္ခန်ဝါကျဥယျာဉ် (ဒုတိယတွဲ)

(၅) အဋ္ဌသာလိနီဝါကျဥယျာဉ် (ပထမတွဲ)

(၆) အဋ္ဌသာလိနီဝါကျဥယျာဉ် (ဒုတိယတွဲ)

(၇) ဝိဂ္ဂဟနှင့် ညသ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၈) ဝိဂ္ဂဟနှင့် ညသ်ကောက်ဥယျာဉ်

(၉) အတ္ထယောဇနာနယူပဒေသ

(၁၀) ဝစနာဒိဆက္ကဥယျာဉ်

စာအုပ်ရရှိနိုင်သောနေရာများ

၁။ အလိုတော်ပြည့် ဓမ္မာစရိယတက္ကသိုလ်၊ ဒဂုံမြို့သစ် (ဆိပ်ကမ်း)မြို့နယ်။

၂။ မန္တလေးပိဋကစာအုပ်ဆိုင်များ။

၃။ ရွှေတိဂုံစောင်းတန်းရှိ ပိဋကစာအုပ်ဆိုင်များ၊ ရန်ကုန်။